

Internationaal Beleidsprogramma

BIODIVERSITEIT 2002-2006

International Policy Programme

BIODIVERSITY 2002-2006

of The Netherlands

BIODIVERSITEIT
BIODIVERSITY

Internationaal Beleidsprogramma Biodiversiteit

2002-2006

International Policy Programme Biodiversity of the Netherlands

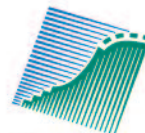
2002-2006

Ministerie van
Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Directie Natuurbeheer

De Voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Postbus 20018
2500 EA Den Haag

landbouw, natuurbeheer
en visserij

uw brief van

uw kenmerk

ons kenmerk
DN. 2002/1608

datum
23-05-2002

onderwerp

doorkiesnummer
378 49 21

bijlagen

Aanbieding Beleidsprogramma
Biodiversiteit Internationaal
(TRC 2002/4752)

Geachte Voorzitter,

In de nota Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur en in het 4e Nationale Milieubeleids Plan is aangekondigd dat het kabinet een uitgebreide programmering van het internationale biodiversiteitsbeleid zal publiceren. Wij hebben het genoegen u hierbij het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal aan te bieden.

Het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal (BBI) is de voortzetting van het Programma Internationaal Natuurbeheer (PIN) dat in de periode 1996-2000 richtinggevend was voor het Nederlandse biodiversiteitsbeleid. Het BBI groepeert de verschillende beleidsvoornemens van de verschillende ministeries, en vertaalt de doelen die Nederland zich op het gebied van biodiversiteit in de periode 2002-2006 heeft gesteld naar concrete stappen.

In het Nederlandse internationale biodiversiteitsbeleid wordt vooral ingezet op deelname aan en beïnvloeding van de internationale besluitvorming, op kennisoverdracht en op ondersteuning van projecten in het buitenland. Nederland heeft thans een actieve en initiërende rol in de internationale arena op het gebied van biodiversiteit, en wil die positie continueren. Dit wordt geïllustreerd door de organisatie van de zesde Conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag, van 7 tot 19 april 2002 in Den Haag.

Samenwerking met maatschappelijke actoren staat centraal in het beleid. Belangrijke partners bij de uitvoering van het BBI zijn onder meer de doellanden, multilaterale organisaties, non-gouvernementele organisaties en de Nederlandse vertegenwoordigers in het buitenland.

De staatssecretaris van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij,

G.H. Faber

De minister van Volkshuisvesting,
Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

drs J.P. Pronk

De minister voor
Ontwikkelingssamenwerking,

mr. E.L. Herfkens

Ministerie van Landbouw,
Natuurbeheer en Visserij
Directie Natuurbeheer
Bezuidenhoutseweg 73
Postadres: Postbus 20018
2500 EK 's Gravenhage
Telefoon: 070 - 378 68 68
Fax: 070 - 378 61 00

Voorwoord
Preface

Steeds meer mensen realiseren zich dat gezonde en florerende ecosystemen essentieel zijn voor het voortbestaan van het leven op aarde. Geen land kan dergelijke problemen alleen oplossen: de versterking en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen is bij uitstek een mondiale opgave. Landen hebben daarbij gemeenschappelijke maar gedifferentieerde verantwoordelijkheden. Nederland wil met anderen een gezaghebbende en geloofwaardige bijdrage leveren aan een structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit. Die samenwerking krijgt gestalte in de relatie met andere landen, en in het kader van internationale verdragen en multilaterale organisaties.

'De' oplossing om verantwoord om te gaan met biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen bestaat niet of is nog niet bekend. Het gaat in dit stadium van de beleidsontwikkeling vooral om het aangeven van de juiste richting en het identificeren van deelterreinen voor oplossingen. Het zoeken en formuleren van nieuwe oplossingen kan alleen als er een verandering in het denken optreedt. Op veel plaatsen is deze verandering al merkbaar. Van 'op is op' naar 'je verbruikt alleen wat de natuur kan aanvullen'.

In beleidsnota's van verschillende ministeries zijn facetten opgenomen hoe Nederland vorm denkt te geven aan het streven naar een duurzame en leefbare natuurlijke wereld. Het Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal (BBI) groepeerde de verschillende beleidsvoornemens en vertaalt de doelen die Nederland zich op het gebied van biodiversiteit in de periode 2002-2006 heeft gesteld naar concrete stappen. Nederland zet in het bijzonder in op het realiseren van een wereldwijd netwerk van beschermde ecosystemen en landschappen van voldoende omvang en kwaliteit. Dit reservoir van genetische variatie is een bron voor het duurzaam instandhouden van natuurlijke processen. Bossen, wetlands, zeeën en kusten hebben daarbinnen prioriteit. Een tweede doel is het bewerkstelligen van duurzaam gebruik van biodiversiteit in economische sectoren als landbouw, bosbouw, visserij, toerisme, handel en ontwikkelingssamenwerking. Voorwaarde daarbij is dat de voordelen van het gebruik van biodiversiteit eerlijk verdeeld dienen te worden en moeten bijdragen aan de armoedebestrijding, direct of indirect.

Het BBI is de voortzetting van het Programma Internationaal Natuurbeheer (PIN) dat in de periode 1996-2000 richtinggevend was voor het Nederlandse biodiversiteitsbeleid. Met het BBI wordt tevens een eerste stap gezet in de transitie op weg naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen.

More and more people are realising that healthy and flourishing ecosystems are essential for the survival of life on earth. No country can solve such problems alone: the strengthening and sustainable use of biodiversity and natural resources are prime examples of global problems for which countries have common but distinct responsibilities. The Netherlands wishes to work with other countries to offer a meaningful contribution to the structural reversal of the worldwide loss of biodiversity. It develops this contribution through its relationship with other countries, and within the framework of international conventions and multilateral organisations.

The ultimate solution to handling the responsibility of biodiversity and natural resources either does not exist or has not yet been discovered. At this stage, policy development is mainly concerned with establishing the right direction and identifying common ground for solutions. New solutions can only be found if there is a change in mindset. In many places this change – from 'once it's gone, it's gone for good' to 'use only what nature can replenish' – can already be seen.

Policy documents from various ministries detail how the Netherlands intends to shape its contribution towards a sustainable and liveable natural world. The Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal (international biodiversity policy programme), brings together the different policy objectives and translates them into concrete steps for the years 2002–2006. The main objective of the Netherlands is to set up a worldwide network of protected ecosystems and landscapes of sufficient size and quality. These will serve as a reservoir of genetic resources for the sustainable conservation of natural processes. Of these forests, wetlands, oceans and coastal areas take priority. A second goal is to promote the sustainable use of biodiversity in economic sectors such as agriculture, forestry, fisheries, tourism, trade and development cooperation, provided that the benefits are shared equitably and contribute to poverty reduction, either directly or indirectly.

The international biodiversity policy programme, BBI is the continuation of the international nature management programme, which served as a guide for Dutch biodiversity policy from 1996 to 2000. The BBI also represents the first step in the transition to sustainable use of biodiversity and natural resources.

Inhoudsopgave

1	<i>Beleid en doelen</i>	14
1.1	Inleiding	15
1.2	Uitgangspunten bij de uitvoering	19
1.3	Prioriteiten	22
2	<i>Thema's</i>	26
2.1	Versterking van Biodiversiteit: Ecologische netwerken	27
2.2	Versterking van Biodiversiteit: Soorten	32
2.3	Duurzaam gebruik: ecologisch verantwoord ondernemen	36
2.4.1	Genetische bronnen en eigendomsrechten	41
2.4.2	Biotechnologie	46
2.5	Klimaat	48
2.6	Water als deel van terrestrische ecosystemen	51
3	<i>Ecosystemen</i>	58
3.1	Inleiding	59
3.2	Bossen	61
3.3	Zeeën, kusten en mariene wetlands	67
3.4	Wetlands en zoetwater ecosystemen	70
3.5	Woestijnen, savannes en steppen	73
3.6	Landbouwgebieden	75
4	<i>Kennis, educatie en informatievoorziening</i>	84
4.1	Inleiding	85
4.2	Kennisontwikkeling	86
4.3	Kennismanagement en infrastructuur	87
4.4	Maatschappelijke participatie, scholing, educatie en voorlichting	88
4.5	Monitoring en evaluatie	88
5	<i>Uitvoering beleidsprogramma</i>	92
5.1	Rollen en verantwoordelijkheden	93
5.2	Financiële middelen	96
5.3	Monitoring en evaluatie BBI	99
5.4	Acties voor prioritaire programma-onderdelen	101
	<i>Lijst van Gebruikte afkortingen</i>	114

Contents

1	<i>Policy and Objectives</i>	14
1.1	Introduction	15
1.2	Principles of implementation	19
1.3	Priorities	22
2	<i>Themes</i>	26
2.1	Strengthening of Biodiversity: Ecological networks	27
2.2	Strengthening of Biodiversity: Species	32
2.3	Sustainable use: ecologically responsible enterprise	36
2.4.1	Genetic resources and intellectual property rights	41
2.4.2	Biotechnology	46
2.5	Climate	48
2.6	Water as part of terrestrial ecosystems	51
3	<i>Ecosystems</i>	58
3.1	Introduction	59
3.2	Forests	61
3.3	Oceans, coastal areas and marine wetlands	67
3.4	Wetlands and fresh water ecosystems	70
3.5	Deserts, savannahs and steppes	73
3.6	Agricultural areas	75
4	<i>Knowledge, education and information supply</i>	84
4.1	Introduction	85
4.2	Knowledge development (research)	86
4.3	Knowledge management and infrastructure	87
4.4	Social participation, schooling, education and instruction	88
4.5	Monitoring and evaluation	88
5	<i>Policy Programme Implementation</i>	92
5.1	Roles and responsibilities	93
5.2	Funding	96
5.3	Monitoring and evaluation	99
5.4	Actions for priority programme components	101
	<i>Abbreviations</i>	114

I

Beleid en Doelen
Policy and Objectives

1.1 INLEIDING

Biodiversiteit, de verscheidenheid van ecosystemen, soorten en genen is essentieel voor het leven op aarde. Biodiversiteit levert grondstoffen, goederen en diensten die wij nodig hebben om te kunnen leven, wonen, werken, consumeren en produceren. Vernieuwbare natuurlijke hulpbronnen, zoals vruchtbare bodem, vis, hout en bomen, maken deel uit van de biodiversiteit.

De Nederlandse inzet is hoog: het veiligstellen van de 'levensverzekering' van huidige en toekomstige generaties op aarde. Intacte ecosystemen reguleren door middel van hun biologische diversiteit basale processen die het leven op aarde mogelijk maken, zoals productie van schone lucht en biomassa, het instandhouden van voedsel- en waterkringlopen en het klimaatsysteem. Om de versterking en het duurzaam gebruik van biodiversiteit mogelijk te maken zijn er veranderingen nodig in de huidige consumptie- en productiepatronen, de verdeling van welvaart, de toegang tot technologie en de slagvaardigheid van internationale instellingen. Dat is zowel een ecologische als ook een sociaal-economische opgave.

1.1 INTRODUCTION

Biodiversity, the variety of ecosystems, species and genes, is essential for life on earth. Biodiversity provides the raw materials, goods and services we need to be able to, live, work, produce and consume. Renewable natural resources, such as fertile soil, fish, wood and trees, are part of biodiversity.

For the Netherlands, the stakes are high: to safeguard an 'insurance policy' for the survival of present and future generations on earth. Undamaged, biologically diverse ecosystems regulate fundamental processes that make life on earth possible, such as production of clean air and biomass, the maintenance of food and water cycles and the climate system. To make the strengthening and sustainable use of biodiversity possible, changes are needed in current consumption and production patterns, the distribution of wealth, access to technology and the effectiveness of international institutions. This is not only an ecological task, but also a socio-economic one.

Wat is biodiversiteit?

Biodiversiteit bezit vele facetten. In de natuur hebben we immers met - in principe oneindig - veel variabele zaken te maken. In de meeste definities wordt biodiversiteit voorgesteld als een soort optelsom van genetische, taxonomische en ecosysteemdiversiteit. Ook wordt biodiversiteit opgevat als de totale variëteit van het leven op aarde.

Artikel 2 van het Biodiversiteitsverdrag definieert biodiversiteit als volgt: 'The variability among living organisms from all sources including, terrestrial, marine and other aquatic ecosystems and the ecological complexes of which they are part; this includes diversity within species, between species and of ecosystems'.

Het begrip 'biodiversiteit' is centraal gesteld door de verbreding van het natuurbeleid waarin functionele relaties binnen ecosystemen en sociaal-economische aspecten steeds belangrijker werden. 'Natuur' blijft een mensenvoedwoord: je gaat nu eenmaal niet 'lekker een dagje door de biodiversiteit struinen'. Alleen al daardoor blijft natuur van belang voor het beleid.

What is biodiversity?

Biodiversity is a complex phenomenon. Theoretically, nature presents us with an infinite number of variables. By most definitions, biological diversity, or biodiversity, is defined as the sum of genetic, taxonomic and ecosystem diversity. Biodiversity is also understood to mean the total variety of life on earth.

Article 2 of the Convention on Biological Diversity (CBD) defines biodiversity as follows: 'the variability among living organisms from all sources including, terrestrial, marine and other aquatic ecosystems and the ecological complexes of which they are part; this includes diversity within species, between species and of ecosystems.'

The concept of biodiversity has taken centre stage because of the broadening of nature policy with its growing emphasis on functional relationships within ecosystems and socio-economic aspects. 'Nature' is still an everyday concept: you don't just say 'what a wonderful day to take a walk through biodiversity'. For that reason alone, nature remains important for policy.

Versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit zijn relatief nieuwe beleidsterreinen. Er zijn niet veel gegevens over het verlies van biodiversiteit voorhanden. Er is onzekerheid wat de gevolgen van dat verlies zijn voor de mens en zijn leefomgeving. De bewustwording van deze problematiek is nog in volle gang. Bovendien bestrijkt het beleidsveld zeer uiteenlopende deelreinen. Het gaat van ketenbeheer in het bedrijfsleven tot een rechtvaardige verdeling van de voordelen van het gebruik van genetisch materiaal, en van duurzame landbouw tot sociaal-economisch en ecologisch verantwoord toerisme.

Om de reductie van de mondiale biodiversiteit tegen te gaan werd in 1992 tijdens de Conferentie over Milieu en Ontwikkeling in Rio de Janeiro het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (CBD) aangenomen. De hoofddoelen van de CBD zijn het behoud en het duurzaam gebruik van biodiversiteit en de billijke verdeling van de opbrengsten van het gebruik van genetische bronnen. Versterking en duurzaam gebruik van biologische diversiteit worden gezien als een algemene zorg van de mensheid en als een integraal onderdeel van duurzame ontwikkeling.

Strengthening and sustainable use of biodiversity are relatively new policy areas. Not much data is available about the loss of biodiversity. It is uncertain what the consequences of that loss may be for humans and their environment. Awareness of this issue is still growing. Moreover, policy covers a whole range of subjects: from chain management in the sectors to an equitable sharing of the benefits gained from the use of genetic material, and from sustainable agriculture to socio-economically and ecologically responsible tourism.

To combat the reduction of global biodiversity, the United Nations Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro in 1992 adopted the Convention on Biological Diversity (CBD). The main objectives of the CBD are the conservation and sustainable use of biodiversity and the fair sharing of benefits arising from the use of genetic resources. Strengthening and sustainable use of biological diversity are seen as a general concern of humanity and as an integral part of sustainable development.

Duurzame ontwikkeling

berust op drie pijlers: een ecologische, een economische en een sociaalculturele die onderling in balans moeten zijn. Er kan van duurzaamheid geen sprake zijn als de groei in een van de pijlers ten koste gaat van een andere pijler. Duurzame ontwikkeling verdraagt evenmin afwenteling van hier naar elders noch afwenteling naar toekomstige generaties. Het NMP4 benoemt een drietal transitiegebieden die ten grondslag moeten liggen aan duurzame ontwikkeling: een duurzame energiehuishouding, duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen en een duurzame landbouw. Een voorname impuls kan uitgaan van de conferentie die in 2002 in Johannesburg wordt gehouden. Daar komt de wereldgemeenschap bij elkaar om te zien wat de VN Conferentie over Milieu en Ontwikkeling in Rio in 1992 heeft opgeleverd. Deze conferentie markeerde het begin van de grote mondiale multilaterale aandacht voor klimaat, duurzaamheid en biodiversiteit. Vele landen, ook die van de EU, zijn bezig met het opstellen van hun eigen nationale strategie voor duurzame ontwikkeling (NSDO).

*The concept of **sustainable development** rests on three pillars:*

ecological, economic and socio-cultural, which together must remain in balance at all times. There can be no sustainability if growth in one of the pillars proceeds at the expense of another pillar. Sustainable development also excludes passing on problems to other parts of the world, or to future generations. The 4th National Environmental Policy Plan (NMP4) designates three areas of transition necessary for sustainable development: renewable energy, sustainable use of biodiversity and natural resources, and sustainable agriculture. An important impulse could come from the 2002 Johannesburg Summit, where the world community will gather together to evaluate the results of the 1992 UN Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro. The 1992 Rio Conference marked the beginning of major worldwide attention to the issues of climate, sustainability and biodiversity. Many countries, including those in the EU, are setting up their own national strategies for sustainable development (NSSD).

Nederland heeft zich als partij bij het Biodiversiteitsverdrag verplicht de besluiten van de CBD over te nemen. De uitwerking ervan vinden we terug in het beleid voor natuur, landbouw, milieu, visserij, ruimtelijke ordening, infrastructuur, waterbeheer, economische activiteiten en ontwikkelings-samenwerking.

Tussen de verschillende departementen is er een op elkaar aansluitende taakverdeling gemaakt.

- behoud en de versterking van ecosystemen, soorten en genetisch materiaal is de verantwoordelijkheid van het ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij,
- omgevingsrelatie van de biodiversiteit ligt bij het ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieu,
- aan armoedebestrijding gerelateerde aspecten rond bescherming en duurzaam gebruik zijn opgedragen aan Ontwikkelingssamenwerking,
- watergerelateerde aspecten aan het ministerie van Verkeer & Waterstaat,
- onderzoek en kennis is de verantwoordelijkheid van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap,
- industriële en handelsaspecten tenslotte horen het ministerie van Economische Zaken toe.

Het gedachtegoed van de CBD is in het Nederlandse beleid door de respectievelijke ministeries uitgewerkt in een vier-tal nationale nota's. Daarin komt nadrukkelijk ook een internationale component naar voren. Nederland streeft er immers naar om via internationale samenwerking te komen tot een structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit.

- In de Nota **Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur (NvM, 2000)** neemt Nederland zich voor te streven naar internationale samenwerking die zal leiden tot een structurele ombuiging van het wereldwijde verlies aan biodiversiteit. Nederland zet daarbij in op de bescherming van ecosystemen en landschappen van internationale betekenis, die van een voldoende omvang en kwaliteit zijn, en op het bewerkstelligen van duurzaam gebruik van biodiversiteit in economische sectoren als bosbouw, landbouw, visserij, toerisme, handel en in de ontwikkelingssamenwerking. Er wordt speciale aandacht gegeven aan agrobiodiversiteit, bossen, wetlands, zeeën en kusten.
- Veel van de milieuproblemen zoals de klimaatverandering, de aantasting van de biodiversiteit en de overexploitatie van natuurlijke hulpbronnen zijn grensoverschrijdend. **Het 4e Nationaal Milieubeleidsplan (NMP4, 2001)** zet in op het realiseren van duurzame productie en consumptie met behoud van biodiversiteit in 2030. Dit vereist een langdurig en ingrijpend veranderingsproces: een transitie

As a signatory to the Convention on Biological Diversity, the Netherlands has undertaken to implement its resolutions. The results can be seen in its policies for nature, agriculture, environment, fishing, spatial planning, infrastructure, water management, economic activities and development cooperation.

The division of tasks between the different ministries is as follows:

- the preservation and strengthening of ecosystems, species and genetic material: Ministry of Agriculture, Nature Management and Fisheries (LNV);
- spatial aspects of biodiversity: Ministry of Housing, Spatial Planning, and the Environment (VROM);
- poverty reduction issues relating to protection and sustainable use: Development Cooperation (OS);
- water-related aspects: Ministry of Transport, Public Works and Water Management (V&W);
- research and knowledge: Ministry of Education, Culture and Science (OS&W);
- trade and industry aspects: Ministry of Economic Affairs (EZ).

The principles of the Convention have been integrated into Dutch policy by the respective ministries in four national policy documents, each of which contains an explicit international component. The Netherlands is indeed working towards a structural reversal of the worldwide loss of biodiversity through international partnerships.

- In the policy document **Nature for People, People for Nature (2000)** the Netherlands resolves to work towards international cooperation which will lead to a structural reversal of the worldwide loss of biodiversity. The Netherlands focuses its efforts on the protection of ecosystems and landscapes of international value that are of sufficient size and quality, and on the promotion of the sustainable use of biodiversity in economic sectors such as forestry, agriculture, fisheries, tourism and trade, and in development cooperation. Special attention is given to agrobiodiversity, forests, wetlands, oceans and coastal areas.
- Many environmental problems such as climate change, the erosion of biodiversity and the overexploitation of natural resources transcend national boundaries. By 2030, **the 4th National Environmental Policy Plan (NMP4, 2001)** aims to achieve sustainable production and consumption while preserving biodiversity. This demands a long-term and radical

naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen.

- Het **Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR, 1991)** blijft onverminderd van kracht. Het Nederlands internationale bosbeleid is gericht op het zo goed mogelijk beschermen van het primaire bos en het zodanig beheren en exploiteren van het tropisch regenwoud dat het behoud hiervan veilig gesteld wordt. Belangrijke onderdelen gaan in op de versterking van de institutionele capaciteit, participatie van en draagvlak bij de lokale bevolking.
- In de **4e Nota Waterhuishouding (1998)** zet de Nederlandse Regering in op de duurzame ontwikkeling van watersystemen. Bijzondere aandacht gaat hierbij uit naar het structureren van de Nederlandse expertise op het gebied van waterbeheer in het buitenland. In het programma 'Partners voor Water' is dit verder uitgewerkt.

In het thans voorliggende Beleidsprogramma Biodiversiteit Internationaal zijn al die beleidsvoornemens samengebracht, daarmee een totaal overzicht verschaffend van wat Nederland zich op dit gebied heeft voorgenomen. Het BBI is daarmee de logische voortzetting van het Programma Internationaal Natuurbeheer dat voor de periode 1996-2000 was opgesteld. De looptijd van het BBI is in principe de periode 2002-2006. Veel van de geformuleerde beleidsvoornemens zullen pas gerealiseerd kunnen worden op langere termijn zoals het jaar 2020, en zullen dus ook na 2006 op de Nederlandse beleidsagenda blijven staan. Ten behoeve van de subsidieregeling voor natuurprojecten in Midden- en Oost-Europa bracht de Regering separaat het Actieplan Midden- en Oost-Europa uit, dat geacht wordt deel uit te maken van het BBI.

process of change: a transition to sustainable use of biodiversity and natural resources.

- The **Government Position Paper on Tropical Rainforests (RTR, 1991)** remains in force. Dutch international forest policy is geared towards protecting old-growth forests as much as possible and managing and exploiting the tropical rain forest in such a way that its conservation is guaranteed. Major themes of the convention are capacity building, participation of and support by the local population.
- In the **4th National Policy Document on Water (1998)**, the Dutch Government aims to develop sustainable water systems. It pays special attention to structuring the expertise offered by the Dutch water management sector in foreign countries. This is developed in more detail in the programme 'Partners for Water' (Partners voor Water).

The International Biodiversity Policy Programme (BBI) now brings these policy plans together which provides a total overview of what the Netherlands has resolved to do in this area. The BBI is therefore the logical successor to the international nature management programme (PIN), which ran from 1996 to 2000. In principle the BBI will run from 2002 to 2006. Many of the policy objectives are long-term and will not be realised, for example, until 2020; they will therefore remain on the Dutch policy agenda after 2006. For the purpose of subsidy schemes for nature projects in central and eastern Europe, the Government has issued a separate Central and Eastern European Action Plan, which should become part of the BBI.

Ecologische netwerken/ ecologische infrastructuur

Voor het handhaven van de ecologische processen zoals migratie en evolutie is de samenhang tussen beschermde gebieden van bijzonder belang. Bij het geïsoleerd raken van die gebieden verworden deze tot eilanden waarbij de kans op verlies van genetische veranderingen en van soorten veel groter wordt. Het beheer door de lokale bevolking van bufferzones en de verbindingzones tussen de beschermde gebieden moet speciale aandacht krijgen. Een zorgvuldig toegepast duurzaam gebruik en het versterken en ontwikkelen van de natuurlijke vegetatie is een noodzaak. In veel gebieden zijn er echter nauwelijks meer mogelijkheden voor deze verbindingzones omdat de beschermde gebieden al ver uit elkaar liggen of omdat er een intensief gebruik wordt gemaakt van de zones. Soms is natuurherstel mogelijk.

Ecological networks/ ecological infrastructure

The linking of protected areas is especially important for maintaining ecological processes such as migration and evolution. As these areas become more isolated, they deteriorate into islands where the risk of loss of genetic mutations and species becomes much greater. Management of buffer zones and linking zones between protected areas by local populations must receive special attention, natural vegetation must be strengthened and developed, and sustainable use must be applied carefully. In many areas there are few opportunities to create these linking zones, either because the protected areas are already too far apart or because the zones are being used too intensively. Sometimes natural recovery is possible.

1.2 UITGANGSPUNTEN BIJ DE UITVOERING

De uitvoering van de genoemde nota's vraagt een aanpak die bij het grensoverschrijdende aspect van het beleidsterrein past. In de opvatting van de overheid zijn drie uitgangspunten die in de uitvoering van het internationale biodiversiteitsbeleid voorop dienen te staan.

1) De sectorale benadering in het ontwikkelingsbeleid houdt in dat de ondersteuning betrekking heeft op een specifieke sector of subsector in een ontwikkelingsland. De hulp sluit aan op het nationale beleidskader dat voor deze sector is opgesteld door de overheid van het ontvangende land (principe van 'ownership') en wordt zo goed mogelijk ingepast in lokale structuren. Een sector wordt hierbij gezien als een coherent geheel van activiteiten op macro-, meso-, en microniveau waarvoor de overheid beleid heeft geformuleerd, bij voorkeur in afgebakende institutionele en budgettaire kaders. Daarmee is er ruimte voor landenspecifieke invulling. Binnen de ondersteunde sectoren wordt gekeken naar effecten op en kansen voor armoedebestrijding, goed bestuur, vrouwen & ontwikkeling, institutionele inbedding, en milieu. Armoedebestrijding is het centrale thema in de ontwikkelings-samenwerking. Het bilaterale beleid staat in het teken van de landenconcentratie, gebaseerd op de inschatting dat Nederland niet bilateraal actief kan zijn in ieder land. In deze landen wordt louter gewerkt op basis van sectorale benadering, met andere woorden: de sectorale benadering is het 'organising principle' voor de bilaterale ontwikkelingssamenwerking. Het is dus een randvoorwaarde. De selectie van landen is gemaakt op basis van kwaliteit van beleid en bestuur in ontvangende landen. De sectoren die worden ondersteund, zijn door deze overheden zelf geselecteerd. De milieusamenwerking wordt vanuit Ontwikkelingssamenwerking (OS) gericht op de circa 20 reguliere landen, drie landen in het kader van het Duurzame Ontwikkelings Verdrag, 13 themalanden en Suriname. In veel van deze landen is milieu gekozen als sector. Voor andere landen is milieu een doorsnijdend thema.

2) De ecosysteembenadering is een flexibele integrale benadering om de samenhang van de processen tussen de componenten van de biodiversiteit in een brede context te waarborgen. De ecosysteembenadering is een lange termijn strategie voor geïntegreerd beheer van natuurlijke hulpbronnen waarbij sociale en economische factoren naast ecologische factoren meegenomen worden. De ecosysteembenadering is gericht op aanpasbaar beheer van elke functionele eenheid

1.2 PRINCIPLES OF IMPLEMENTATION

Implementation of the policy documents listed above requires an approach appropriate to the international aspects of the policy area. In the Government's view, there are three main starting points when implementing international biodiversity policy.

1) The sector-wide approach in development policy means that aid should be associated with a specific sector or subsector in a developing country. Aid should fit into a national policy framework, set up for a sector by the government of the recipient country (principle of 'ownership') and incorporated as much as possible into local structures. The government formulates a single policy, preferably within defined institutional and budgetary frameworks for an entire sector, which is viewed as a coherent whole of activities on a macro, meso and micro level. This approach leaves room for country-specific implementation. The sectors receiving support take into account the implications of their policy for poverty reduction, good governance, gender and development, capacity building and the environment. Poverty reduction is the central theme in development cooperation. As the Netherlands cannot maintain bilateral relations with every country, bilateral policy concentrates on selected countries. The Netherlands only uses the sector-wide approach in these countries: in other words it is its organising principle and precondition for bilateral development cooperation. Recipient countries are selected on the basis of the quality of their policy and governance. The sectors to be supported are selected by the governments themselves. The Ministry of Development Cooperation (OS) offers environmental cooperation to 20 countries under its standard programmes. In addition it provides aid to three countries as part of its obligations under the Sustainable Development Treaty, and theme-related aid to 13 countries plus Suriname. In many of these countries, environment is chosen as a specific sector, while for other countries the environment is a common theme.

2) The ecosystem approach is a flexible, integrated approach to guarantee the coherence of processes between the components of biodiversity in a broad context. The ecosystem approach is a long-term strategy for integrated management of natural resources which considers social and economic factors alongside ecological factors. This approach aims at adaptable management of each functional unit at each level.

op elk niveau dat kan inspelen op onverwachte gebeurtenissen. Andere elementen zijn het ingrijpen op het juiste schaalniveau en intersectorale samenwerking waarbij een billijke verdeling van de voordelen voorop staat. In paragraaf 3.1 wordt op nader op de ecosysteembenadering teruggekomen.

De uitwerking ervan in het Nederlandse ontwikkelingsbeleid is geschied in het **ecoregionaal concept** dat een aanvulling vormt op de genoemde landenconcentratie. Processen en activiteiten dienen - niet alleen in de ontwikkelingssamenwerking - in de brede ecologische context bekeken te worden en die valt niet perse samen met een politiek-administratieve context. De geografische afbakening van een ecosysteem is bepalend in het concept, niet de fysieke grenzen van landen. Uiteraard heeft dat gevolgen voor de sociaal-economische en institutionele invalshoek van het beleid, met name waar het gaat om een goede contextanalyse.

3) Het voorzorgsbeginsel betekent dat het ontbreken van hard wetenschappelijk bewijs geen reden mag zijn om geen kosteneffectieve maatregelen te nemen tegen mogelijke bedreigingen, wanneer die een ernstig of onomkeerbaar karakter hebben. Het voorzorgsbeginsel houdt in dat voor de inschatting van de risico's in relatie tot het maatschappelijk nut uitgegaan moet worden van de maximaal voorstelbare risico's. Bij die risicobepaling moet ook rekening worden gehouden met niet direct zichtbare aspecten. Het verlies van biodiversiteit is bij uitstek een terrein waarop het voorzorgsbeginsel van toepassing is.

Such management should be flexible enough to respond to unexpected events. Other elements include ensuring the right scale of intervention and intersectoral cooperation, with priority given to the fair sharing of benefits. The ecosystem approach is further discussed in section 3.1.

In Dutch development policy, this approach is implemented through the **ecoregional concept**, which complements the country-based approach described above. Processes and activities should be looked at not only in a development cooperation context, but also in a broad ecological context, which does not necessarily correspond to a political administrative context. The concept is defined by the geographical boundaries of the ecosystem rather than the physical frontiers of the country. Of course that has consequences for the socio-economic and institutional scope of the policy, particularly regarding effective context analysis.

3) The precautionary principle means that a lack of hard scientific evidence may not be a reason to avoid taking cost-effective measures against possible threats of an urgent or irreversible character. The principle implies that estimates of risks relative to the benefits to society should be based on maximum conceivable risks. This risk assessment should also take account of risks which are not immediately apparent. The loss of biodiversity represents a perfect candidate for the application of the precautionary principle.

Biodiversiteit en armoede

Arme bevolkingsgroepen zijn voor hun overleven vaak afhankelijk van het gebruik van natuurlijke hulpbronnen zonder dat zij over de ruimte en de middelen beschikken om te komen tot een duurzaam gebruik. Bij een sterke ongelijkheid van inkomens en een scheve eigendomsverhouding van de waardevolle natuurlijke hulpbronnen worden de arme bevolkingsgroepen naar marginale gebieden teruggedrongen. Niet alleen hebben armen baat bij biodiversiteit, biodiversiteit is ook gebaat bij armoedebestrijding. Immers, gebrek aan bestaanszekerheid, onduidelijke landrechten en beperkte toegang tot gezondheid, krediet en onderwijs leid tot sterke bevolkingsgroei, migratiestromen en niet duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen. Isolatie van arme bevolkingsgroepen versterken hun afhankelijkheid van natuurlijke hulpbronnen. Succesvolle armoedebestrijding en de versterking en het behoud van biodiversiteit gaan daarom hand in hand.

Biodiversity and poverty

Poor populations are often dependent for their survival on the use of natural resources without the space and means necessary to achieve sustainable use. As a result of extreme income inequality and a skewed balance of ownership of valuable natural resources, poor populations are forced into marginal areas. Not only do the poor benefit from biodiversity, biodiversity also benefits from poverty reduction measures. After all, the lack of basic security, ambiguous land rights, and restricted access to health care, credit and education leads to overpopulation, migration, and non-sustainable use of natural resources. Isolation of poor populations deepens their dependence on natural resources. The elimination of poverty and the strengthening and conservation of biodiversity therefore go hand-in-hand.

De spiraal van degradatie en verarming kan doorbroken worden door het stimuleren van participatief en op duurzaamheid gericht beheer van natuurlijke hulpbronnen. Zegenschap door de bevolking dient te zijn gekoppeld aan overdracht van kennis en capaciteit. Dit geeft een gevoel van verantwoordelijkheid voor het beheer in een langere termijn perspectief bij die bevolking. Als het leefgebied ecologisch intact blijft en de lokale bevolking ter plekke kan overleven is tevens een belangrijke voorwaarde geschapen om de trek naar de stad tegen te gaan. De bijzondere rol van vrouwen in het duurzaam gebruik van biodiversiteit krijgt nadrukkelijk aandacht.

Vaak zijn ontwikkelingsprocessen gekoppeld aan een niet duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen en hebben ze negatieve effecten op natuurlijke bossen, wateropvanggebieden en wetlands. In veel strategieën voor de bestrijding van armoede zoals de door de Wereldbank gefaciliteerde Armoede Reductie Strategieën (Poverty Reduction Strategy Papers) is aandacht voor de duurzaamheid van ontwikkeling in relatie tot milieu en biodiversiteit nog weinig terug te vinden.

Macro-economische processen en internationale handelsrelaties die op korte termijn positief kunnen uitpakken voor de armoedesituatie kunnen op lange termijn zeer negatief uitpakken voor de biodiversiteit. Voorbeelden zijn de handel in soja voor diervoedsel op de tropische bossen en drogere gebieden van Latijns Amerika en Azië, de investeringen in oliepalmsplantages op het tropisch regenwoud van Indonesië, de effecten van houtexploitatie op de grote zoogdieren in Centraal Afrika. Liberalisering van handel kan positieve effecten hebben voor armoedebestrijding en biodiversiteit mits deze duidelijk plaatsvindt in de context van duurzaamheid, zoals uitgewerkt in Agenda 21 en de mondiale milieuverdragen.

Het onevenredige beslag op biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen in ontwikkelingslanden door de rijke landen en het niet incorporeren van 'biodiversiteit' in de prijzen werkt de onevenredige verdeling in de hand. Het verduurzamen van handelsrelaties en het integreren van milieu in de prijzen, het afschaffen van onterechte subsidies en het vermijden van nieuwe handelsbarrières dragen in potentie bij aan armoedevermindering zowel als aan het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen.

The downward spiral of degradation and impoverishment can be broken by stimulating participative management of natural resources which focuses on sustainability. Giving the population a voice should be coupled with the transfer of knowledge and skills. This gives the population a feeling of responsibility for resource management with a longer-term perspective. If the natural habitat remains ecologically intact and the local population can survive there, this will create the necessary conditions to discourage migration to the cities. The unique role women play in the sustainable use of biodiversity is receiving special attention.

Development processes are often coupled with the non-sustainable use of natural resources which has a negative impact on natural forests, water reservoirs and wetlands. Many poverty reduction strategies such as the World Bank facilitated Poverty Reduction Strategy Papers, devote little attention to sustainable development in relation to the environment and biodiversity.

Macroeconomic processes and international trade relations which may alleviate poverty in the short term, may be very negative for biodiversity in the long term. Examples include the trade in soybeans for animal feed in tropical forests and dry areas in Latin America and Asia, the investments in palm oil plantations in the tropical rain forests of Indonesia, and the exploitation of wood in central Africa and its effect on large mammal populations. Trade liberalisation can have positive impacts on poverty reduction and biodiversity provided these clearly take place in the context of sustainability, as detailed in Agenda 21 and in other global environmental conventions.

The disproportionate claim made on biodiversity and natural resources in developing countries by rich countries and the fact that biodiversity is not reflected in prices serve to promote inequalities. Sustainable trade relations and the integration of the environmental factor into pricing, the abolishment of unfair subsidies and the prevention of new trade barriers have the potential to reduce poverty as well as to promote the conservation and sustainable use of biodiversity and natural resources.

1.3 PRIORITEITEN

Het streven naar de versterking en het duurzaam gebruik van biodiversiteit is een uitdaging die we samen met andere landen aangaan. Nederland is partij bij tal van internationale verdragen om aan die samenwerking vorm te geven. Het kader wordt aangereikt door de uitgangspunten van het Biodiversiteitsverdrag. Sinds de inwerkingtreding daarvan in 1994 zijn er vijf Conferenties van Partijen gehouden tijdens welke de werking van het verdrag is verbreed en verdiept. De zesde 'Conference of the Parties' (CoP) wordt in april 2002 in Den Haag gehouden en is een uitvloeisel van de betrokkenheid die Nederland toont bij het werk van de CBD.

Eerder kwam ter sprake dat de Regering onlangs op het terrein van biodiversiteit verschillende beleidsvernieuwendende nota's heeft uitgebracht. Een interdepartementale analyse van het beleid resulteerde in de volgende drie prioritaire programma-onderdelen voor de komende vijf jaren:

- het versterken van beschermde gebieden, bufferzones en andere elementen van ecologische netwerken;
- het verduurzamen van het gebruik van biodiversiteit, met speciale aandacht voor agrobiodiversiteit;
- het verminderen van negatieve effecten van Nederlands handelen op de biodiversiteit in het buitenland.

Daarmee kiest de Regering voor een voortzetting van het beleid dat met het Programma Internationaal Natuurbeheer in gang werd gezet.

De opbouw van dit document is als volgt.

Hoofdstuk 2 behandelt de hiervoor genoemde prioriteiten op basis van de uitgangspunten die de CBD hanteert: versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit en de toegang tot genetische bronnen en de billijke verdeling van de voordelen van gebruik.

De CBD heeft aparte werkprogramma's voor een aantal ecosystemen. Die komen aan bod in **hoofdstuk 3**. Daarin worden de Nederlandse prioriteiten vanuit een gebieds- of ecosysteemgerichte invalshoek belicht.

Hoofdstuk 4 behandelt de ondersteuning van het beleid door kennis, educatie en informatievoorziening. Het gaat o.m. in op kennisontwikkeling en -management en infrastructuur.

In **Hoofdstuk 5** komen specifieke uitvoeringsaspecten van het BBI aan de orde, mede aan de hand van de acties op de drie hierboven genoemde prioritaire programma-onderdelen.

1.3 PRIORITIES

Our aim to strengthen and ensure the sustainable use of biodiversity is a challenge that we take up together with other countries. The Netherlands is party to numerous international agreements to shape this cooperation. The framework is provided by the principles of the Convention on Biological Diversity. Since the convention came into force in 1994, there have been five Conferences of the Parties during which the implementation of the convention has been broadened and deepened. The sixth Conference of the Parties (CoP) was held in The Hague in April 2002, following the commitment demonstrated by the Netherlands to the CBD.

As mentioned earlier, the Government has recently issued various documents containing policy innovations in the field of biodiversity. An interdepartmental analysis of the policy resulted in the following three priority programme components for the coming five years:

- the strengthening of protected areas, buffer zones and other elements of ecological networks;
- increasing the sustainable use of biodiversity, with special attention for agri-biodiversity;
- the reduction of negative impacts of Dutch actions on biodiversity in other countries.

On the basis of this programme, the Government has chosen to continue the policy that was set in motion with its international nature management programme.

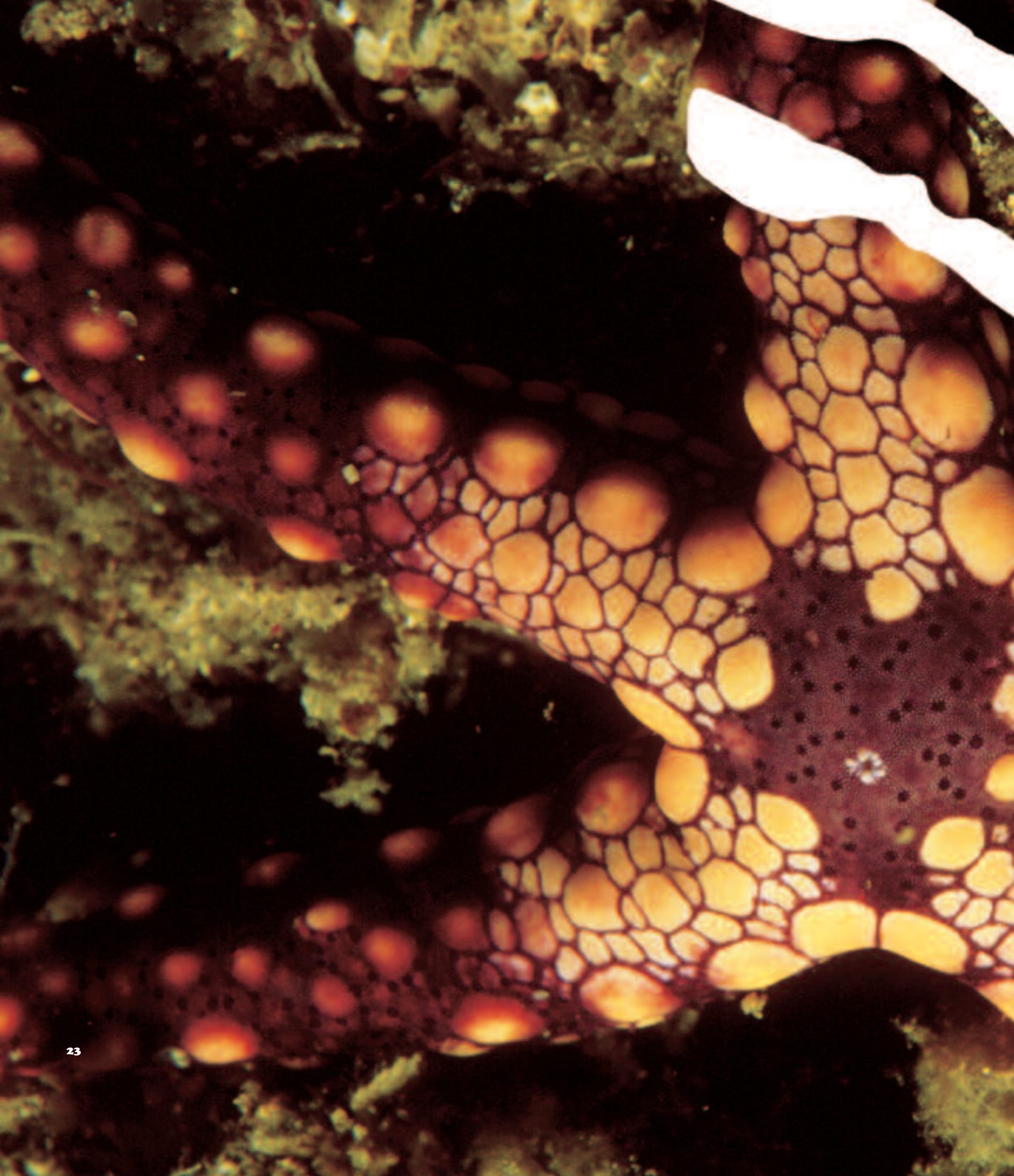
This document is structured as follows.

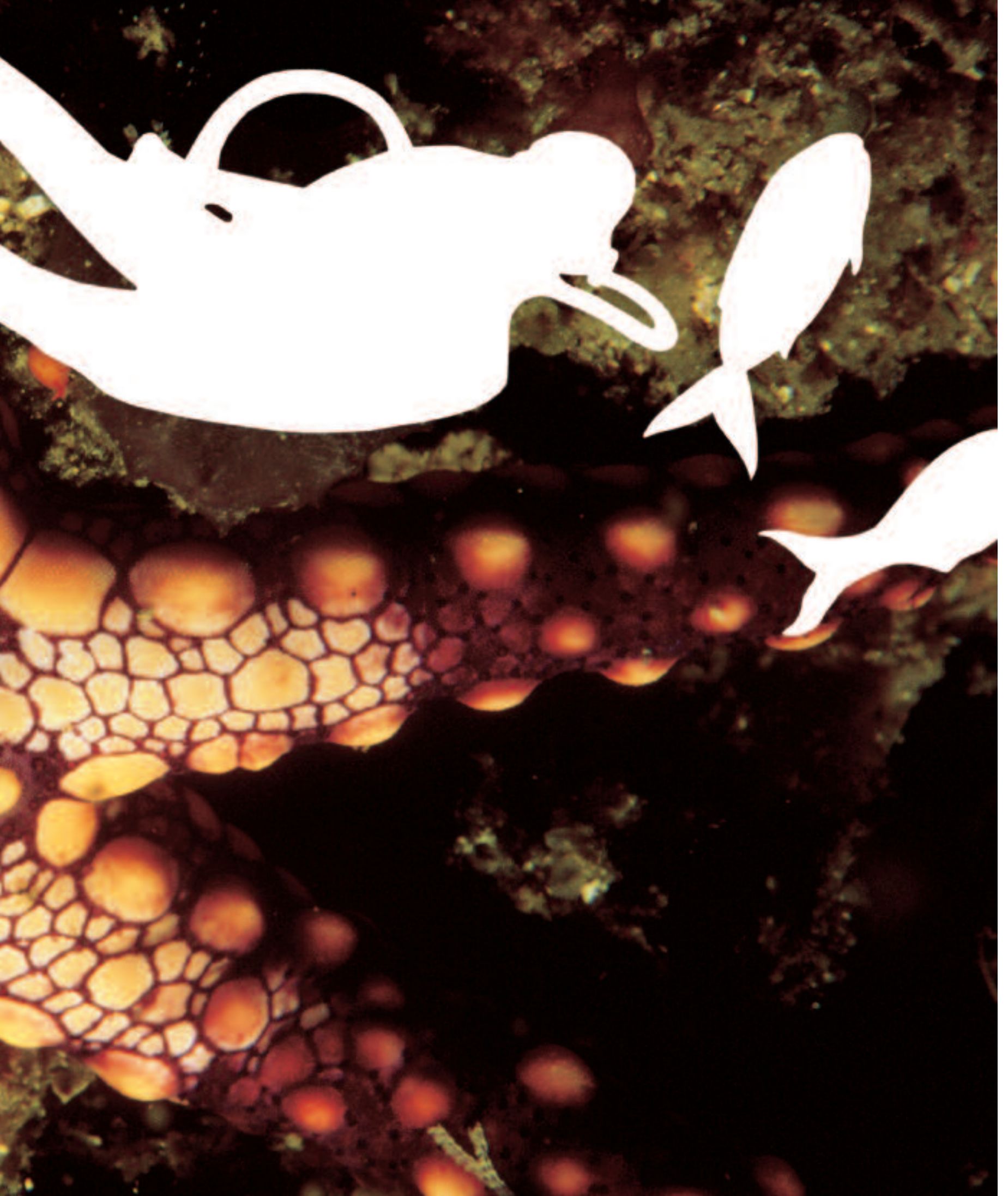
Chapter 2 discusses the priorities mentioned above based on the principles of the CBD: the strengthening and sustainable use of biodiversity and the access to genetic resources and the fair sharing of benefits arising from their use.

Chapter 3 explains that the CBD has separate programmes for a number of ecosystems and examines Dutch priorities from a spatial and ecosystem perspective.

Chapter 4 looks at how the policy is supported using knowledge, education and access to information, including knowledge development and management, and infrastructure.

Chapter 5 discusses specific aspects concerning implementation of the BBI, based in part on actions taken under the three priority programme components mentioned above.

2

Thema's
Themes

Het Nederlandse biodiversiteitsbeleid is gebaseerd op het gedachtegoed van vier internationale verdragen. Het Biodiversiteitsverdrag is het voornaamste daarbij. De andere relevante fora zijn het Klimaatverdrag, het Wereld Waterforum en het Verdrag ter Bestrijding van Woestijnvorming. Dit hoofdstuk gaat in op de Nederlandse inzet die uit deze verdragen voortkomen.

De eerste drie paragrafen zijn geïnspireerd door de drie pijlers van het Biodiversiteitsverdrag: versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit en de toegang tot genetische bronnen en een billijke verdeling van de voordelen ervan. De uitwerking van het thema Versterking spitst zich toe op ecologische netwerken en op het soortenbeleid. Het thema Duurzaam Gebruik neemt ecologisch verantwoord ondernemen als invalshoek, vertaald naar de aanpak van de ecologische voetafdruk en de uitwerking van de EU-Biodiversiteitsactieplannen. Genetische bronnen als thema vormt de derde paragraaf.

De paragrafen vier en vijf van dit hoofdstuk refereren aan de andere verdragen die hierboven werden genoemd. Het gaat dan om de relatie tussen biodiversiteit en het klimaat, en om water als dynamisch element in terrestrische ecosystemen. De problematiek van woestijnvorming hangt daar nauw mee samen en is om die reden hierin geïntegreerd.

2.1 VERSTERKING VAN BIODIVERSITEIT: ECOLOGISCHE NETWERKEN

Beleid

In NvM en het NMP4 wordt ingezet op bescherming van natuur- en cultuurwaarden via onder meer een samenhangend systeem van beschermde gebieden. Hierop is bij uitstek het principe van de ecosysteembenadering van toepassing. Verdere uitgangspunten van het Nederlandse beleid zijn dat de oppervlakte oorspronkelijke natuur ('wilderness areas') minimaal gelijk blijft aan het areaal anno 2000 en dat alle bestaande biologische 'hotspots' zo goed mogelijk worden beschermd en door bufferzones worden omgeven. Dat het aldus ontstane beschermde gebied ecologisch samenhangend door middel van robuuste verbindingzones met elkaar wordt verbonden, maakt deel uit van de uitgangspunten. Concreet betekent dit dat de inzet van Nederland is dat op den duur op wereldschaal minimaal 10% van het landoppervlak beschermd wordt als natuurgebied.

Dutch biodiversity policy is based on the principles of four international conventions, of which the Convention on Biodiversity is the most important. The others are the Convention on Climate Change, the World Forum on Water and the Convention to Combat Desertification. This chapter discusses the Dutch efforts arising from these conventions.

The first three sections in this chapter are inspired by the three main pillars of the Convention on Biodiversity: strengthening and the sustainable use of biodiversity, access to genetic resources, and the fair sharing of the benefits arising from the use of these resources. The first two sections, which elaborate on the theme of strengthening, focus on ecological networks and species policy. The third section, sustainable use, focuses on the concept of the 'ecological footprint' and translates EU Biodiversity Action Plans into ecologically responsible business practices. The fourth section deals with the theme of genetic resources.

Sections 5 and 6 in this chapter refer to the other conventions mentioned above, which concern the relationship between biodiversity and climate, and water as a dynamic element in terrestrial ecosystems. The closely related issue of desertification is also included.

2.1 STRENGTHENING OF BIODIVERSITY: ECOLOGICAL NETWORKS

Policy

The NvM and the NMP4 are devoted to protecting ecological and cultural values through such measures as a connected system of protected areas. This is a prime candidate for the application of the ecosystem approach. Additional starting points of Dutch policy are that the surface area of original nature (wilderness areas) remains at least the same acreage as in the year 2000 and that all existing biological 'hot spots' are protected as much as possible and are surrounded by buffer zones. Another starting point is that the resulting protected areas become ecologically connected by means of robust linking zones. In concrete terms, the Dutch effort in the long run will ensure the protection of at least 10% of the global land surface area as nature area.

In zijn algemeenheid geldt dat hoe groter de te beschermen gebieden zijn, hoe beter zij in ecologisch opzicht kunnen functioneren. Er zijn verschillende mogelijkheden om bestaande gebieden te vergroten of hun ecologisch functioneren te versterken. Te denken valt aan gerichte verwerving van natuurgebieden of andere vormen van gebiedsgerichte veiligstelling zoals die in Nederland worden toegepast. Ook door natuurontwikkeling, herstel van gedegradeerde gebieden en door duurzaam beheerde (half)natuurlijke gebieden met elkaar te verbinden kunnen netwerken ontstaan.

Generally, the larger protected areas are, the better the ecology can function. There are several possibilities to enlarge existing areas or to strengthen their ecological functions, for example selected acquisition of natural areas or other forms geared to area preservation as applied in the Netherlands. Networks can also arise through nature development, recovery of degraded areas and sustainably managed natural and semi-natural areas connected to each other.

'Hotspots' van biodiversiteit

Met de term 'hotspots' worden bedreigde gebieden aangeduid die bijzonder rijk zijn aan biodiversiteit en waar typisch plaatsgebonden inheemse soorten voorkomen (endemen). Ook gebieden die een lage biodiversiteit hebben maar die wel representatief zijn voor een uniek ecosysteem vallen onder deze term. Een andere classificatie betreft ook die ecosystemen erbij die een sterk regulerende werking hebben zoals veengebieden op berghellingen. Met elkaar hebben ze gemeen dat deze 'hotspots' van meer dan gemiddeld belang zijn voor de instandhouding van de biodiversiteit. Er zijn nog goede kansen om 'hotspots' te beschermen, hoewel voor enkele zoals de Atlantische bossen van Brazilië en gebieden in Zuid-Oost Azië, acties erg laat komen.

Hot spots of biodiversity

The term 'hot spots' designates threatened areas that are especially rich in biodiversity and where native species restricted to that area can be found. Areas that have low biodiversity but that are representative of a unique ecosystem also fall under this term. Another classification includes ecosystems that have a strongly regulating function, such as peat bog areas on mountain slopes. Together these hot spots are thought to have more than average relevance for the maintenance of biodiversity. Hot spots can still be effectively protected, although for some areas such as the Atlantic forests of Brazil and areas in Southeast Asia, action is being taken much too late.

Het opzetten van een mondiale Ecologische Hoofdstructuur (EHS) waarbinnen biologische 'hotspots' en andere beschermde gebieden zijn opgenomen is een belangrijk instrument om het beleidsdoel versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit te helpen realiseren. De mondiale Ecologische Hoofdstructuur kan omschreven worden als een wereldomvattende, samenhangende structuur van natuurgebieden en verbindingzones die in onderlinge samenhang door nationale overheden en de lokale bevolking beheerd wordt.

The setting up of a global ecological network, like the Dutch National Ecological Network in which biological hot spots and other protected areas are incorporated, is an important instrument to help achieve the policy goal of strengthening and sustainable use of biodiversity. The global ecological network can be described as in worldwide connected structure of nature areas and linking zones which are managed together by national governments and the local population.

Op Europees niveau betekent het concept van ecologische netwerken dat we er naar streven dat er in 2020 een Pan-Europees Ecologisch Netwerk (PEEN) is gerealiseerd. In het PEEN zullen alle Europese 'hotspots' adequate bescherming genieten. Het streven is om ze onderling te verbinden en voldoende te bufferen. De internationaal belangrijke delen van de Nederlandse EHS maken uiteraard een onderdeel uit van dit PEEN. Het concept van het Pan-Europees Ecologische Netwerk is tien jaar geleden gepresenteerd. Voor dit netwerk kunnen EU-lidstaten en de pre-accessielanden belangrijke

On the European level, we are working towards establishing a Pan-European Ecological Network (PEEN) by 2020. The PEEN will afford adequate protection to all European hot spots. The goal is to interconnect and sufficiently protect these hot spots. Those components of the Dutch National Ecological Network with international significance are obviously a part of the PEEN. The concept of the Pan-European Ecological Network was presented 10 years ago. EU members and the candidate countries can contribute important building

bouwstenen leveren door Natura 2000 gebieden aan te wijzen. Natura 2000 gebieden zijn speciale juridisch beschermde zones die zijn aangewezen overeenkomstig de bepalingen van de Habitatrichtlijn, en uit de gebieden die met de Vogelrichtlijn zijn ingesteld. Andere middelen om bescherming te waarborgen zijn beheersovereenkomsten en aankoop. De landen buiten de EU die de Conventie voor het Behoud van Wilde Flora en Fauna en hun Natuurlijk Leefgebied (de zgn. Bern Conventie) ondertekend en geratificeerd hebben, kunnen gebieden op basis van dat verdrag een beschermde status geven. Deze gebieden vormen samen met Natura 2000 het Emerald Green Network. Voor de overige landen van het Europees continent die lid zijn van de Raad van Europa krijgt het concept vorm vanuit de Pan-Europese Biologische en Landschapsdiversiteits Strategie (PEBLS). PEBLS is beleidsmatig aanvaard door alle Europese landen en de VN.

blocks to this network by designating Natura 2000 areas. Natura 2000 areas are special, legally protected zones that are designated under the provisions of the EU Habitats Directive and from the areas established under the EU Birds Directive. Protection can also be guaranteed through management agreements and land purchases. Non-EU countries that have signed and ratified the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (the Bern Convention) can grant areas a protected status using this convention. Together with Natura 2000, these areas form the Emerald Green Network. Other European countries that are members of the Council of Europe can designate protected areas using the Pan-European Biological and Landscape Diversity Strategy (PEBLS). The PEBLS has been accepted as a policy instrument by all European countries and the UN.

Hoe geeft Nederland zelf vorm aan ecologische netwerken?

In Nederland wordt sinds een aantal jaren gewerkt aan een ecologisch samenhangend netwerk van natuurgebieden, de zogenaamde Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Het netwerk omvat minimaal 700.000 hectare, waarvan 200.000 'nieuwe natuur' is. Grote aaneengesloten natuurgebieden zijn onderdeel van de EHS, maar ook de 'hotspots' met voor Nederland kenmerkende soorten. Om deze gebieden met elkaar te verbinden worden 'robuuste verbindingen' gerealiseerd, die de uitwisseling en daarmee de overlevingskans van soorten dienen te vergroten. Om realisatie van de EHS in 2020 te waarborgen zijn heldere kwantitatieve en kwalitatieve doelen geformuleerd, waarbij veel aandacht wordt besteed aan de noodzakelijke milieuomstandigheden. Met de EHS garandeert Nederland behoud van biodiversiteit op eigen bodem.

How does the Netherlands create ecological networks?

The Netherlands has been working for a number of years on the National Ecological Network, an ecologically connected network of nature areas. The network contains at least 700,000 hectares of which 200,000 are 'new nature'. Not only are large continuous nature areas a part of the National Ecological Network, but also the hot spots supporting species unique to the Netherlands. To link these areas with each other, 'robust links' are created which serve to increase the exchange and thereby the survival chance of species. To guarantee establishment of the National Ecological Network by 2020, clear quantitative and qualitative goals have been formulated which pay considerable attention to the necessary environmental conditions required. With the National Ecological Network, the Netherlands is guaranteeing the conservation of biodiversity on its own soil.

De sterke punten van het PEEN zijn de grensoverschrijdende corridors, de bufferzones en de identificatie van Europese kerngebieden. Het streven is dit te combineren met de juridische verankering die kenmerkend is voor Natura 2000 en het Emerald Green Network. Daardoor zal op Europees niveau een effectief, samenhangend en functionerend Pan-Europees Ecologisch Netwerk ontstaan waarvan ook zeeën en kusten deel uitmaken.

The strengths of the PEEN are the cross-border corridors, the buffer zones and the identification of European core areas. The goal is to incorporate the network into a judicial framework, similar to that which characterises Natura 2000 and the Emerald Green Network. In this way, a cohesive and functional Pan-European Ecological Network, including oceans and coastal areas, will be achieved at the European level.

- **Nederland zal samen met relevante partners en in het kader van de CBD een visie op een mondiale Ecologische Hoofdstructuur ontwikkelen.** Om te beginnen zal Nederland in 2004 tijdens CoP7 van de CBD met voorstellen komen voor een bijlage bij het Biodiversiteitsverdrag, waarin een lijst van de meest waardevolle natuurgebieden in de wereld wordt voorgesteld, als onderdeel van een robuust ecologisch mondiaal netwerk. Het streven is dat deze structuur in 2020 is gerealiseerd. Oerbossen maken er nadrukkelijk deel van uit. Dit is aanvullend op de IUCN-lijst van beschermde gebieden (International Union for the Conservation of Nature), de lijst van de World Heritage Convention en de Ramsar-lijst voor wetlands.
- **The Netherlands will work with relevant partners to develop a vision of a global ecological network in the framework of the CBD.** The Netherlands will begin by presenting proposals at the 7th Conference of the Parties in 2004 for an addendum to the convention in which a list of the most valuable nature areas in the world will be proposed as part of a robust global ecological network. The goal is to establish this structure by 2020. Old-growth forests are an explicit part of this structure. This list is supplementary to the International Union for the Conservation of Nature (IUCN) list of protected areas, the World Heritage Convention list and the Ramsar List of Wetlands.
- **Nederland zal activiteiten ondersteunen die zich richten op de planmatige identificatie van 'hotspots', volgens internationaal geaccepteerde normen en criteria.** Voor wat betreft de 'hotspots' buiten Europa zouden in 2004 minimaal een monitoringsysteem en een goedgekeurd actieplan gereed moeten zijn.
- **The Netherlands will support activities that are guided by the systematic identification of hot spots, according to the internationally accepted standards and criteria.** A monitoring system and an approved action plan for hot spots outside Europe should be ready by 2004.
- **Nederland zal de uitvoering van strategieën gericht op de bescherming van biologische 'hotspots' in een samenhangend ecologisch netwerk, en met inschakeling van lokale bevolkingsgroepen, actief ondersteunen.** Bij de ontwikkeling van instrumenten daartoe gaat het erom de bescherming van 'hotspots' en 'wilderness-areas' daadwerkelijk te realiseren, zowel in juridische zin als in praktisch en maatschappelijk opzicht. De instelling van nationale parken en van natuurreservaten is daarvoor een belangrijk middel. Het creëren van draagvlak bij lokale gemeenschappen en bestuurders en het inschakelen van deze groeperingen bij het beheer vormen belangrijke succes- en faalfactoren.
- **The Netherlands will actively support the implementation of strategies that are directed at the protection of biological hot spots in a connected ecological network and that mobilise local communities.** When developing the necessary instruments, the aim is to protect hotspot and wilderness areas effectively, in a judicial sense as well as from a practical and social viewpoint. The creation of national parks and nature reserves is an important means to this end. The generation of support by local communities and officials and the involvement of these groups in management processes constitute critical success factors.
- **De Nederlandse overheid zal via de gerichte inzet van onderzoeksmiddelen en via de ondersteuning van multilaterale initiatieven, actief bevorderen dat het bufferbeleid nader gestalte krijgt.** Duurzaam gebruik van de bufferzones rond natuurreservaten moet de regio's ecologisch, economisch en sociaal vooruithelpen. De lokale bevolking moet daarover kunnen meedenken en meebeslissen. De relatie met armoedebestrijding verdient juist in deze gebieden nadere uitwerking, gezien de vele kansen die geïntegreerde ontwikkeling hier biedt.
- **The Dutch Government will actively promote the buffer policy by directing research efforts and supporting multilateral initiatives.** Sustainable use of buffer zones around nature reserves must help develop the regions ecologically, economically and socially. The local population must be empowered to participate in the planning and decision process. It is precisely in these areas that the relationship with poverty reduction must be further developed in view of the many opportunities that integrated development offers.
- **De Nederlandse overheid zal de totstandkoming van het Pan Europese Ecologisch Netwerk op verschillende manieren actief ondersteunen.** In de door Nederland ondersteunde PEEN-kaartprojecten worden momenteel 'hotspots' geïdentificeerd volgens de PEBLS-definitie, mede in het kader van Natura 2000 en Emerald. In 2003 dienen op basis hiervan de contouren gereed te zijn van het Pan-Europese Ecologische Netwerk (PEEN). In goede samenwerking met de
- **The Dutch Government will actively support the establishment of the Pan-European Ecological Network in various ways.** Through Dutch-supported PEEN map projects, current hot spots are being identified according to the PEBLS definition, as part of the framework of Natura 2000 and the Emerald Green Network. At this rate, the contours of the PEEN should be ready by 2003. A preliminary map will be drawn for

Raad van Europa, de EU, ECNC en relevante NGO's zal een indicatieve kaart voor geheel Europa worden opgesteld die in 2005/2006 gereed moet zijn. Een iets verder weg gelegen doel is het bevorderen van de interactie tussen het PEEN en het beleid gericht op andere ruimtelijke sectoren zoals landbouw, infrastructuur en ontgrondingen.

- **Bestaande strategieën en instrumenten – zoals Natura 2000, Emerald Green Network en PEELS/PEEN - dienen verder geïntegreerd dan wel op elkaar afgestemd te worden.** Hiervoor zullen, in nauw overleg met de EU, de Conventie van Bern, de Raad van Europa en NGO's aparte acties gestart worden. Eerste resultaat in 2004 zou, in samenhang met de presentatie van de kaart van het Oost-Europese ecologisch netwerk, een Memorandum of Understanding kunnen zijn, waarin de wederzijds aanvullende betekenis van deze drie belangrijke instrumenten vastgelegd wordt.
- **Nederland ondersteunt actief de bedoelingen van de Europese Landschaps Conventie.** Deze conventie is eind 2000 in het kader van het PEELS overeengekomen en vooral van belang voor de uitwisseling van kennis en visies tussen Europese landen. Een van de doelen is om beschermde landschappen extra aandacht te geven door inschakeling van lokale groepen bij het beheer van natuur- en landschapswaarden. Ook de verweving van landbouw-, recreatie, en natuurfuncties is van belang zodat er een nauwe relatie bestaat met het plattelandsbeleid.
- **Nederland zal de overheden en NGO's in Midden- en Oost-Europa helpen bij het identificeren van onderdelen van internationale ecologische netwerken,** het onder een adequaat beschermingsregime brengen van die gebieden, en het planmatig beheren ervan. De instrumenten die daarvoor tot beschikking staan zijn Memoranda of Understanding met Hongarije, Polen, Rusland en Oekraïne, meerjarige overeenkomsten met internationale organisaties of internationaal opererende NGO's en de subsidieregeling Natuurprojecten Midden- en Oost Europa.
- **Nederland zal grensoverschrijdende netwerken met de buurlanden actief versterken, in het bijzonder voor natte gebieden.** Met Duitsland en Denemarken wordt de optie verkend om tot het instellen van een Internationaal Park Waddenzee te komen. De robuuste en minder robuuste (natte) ecologische verbindingen met Duitsland en België worden versterkt. Daarmee willen we in 2020 gereed zijn. Ook voor de grensoverschrijdende rivierstroomgebieden (Rijn, Schelde, Maas, Eems) zal Nederland zich inzetten om de versterking van hun ecologische functies in internationaal samenwerkingsverband te realiseren.
- **Existing strategies and instruments, such as Natura 2000, the Emerald Green Network and the PEELS/PEEN, should be further integrated or else harmonised.** Separate actions will be taken in close cooperation with the EU, the Bern Convention, the Council of Europe and NGOs. The first outcome in 2004 could be a Document of Understanding in connection with the presentation of the map of the eastern European ecological network in which the complementary significance of these three important instruments is established.
- **The Netherlands actively supports the aims of the European Landscape Convention.** This convention was agreed to in the framework of the PEELS towards the end of 2000 and is particularly important for the exchange of knowledge and visions between European countries. One of the objectives is to give protected landscapes extra attention by involving local groups in the management of nature and landscape resources. The interweaving of agriculture, recreation and nature functions is also important for creating a close relationship with rural policy.
- **The Netherlands will help the governments and NGOs in central and eastern Europe to identify parts of international ecological networks,** including the establishment of an adequate protection regime and the systematic management of these areas. The instruments available for this include a Document of Understanding with Hungary, Poland, Russia and the Ukraine, multi-year agreements with international organisations or internationally operating NGOs, and the subsidy scheme for nature projects in central and eastern Europe.
- **The Netherlands will actively strengthen cross-border networks with neighbouring countries, especially in wet areas.** The option to establish a Wadden Sea International Park with Germany and Denmark is being explored. The robust and less robust (wet) ecological links with Germany and Belgium are being strengthened, and should be ready by 2020. The Netherlands will also dedicated itself to strengthening ecological functions of the transboundary river basin areas of the Rhine, Schelde, Maas and Ems rivers through international cooperative agreements.

2.2 VERSTERKING VAN BIODIVERSITEIT: SOORTEN

Beleid

Biodiversiteit omvat naast de variatie aan ecosystemen ook alle vormen van variatie in de levende natuur. Er zijn miljoenen soorten micro-organismen, planten en dieren en de genetische variatie binnen die soorten; de verscheidenheid is ongekend groot. Alles wijst erop dat die verscheidenheid vermindert. Dat heel veel soorten niet zijn beschreven doet daar niets aan af. De eerder beschreven aanleg van ecologische netwerken is erop gericht om het wereldwijde verlies van biodiversiteit te voorkomen. In aanvulling hierop zijn voor bedreigde inheemse soorten soms specifieke maatregelen nodig.

2.2 STRENGTHENING OF BIODIVERSITY: SPECIES

Policy

In addition to the variety of ecosystems, the biosphere also consists of an unbelievably large variety of life forms, including millions of species and subspecies of micro-organisms, plants and animals. Nevertheless, all the evidence points to the fact that this diversity is decreasing. Just because many species are not yet catalogued makes no difference. The building of ecological networks described earlier is aimed at preventing the worldwide loss of biodiversity. In addition, specific measures are sometimes necessary for threatened native species.

Hoe geeft Nederland zelf vorm aan het soortenbeleid?

De kans op lokale verdwijning of algeheel uitsterven van kritische soorten vermindert aanmerkelijk door de totstandkoming van de Ecologische Hoofdstructuur. Zo'n 650 binnen de EHS voorkomende Rode-Lijstsoorten zullen hierbij gebaat zijn. Als aanvulling op gebiedsgericht beleid is een impuls gegeven via het Meerjarenprogramma Uitvoering Soortenbeleid dat in samenwerking met provincies en particuliere soortenbeschermingsorganisaties is opgesteld voor de periode 2000-2004.

De soortbeschermingsplannen maken gerichte ingrepen mogelijk op die locaties waar uitsterving dreigt. Dergelijke maatregelen zijn in vele gevallen succesvol geweest, b.v. voor vleermuizen, de lepelaar, de das en de kerkuil. Voor andere soorten zoals de boomkikker en de grote vuurvliinder is dat (nog) niet het geval. Voor specifieke beschermingsmaatregelen komen ongeveer 150 Rode-Lijstsoorten komen in aanmerking waarvan 85 met prioriteit in de periode 2000-2004.

How does the Netherlands create species policy?

The risk of local disappearance or total extinction of critical species diminishes noticeably with the establishment of the Dutch National Ecological Network. Approximately 650 Red-listed species will benefit. In addition to area-based policy, an impulse is given through the Long-term Programme for the Implementation of Species Policy 2000-2004 which was set up in cooperation with local authorities and private-sector species protection organisations. Species protection plans make targeted intervention possible at locations where extinction threatens certain species. Such measures have often been successful, for example for bats, the common spoonbill, the badger and the barn owl. For other species such as the tree frog and the large firefly, this is still not the case. Under the Long-term Programme, approximately 150 Red-listed species have qualified for specific protection measures, of which 85 were given priority status.

Internationaal geeft het Biodiversiteitsverdrag de algemene kaders aan voor beleid en maatregelen ter bescherming van soorten als ook voor het duurzaam gebruik ervan. Diverse andere internationale verdragen met bindende afspraken regelen de mate en wijze van bescherming van kwetsbare en bedreigde dier- en plantensoorten.

On an international level, the CBD states the general- frameworks for policy and measures to protect species as well as promote the sustainable use of these resources. Various other international conventions with binding agreements regulate the degree and method of protection of vulnerable and threatened animal and plant species.

Nederland heeft de volgende verdragen ondertekend:

- het Verdrag over de Regulering van de Walvisvaart,
- het Verdrag over Internationale Handel in Bedreigde in het wild levende Dier- en Plantensoorten (CITES),
- het Verdrag inzake het Behoud van wilde Dieren en Planten en hun Natuurlijk Leefgebied in Europa (Bern Conventie),
- het Verdrag over de Bescherming van trekkende wilde Diersoorten en hun Milieu (Bonn Conventie).

Een onderdeel van de Bonn Conventie vormen overeenkomsten over de bescherming van migrerende watervogels (AEWA), vleermuizen (Bats agreement) en van zeehonden en van kleine walvisachtigen (ASCOBANS).

De gebiedsgerichte bescherming ('in situ'), met herstel en bescherming van internationaal belangrijke leefgebieden, vormt voor Nederland nadrukkelijk het uitgangspunt. Wanneer soorten beschermd worden in de ecologische omgeving waarin zij thuishoren blijven zij onderhevig aan processen als natuurlijke selectie en evolutie. Genenbanken, broedcentra en botanische tuinen (de 'ex situ'- bescherming) zijn daarop een belangrijke aanvulling. EU-richtlijnen zoals de Vogel- en Habitatrichtlijn en EU-verordeningen (waaronder die rond CITES) geven een verdere uitwerking van de mondiale afspraken over soortenbescherming en omvatten tevens afspraken over de bescherming van planten en dieren die van Europese betekenis zijn.

Er is een groeiende aandacht voor soorten die de inheemse soorten verdringen of grote economische schade veroorzaken – de invasieve uitheemse soorten, in de CBD aangeduid als 'alien species'. In Nederland spreken we ook van exoten. De effecten kunnen onomkeerbaar zijn door kolonisatie en hybridisatie met de inheemse componenten van biodiversiteit. In het kader van dit verdrag zullen richtlijnen worden opgesteld.

Soortenbeleid krijgt ook aandacht bij de ontwikkelings-samenwerking waar het is gerelateerd aan de versterking en het duurzaam gebruik van ecosystemen. In het kader van armoedebestrijding, zowel in aride- als bosgebieden, is de duurzaamheid van het gebruik van soorten een belangrijk aandachtspunt. Dat geldt met name ook voor wildbenutting.

The Netherlands has signed the following conventions:

- the International Convention for the Regulation of Whaling
- the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES)
- the Convention on the Conservation of European Wildlife and Natural Habitats (the Bern Convention)
- the Convention on the Conservation of Migratory Species of Wild Animals (Bonn Convention)

A part of the Bonn Convention constitutes agreements on the protection of migrating waterbirds (Agreement on the Conservation of African-Eurasian Migratory Waterbirds, AEWA), of bats (Agreement on the Conservation of Bats in Europe), and of seals and small cetaceans (Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas, ASCOBANS).

For the Netherlands, the area-based protection (in situ), with recovery and protection of internationally important habitats, explicitly constitutes the starting point. When species are protected in the ecological environment where they belong they undergo processes such as natural selection and evolution. In-situ protection is complemented by gene banks, breeding centres and botanical gardens (the 'ex-situ' protection). EU directives such as the Birds Directive and the Habitats Directive and EU regulations (e.g. relating to CITES) further elaborate the global agreements on species protection and also contain agreements on the protection of plants and animals important to Europe.

There is growing attention for species that out compete native species or cause large-scale economic damage. An invasion of non-native species (or 'alien species' as mentioned in the CBD) can cause irreversible damage by colonising habitats and hybridising with native species. Guidelines to address this issue will be set up in the framework of the CBD.

Species policy also receives attention in development cooperation policy where it relates to the strengthening and the sustainable use of ecosystems. In the framework of poverty reduction in arid as well as forested areas, the sustainable use of species and wildlife is an important concern.

- **In het kader van het CITES-Verdrag zal Nederland zijn actieve inbreng onverminderd voortzetten.** De intensivering van samenwerking bij de opsporing en vervolging van illegale handel, zowel nationaal als internationaal zal worden bevorderd. Met de inwerkingtreding van CITES op Aruba en de Nederlandse Antillen zijn er verdere mogelijkheden om de Koninkrijkssamenwerking op dit vlak te intensiveren.
- **The Netherlands will actively continue its efforts in the framework of the CITES Convention.** Cooperation in tracking and pursuing national and international illegal trade will be intensified. Within the Kingdom of the Netherlands, opportunities to intensify this cooperation will be created as CITES comes into force on Aruba and the Netherlands Antilles.
- **Gestreefd wordt naar integratie van bescherming en duurzaam gebruik van soorten in sectoren als landbouw, visserij, bosbouw en handel.** In het kader van de werkprogramma's van de CBD zal gewerkt worden aan versterking van de dialoog over de samenhang tussen soortenbescherming en duurzaam gebruik (o.a. wilddenutting, vlinderteeft als inkomstenbron voor het beheer van nationale parken). In EU-verband zal dat geschieden in het kader van de EU-Biodiversiteitsactieplannen op het gebied van natuurlijke hulpbronnen, landbouw, visserij en ontwikkelingssamenwerking.
- **The Netherlands will work towards integrating the protection and sustainable use of species in sectors such as agriculture, fisheries, forestry and trade.** In the framework of the work programmes of the CBD, efforts will be made to intensify the dialogue about the link between species protection and sustainable use (i.e. use of wildlife and butterfly breeding as a source of income for the management of national parks). On an EU level, these efforts will take place in the framework of the EU Biodiversity Action Plans on natural resources, agriculture, fishing and development cooperation.
- **Binnen het Biodiversiteitsverdrag krijgen exoten of 'alien species' speciale aandacht.** Het beleid gericht op het voorkomen van schadelijke invloeden door uitheemse soorten zal worden voortgezet. Waar nodig zal de kennis over de gevolgen van introductie van bepaalde soorten worden aangevuld.
- **Within the CBD, alien species receive special attention.** The policy based on the prevention of harmful influences by non-native species will be continued. Knowledge about the consequences of introducing certain species will be supplemented where necessary.
- **Nederland zal de bescherming van internationale vogeltrekroutes ('flyways') als onderdeel van de mondiale Ecologische Hoofdstructuur actief bevorderen.** De bescherming van de Oost-Atlantische vogeltrekroute (van Siberië via Rusland en de Baltische Staten naar Nederland, via Zuidwest-Europa naar Afrika) heeft juridisch al gestalte gekregen via het African Eurasian Waterbird Agreement (AEWA) en krijgt door internationale samenwerkingsverbanden verder inhoud. Nederland zal, op basis van de opgedane ervaringen in deze West Paelearctische vogeltrekroute de ontwikkeling van vergelijkbare internationale samenwerkingsovereenkomsten bevorderen in het bijzonder t.b.v. de zogenaamde Central Asian Flyway en de Flyways of the Americas.
- **The Netherlands will actively promote the protection of international bird migration routes (flyways) as part of the global ecological network.** The East Atlantic bird migration route (from Siberia through Russia and the Baltic states, to the Netherlands via southwestern Europe to Africa) has already been enshrined in the African Eurasian Water Bird Agreement (AEWA), while international cooperative agreements are giving it further substance. The Netherlands will promote the development of similar international cooperative agreements based on acquired experience in this bird migration route, especially to benefit the Central Asian Flyway and the Flyways of the Americas.
- **Nederland levert internationaal een aanzienlijke bijdrage aan de ontwikkeling van de Bonn Conventie.** Naast de bescherming van intercontinentale trekroutes van watervogels draagt Nederland bij aan de bescherming van trekroutes van andere migrerende soorten (o.a. dolfinen, zeeschildpadden, vissoorten en vleermuizen). Voortzetting van het Antarctisch onderzoek is gericht op steun aan de Bonn Conventie.
- **The Netherlands will continue to contribute significantly to the development of the Bonn Convention on an international level.** In addition to the protection of intercontinental migration routes of waterbirds, the Netherlands contributes to the protection of migration routes of other migrating species (e.g. dolphins, turtles, fish species and bats). The Antarctic research project is being continued as a form of support for the Bonn Convention.

- **De Nederlandse bijdrage aan de bescherming van soorten in Midden- en Oost-Europese landen zal worden voortgezet** met behulp van de eerder genoemde instrumenten voor die landen. CITES krijgt daarbij speciale aandacht. De Nederlandse bijdrage aan het werkprogramma van de Bern Conventie zal worden voortgezet.
- **The Dutch contribution to the protection of species in central and eastern European countries will be continued** using the instruments mentioned earlier for these countries. In this respect, CITES receives special attention. The Dutch contribution to the Bern Convention work programs will be continued.
- **Nederland ondersteunt het Global Taxonomy Initiative.** Veel van de op aarde voorkomende soorten zijn nog niet beschreven. O.a. via het Global Taxonomy Initiative zal daaraan aandacht worden besteed. Dit kan gedeeltelijk worden ingevuld door het GBIF.
- **The Netherlands supports the Global Taxonomy Initiative.** Many species on earth have not yet been catalogued. The Global Taxonomy Initiative is one solution to this problem. This can be partially achieved by the Global Biodiversity Information Facility (GBIF).

2.3 DUURZAAM GEBRUIK: ECOLOGISCH VERANTWOORD ONDERNEMEN

Beleid

Onze economie kenmerkt zich door een intensief gebruik van grondstoffen die voor een groot deel worden geïmporteerd. Nederland legt daardoor een groot beslag op de natuurlijke hulpbronnen en de biodiversiteit van andere landen.

Nederland erkent dat deze 'ecologische voetafdruk' inherent is aan de internationale handel en spant zich ervoor in om de mogelijke nadelige gevolgen daarvan zo beperkt mogelijk te maken.

Nederland zet zich in internationale kaders in voor het maken van afspraken over milieunormen en andere maatregelen die versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit moeten garanderen. In het nakomen van die afspraken heeft het bedrijfsleven een belangrijke taak door zich met handelsrelaties in te spannen voor duurzame productieprocessen in andere landen. Ook consumenten dienen zich ervan bewust te zijn hoe hun aankoopgedrag de biodiversiteit elders beïnvloedt. In de komende jaren zullen we aandacht geven aan de vergroting van het inzicht in handelsstromen en hun effecten op de biodiversiteit in het buitenland: de werkelijke impact daarvan is nog onvoldoende bekend.

Welke activiteiten veroorzaken de 'ecologische voetafdruk'?

- Nederland importeert veevoer, hout, vlees en andere (vaak agrarische) producten uit de hele wereld. Overal waar niet-duurzame productie ten grondslag ligt aan deze importen ontstaan effecten op de natuur, en zien we een verlies van biodiversiteit. Hetzelfde geldt voor onze wereldwijde visvangst.
- Het massatoerisme – de grootste economische sector ter wereld - heeft grote effecten op ruimtebeslag, gebruik van water en energie en andere natuurlijke hulpbronnen en op de biodiversiteit in het buitenland.
- Nederland draagt bij aan de teloorgang van biodiversiteit in het buitenland wanneer financiële instellingen op grote schaal investeren in niet-duurzame productie van buitenlandse overheden en ondernemingen. Sommige oliepalmplantages in Afrika en Azië zijn een notoir voorbeeld daarvan.
- Ontgrondingen, mijnbouw, landaanwinning, baggeren en vergelijkbare waterwerkzaamheden zijn meestal grootschalige ingrepen die negatieve effecten kunnen hebben op de diversiteit van ecosystemen. Het aandeel van Nederland in de waterwereld is beduidend.

2.3 SUSTAINABLE USE: ECOLOGICALLY RESPONSIBLE ENTERPRISE

Policy

Our economy is characterised by an intensive use of raw materials which are mostly imported. In this way, the Netherlands claims a great deal of the natural resources and biodiversity of other countries.

The Netherlands recognises that these 'ecological footprints' are inherent to international trade and resolves to restrict the damaging consequences of this as much as possible.

The Netherlands resolves to make agreements on environmental standards and other measures that must guarantee the strengthening and sustainable use of biodiversity within international frameworks. To ensure compliance with these agreements, industry has an important role to play in promoting sustainable production processes in other countries through trade relations. Consumers should also be aware of how their purchasing behaviour affects biodiversity elsewhere. In the coming years we shall devote attention to enlarging the understanding of trade flows and their effects on biodiversity outside the Netherlands: their true impacts are not yet known in detail.

Which activities make up an ecological footprint?

- The Netherlands imports animal feed, wood, meat and other (often agricultural) products from all over the world. Wherever these imports are based on non-sustainable production, nature is impacted and we see a loss of biodiversity. The same holds for our worldwide fish catch.
- Mass tourism – the largest economic sector in the world – has a major impact on the use of space, the use of water and energy and other natural resources, and on biodiversity in countries outside the Netherlands.
- The Netherlands contributes to the loss of biodiversity in other countries whenever financial institutions invest on a large-scale in non-sustainable production processes of foreign governments and enterprises. Some palm oil plantations in Africa and Asia are conspicuous examples of this.
- Land clearance, mining activities, land reclamation, dredging and similar water-related activities usually involve large-scale interventions which can have negative impacts on ecosystems. The Netherlands' share in the water sector is considerable.

Multilaterale inzet

De maatregelen die Nederland voor ogen heeft om de ecologische voetafdruk te verduurzamen kunnen pas echt effectief zijn als ze worden vertaald naar internationale standaarden in het handelsverkeer. In een toenemend aantal gevallen wordt de invloed van handel op biodiversiteit geregeld door middel van internationale akkoorden op mondiale schaal, zoals WTO en CITES of op regionale schaal, zoals in EU-verband. Nederland wil de inbreng van ontwikkelingslanden in deze fora versterken uitgaande van de eigen verantwoordelijkheid van deze landen. In veel andere gevallen is het nemen van maatregelen op dit vlak reeds jaren onderwerp van discussie. Nederland bevordert in het kader van de WTO en andere fora de totstandkoming van internationale handelsnormen en afspraken met betrekking tot certificering. Op die manier ontstaan internationaal aanvaarde doelstellingen voor de versterking en het duurzaam gebruik van biodiversiteit die er uiteindelijk toe zouden moeten leiden dat de WTO in haar handelsregels ruimte laat voor de door de CBD gediende belangen. De CBD ontwikkelt in toenemende mate beleid en besluiten die invloed hebben op de handel en productie, met onderwerpen als de toegang tot genetische bronnen. Nederland zal in de EU en in internationale organisaties het opstellen van een duurzaamheidstoets voor nieuwe handelsverdragen nastreven. Met intergouvernementele financiële instellingen zullen we overleggen over de integratie van biodiversiteit in de overwegingen om wel of niet projecten te financieren.

Een geloofwaardig internationaal biodiversiteit- en handelsbeleid is alleen mogelijk wanneer dat gepaard wordt aan maatregelen in eigen land. De initiatieven in eigen land zullen grotendeels berusten op vrijwilligheid en doen een beroep op de maatschappelijke verantwoordelijkheid die ondernemingen en consumenten hebben. 'Fair trade' initiatieven hebben hun bestaansrecht op de Nederlandse markt bewezen, en breiden gestaag uit richting ecologisch verantwoorde producten zoals 'schone' katoen.

Certificeringssystemen en andere juridische kaders zijn vaak alleen mogelijk in EU-verband en breder internationaal kader vanwege de WTO-conformiteit. Nederland zal zich hiervoor in blijven zetten, in het bijzonder waar vrijwilligheid niet werkt of onvoldoende impact heeft.

Toerisme

Een bijzondere variant van de ecologische voetafdruk is het toerisme. Mede omdat dit de grootste economische sector ter wereld is, streeft Nederland naar meer internationale aandacht voor de duurzaamheidsaspecten ervan.

Natuurwaarden oefenen een grote aantrekkingskracht uit op

Multilateral efforts

The measures that the Netherlands is considering to limit the ecological footprint can only be truly effective if they are translated into international standards for trade. In an increasing number of cases, the impact of trade on biodiversity is regulated on a global scale by international agreements, such as WTO and CITES, or on a regional scale, such as on a European level.

The Netherlands wants to increase the contribution of developing countries in these forums, starting with these countries' own responsibilities. In many other cases measures taken in this field have been the subject of discussion for many years. Within the framework of the WTO and other forums, the Netherlands promotes the establishment of international trade standards and agreements with respect to certification. In this way, internationally accepted objectives for the strengthening and sustainable use of biodiversity are created. These objectives should ultimately lead the WTO to accommodate CBD interests in its trade rules. Under the CBD, policy is increasingly developed and decisions are being made which influence trade and production, such as access to genetic resources. The Netherlands will work towards the setting up of sustainability criteria for new trade agreements. We shall consult with intergovernmental financial institutions on how to integrate biodiversity into decisions of whether to finance projects or not.

A credible international biodiversity and trade policy is only possible when it is coupled with domestic measures. Domestic initiatives will be for the most part voluntary and will appeal to the social responsibility of businesses and consumers. Fair trade initiatives have proven their worth on the Dutch market and are gradually being broadened in the direction of ecologically responsible products such as 'clean' cotton. Certification systems and other legal frameworks tend only to operate on an EU level and in broader international frameworks of WTO compliance. The Netherlands will remain committed to these initiatives, especially where voluntary measures do not work or have insufficient impact.

Tourism

Tourism is a special aspect of the ecological footprint. The Netherlands is working to focus more international attention on the sustainability aspects of this sector, in part because this is the largest economic sector in the world. Ecologically sensitive areas attract many

toeristen terwijl toerisme erg belastend kan zijn voor biodiversiteit. Die belasting hangt samen met het ruimtegebruik ten koste van het areaal (kwetsbare) natuur; water- en energiegebruik; verkoop van niet-duurzaam geproduceerde natuur-souvenirs; grote hoeveelheden afval en directe verstoring van de natuur door safari's, koraalduiken enz. Er zijn ook kansen om met toerisme juist tot veiligstelling van biodiversiteit te komen. Met zorgvuldig gepland toerisme wordt het belang van bijvoorbeeld een onaangetaste natuur zichtbaar gemaakt. Ook kunnen door toerisme inkomstenbronnen voor de lokale bevolking beschikbaar komen en fondsen voor het beheer van natuurgebieden. Hiermee kan de druk op (lokale) overheden toenemen om beschermende maatregelen te nemen die opbrengsten uit het toerisme op langere termijn veiligstellen en de leefomgeving van de lokale bevolking garanderen. In internationaal kader heeft de Commissie voor Duurzame Ontwikkeling van de Verenigde Naties (CSD) in 1998 een werkprogramma voor duurzaam toerisme opgesteld. Ook vanuit het Biodiversiteitsverdrag wordt aandacht besteed aan de relatie toerisme-biodiversiteit. In Nederland wordt reeds een aantal jaren in de Initiatiefgroep Duurzaam Uitgaand Toerisme samengewerkt door de verschillende betrokken partijen zoals touroperators, vervoerders, overheid en NGO's. Zo wordt gepoogd de 'ecologische voetafdruk' te verduurzamen.

tourists, but at the same time tourism can be highly damaging to biodiversity. This damage is connected with the use of space at the expense of vulnerable natural areas, water and energy use, sale of non-sustainably produced nature souvenirs, large amounts of waste and direct disturbance of nature by safaris, coral diving, etc. However, if implemented correctly, tourism can protect biodiversity. Carefully planned tourism can highlight the significance of, for example, an undisturbed nature area. It can also generate sources of income for the local population and funds for the management of nature areas. This can increase pressure on local and national governments to take protective measures that guarantee long-term revenues from tourism and safeguard the environment of the local population. Within an international framework, the UN Commission for Sustainable Development (CSD) set up a work programme for sustainable tourism in 1988. The CBD also pays attention to the interaction between tourism and biodiversity. For a number of years the Sustainability Tourism Outreach Initiative (Initiatiefgroep Duurzaam Uitgaand Toerisme) in the Netherlands has brought together various interested parties such as tour operators, transporters, government bodies and NGOs. In this way, we are attempting to limit the ecological footprint.

- **Nederland zal het bedrijfsleven stimuleren tot het verduurzamen van de productie van geïmporteerde goederen.** Dat kan gebeuren door maatregelen in eigen land maar ook door directe ondersteuning van en onderhandeling met specifieke partnerlanden. Voor houtproductie zijn dit in de eerste plaats Maleisië en Indonesië; voor de veevoerimporten zijn dit Brazilië, Argentinië en enkele landen in Zuid-Oost Azië. We zullen aandringen op afspraken over gedragscodes, keurmerken en de verificatie van ecologische en sociaal verantwoorde productiemethoden waarbij de overheid waar nodig zal zorgen voor noodzakelijke randvoorwaarden. Aparte aandacht gaat uit naar bodemvruchtbaarheid en het bodemecosysteem.
- **The Netherlands will stimulate industry to import goods which are sustainably produced.** This can be achieved through measures in the Netherlands and also through direct support of and negotiations with specific partner countries. The partner countries are mainly Malaysia and Indonesia for wood production, and Brazil, Argentina plus certain countries in Southeast Asia for animal feed imports. We shall insist on agreements on codes of conduct, quality hallmarks and the verification of ecologically and socially responsible production methods which the Government will ensure with the essential preconditions, where necessary. Special attention will be paid to soil fertility and the soil ecosystem.
- **Subsidies met mogelijk negatieve effecten op de biodiversiteit** of die niet-duurzame activiteiten stimuleren, zullen we afschaffen.
- **Subsidies that have potentially negative impacts on biodiversity** or which stimulate non-sustainable activities will be abolished.
- **De Nederlandse overheid gaat samen met het bedrijfsleven vergaande experimenten uitvoeren om een aantal productieketens te verduurzamen** (b.v. koffie, cacao, bananen, katoen, noten, hout en sierplanten). We starten met die ontwikkelingslanden van waaruit Nederland al veel producten importeert. Samen met het bedrijfsleven en relevante maatschappelijke organisaties zullen de ministeries van LNV, VROM en OS onderzoeken hoe bestaande initiatieven als Max Havelaar, het Forest Stewardship Council en de Marine Stewardship Council kunnen worden uitgebreid naar een breder scala van landbouwproducten.
- **In collaboration with industry, the Dutch Government will carry out far-reaching experiments to make a number of production chains more sustainable** (e.g. coffee, cocoa, bananas, cotton, nuts, wood and ornamental plants). We will begin with those developing countries which already export lots of products to the Netherlands. Together with industry and relevant civil society organisations, the Dutch ministries of LNV, VROM and OS will investigate how existing initiatives such as Max Havelaar, the Forest Stewardship Council and Marine Stewardship Council can be expanded to include a broader range of agricultural products.
- **Nederland zal initiatieven van het bedrijfsleven ondersteunen om via certificering, keurmerken en promotiecampagnes de handel in duurzaam geogste natuurproducten te bevorderen.** Daarbij zullen we met name ontwikkelingslanden ondersteunen met de opbouw van specifieke capaciteit hiervoor. Nederland zal zich inzetten voor het opzetten van een participatiefonds voor het ontwikkelen van nieuwe keurmerken.
- **The Netherlands will support initiatives from industry to promote the trade of sustainably harvested nature products through certification, quality hallmarks and promotional campaigns.** We shall specifically support developing countries in building the required capacity. The Netherlands is resolved to set up a participation fund for the development of new quality hallmarks.
- **‘Vergroenen van de blauwe sector’.** De overheid zal binnenslands en in EU-verband een stimulerende rol vervullen bij het maken van afspraken met het bedrijfsleven over het ecologisch verantwoord ondernemen van de watersector.
- **‘Greening of the water sector’.** The Government will play a stimulating role on both national and EU levels by making agreements with industry on ecologically responsible business practices in the water sector.
- **‘Vergroening belastingenstelsel’.** Voorts zal Nederland op duurzaamheid gerichte economische relaties bevorderen door uitbreiding van belastingvoordelen voor duurzaamheidsfondsen en afspraken met - onder meer - pensioenfondsen.
- **‘Greening of the tax system’.** The Netherlands will further promote economic relationships focused on sustainability by expanding tax incentives for sustainability funds, and through agreements with – among others – pension funds.

- **Nederland zal zich inzetten om in 2003 afspraken te maken met de branche over de ontwikkeling van een duurzaamheidsvergelijking voor toerisme.**
- **In 2003, the Netherlands will work towards making agreements with the tourist industry on the development of a comparative sustainability assessment for tourism.**
- **De overheid zal stimuleren dat alle partijen in de keten van het toeristisch product in 2005 intensief samenwerken om de biodiversiteit te versterken en duurzaam te gebruiken.** De negatieve effecten op de biodiversiteit zullen moeten worden doorberekend aan de consument. Hiermee wordt een belangrijke Nederlandse bijdrage gegeven aan het werkprogramma onder auspiciën van de CSD.
- **The Government will stimulate all parties in the tourism product chain to cooperate intensively in the strengthening and sustainable use of biodiversity.** The negative impacts on biodiversity will have to be charged on to the consumer. This will represent an important contribution from the Netherlands to the work programme of the CBD.
- **Nederland zal een brede kennisbasis over de relatie toerisme en biodiversiteit ontwikkelen** ter onderbouwing van de voortrekkersrol die Nederland voor zichzelf ziet weggelegd.
- **The Netherlands will develop a broad knowledge base on the relationship between tourism and biodiversity** to support the pioneering role the Netherlands wishes to play.

2.4.1 GENETISCHE BRONNEN EN EIGENDOMSRECHTEN

Beleid

Het behoud en duurzaam gebruik van genetische bronnen staat hoog op de agenda in internationale samenwerkingsverbanden op het vlak van biodiversiteit, landbouw, handel, biotechnologie en intellectueel eigendom. De beleidsvorming over dit onderwerp is relatief jong en omspant slechts enkele jaren als reactie op recente baanbrekende ontwikkelingen in de 'life sciences'. In het kielzog daarvan woedt een maatschappelijke discussie over intellectueel eigendom in relatie tot levende organismen waaronder de mens.

De Regering heeft in 2002 de beleidsnota 'Bronnen van Bestaan' uitgebracht over genetische bronnen. Deze nota heeft betrekking op plantaardig, dierlijk en microbieel genetisch materiaal. Hoofddoelstelling van het beleid is te komen tot behoud, beheer en duurzaam gebruik van genetische bronnen, en tot een billijke verdeling van de voordelen die voortkomen uit het gebruik van deze bronnen. Aan de orde komen het behoud van genetische bronnen in het veld ('in situ' en 'on farm') en in collecties ('ex situ'), en het gebruik van genetische bronnen zowel voor niet-commerciële doeleinden zoals natuurbeheer als voor landbouw, voedselvoorziening en (agro)industriële toepassingen. De nota integreert nationale en internationale ontwikkelingen.

De internationale ontwikkelingen zijn in gang gezet in enkele mondiale fora zoals CBD, WTO en FAO. In het Biodiversiteitsverdrag is het behoud en het duurzaam gebruik van de genetische bronnen en een billijke verdeling van de voordelen van dat gebruik ervan een van de dragende pijlers. Het verdrag is dan ook het belangrijkste internationale kader voor het maken van algemene afspraken over het beheer en gebruik van genetische bronnen. Nederland streeft ernaar om tijdens de 6e Conferentie van Partijen afspraken over toegang en verdeling van baten geaccepteerd te krijgen in de vorm van vrijwillige richtlijnen. Ook biedt het verdrag goede mogelijkheden om de informatie-uitwisseling over beleid en wetgeving t.a.v. beheer en gebruik van genetische bronnen te verbeteren.

In de CBD is in 1994 vastgesteld dat landen soevereine rechten hebben over de genetische bronnen binnen hun territoriale grenzen. Door bilaterale overeenkomsten kan de toegang en het verdelen van de voordelen worden geregeld.

2.4.1 GENETIC RESOURCES AND INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS

Policy

The conservation and sustainable use of genetic resources is high on the agenda in international cooperative agreements in the areas of biodiversity, agriculture, trade, biotechnology and intellectual property. Policymaking on this subject is relatively young spanning just a few years in response to pioneering developments in the life sciences. In its wake, a public debate is raging about intellectual property regarding living organisms, including humans.

In 2002 the Government released a policy document on genetic resources called 'Bronnen van Bestaan'. This document concerns plant, animal and microbial genetic material. The main objective of the policy is to achieve conservation, management and sustainable use of genetic resources, and a fair sharing of the benefits that stem from the use of these resources. It also addresses the conservation of genetic resources in the field (in situ and on farm) and in collections (ex situ), and the use of genetic resources for non-commercial applications, such as nature conservation, as well as for agriculture, food supply and agri-industrial applications. The document integrates national and international developments.

International developments have been initiated in global forums such as CBD, WTO and FAO. One of the supporting pillars of the CBD is the conservation and sustainable use of genetic resources and a fair sharing of the benefits from this use. The convention therefore represents the most important international framework for making general agreements on the management and use of genetic resources. During the 6th Conference of the Parties, the Netherlands will seek to obtain approval for agreements on access and sharing of the benefits through voluntary guidelines. The convention also offers effective opportunities to improve information exchange on policy and legislation with respect to management and use of genetic resources.

In 1994 the CBD decreed that sovereign countries have rights over genetic resources within their territorial borders. Access to and distribution of the benefits can be regulated through bilateral agreements.

De soevereine staten mogen zelf bepalen hoe binnen hun land de eigendomsrechten geregeld zijn. De positie van inheemse volkeren en traditionele kennis krijgt daarbij speciale aandacht. De bescherming van hun eigendomsrechten over genetische bronnen en de bijbehorende traditionele kennis staat daarbij centraal.

Een tweede forum waar gesproken wordt over genetische bronnen is de FAO waar in 2001 een internationaal verdrag over plantgenetische bronnen voor de landbouw werd aangenomen. Dit juridisch bindende verdrag was een belangrijke stap op weg naar de implementatie van het gedachtegoed van de CBD over genetische bronnen voor landbouw en voedselvoorziening. Ook is het een belangrijke aanwinst voor het werk van de internationaal opererende genenbanken voor onderzoek, training en veredeling. Centraal in het nieuwe verdrag staat het Multilateraal Systeem voor Toegang en Verdeling van de Opbrengsten. Het systeem heeft alleen betrekking op genetisch materiaal van belang voor de voedselproductie. De CBD zal aanvullende afspraken moeten maken voor commercieel en farmaceutisch gebruik.

Voordat genetische bronnen een onderwerp op de internationale beleidsagenda werden, was er vaak sprake van vrije uitwisseling van plantgenetisch materiaal. Het toenemende potentiële financiële gewin bij het gebruik ervan leidde ertoe dat steeds meer gebruik werd gemaakt van de mogelijkheden van bescherming van intellectueel eigendom bij producten waar genetische hulpbronnen aan ten grondslag hebben gelegen. Met name door WTO-verdrag van 1995 over handelsgerelateerde intellectuele eigendom (TRIPS) heeft de bescherming van intellectueel eigendom een meer bindend karakter gekregen.

TRIPS schrijft voor dat bescherming beschikbaar moet zijn voor iedere uitvinding. Dieren kunnen van deze verplichting worden uitgezonderd, plantenrassen daarentegen dienen wel beschermd te worden. WTO-leden zijn vrij om te kiezen voor bescherming via hetzij octrooirecht, hetzij een effectief eigen systeem, of via een combinatie van beide. Voor de bescherming van octrooien bestaan verdragen, opgesteld onder auspiciën van de World Intellectual Property Organisation (WIPO). Deze verdragen zijn omgezet in de EU-octrooirichtlijn en nationaal in de Rijsoctrooiwet. In Nederland worden plantenrassen beschermd via het kwekersrecht, conform het Internationaal Verdrag inzake Kweekproducten (het UPOV-verdrag). Dit verdrag wordt geïmplementeerd via de Zaaizaad- en Plantgoedwet. Dit wordt beschouwd als een effectief eigen systeem.

Sovereign states may determine themselves how intellectual property rights are regulated within their country and should pay special attention to the status of indigenous peoples and traditional knowledge. The main consideration should be the protection of their intellectual property rights over genetic resources and the corresponding traditional knowledge.

A second forum for the debate on genetic resources is the FAO, which recently adopted The International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture. This legally binding treaty was an important step towards implementation of the ideas behind of the CBD on genetic resources for agriculture and food supply. This was also an important gain for the work of the internationally operating gene banks for research, training and breeding. A key aspect of the new treaty is the Multilateral System of Facilitated Access and Benefit-sharing. The system concerns only genetic resources that are important for food production. The CBD will have to make additional agreements for commercial and pharmaceutical use.

Before genetic resources were an issue on the international policy agenda, free exchange of plant genetic material was common. The increasing potential financial gain from the use of these materials led to increasing use of opportunities to protect intellectual property relating to products based on genetic resources. The 1995 WTO Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) has made protection of intellectual property more binding.

The TRIPS Agreement lays down a minimum degree of protection in every WTO country for intellectual property. Animals (excluding micro-organisms) can be exempted from this obligation; in contrast plant varieties must be protected. WTO members are free to choose protection either through international patent law, an effective national system, or a combination of both. Conventions exist for patent protection, as set up under the auspices of the World Intellectual Property Organization (WIPO). These conventions have been translated into the EU Patents directive and into the Netherlands Patents Act (Rijsoctrooiwet). In the Netherlands, plant varieties are protected by plant breeders' rights, in compliance with the International Convention for the Protection of New Varieties of Plants (the UPOV convention), which is implemented through the Dutch Seeds and Planting Materials Act.

Ontwikkelingslanden hebben problemen met de implementatie van TRIPS. Zij kunnen vaak niet voldoen aan de bepalingen door hun gebrekkige wetgeving en infrastructuur en willen dat soms ook niet. Zo houdt UPOV volgens hen onvoldoende rekening met lokale en inheemse boerengemeenschappen die vaak een belangrijke bron zijn van kennis op dit gebied. Zij leven van de vrije winning en uitwisseling van zaaizaad. Ontwikkelingslanden hadden tot 2000 – de minst ontwikkelde landen hebben tot 2005 – de tijd om de TRIPS-overeenkomst te implementeren.

TRIPS en CBD zitten overigens niet op een lijn. Het TRIPS gaat uit van het particuliere eigendom van genetisch materiaal en gerelateerde kennis, terwijl het CBD de soevereine staten aanwijst als eigenaren van genetische bronnen. Nederland gaat uit van het soevereine recht van staten op hun genetische bronnen en is terughoudend in de toekenning van octrooibeschermting aan levend materiaal anders dan plantaardig materiaal. Nederland streeft naar de erkenning van UPOV als een effectief eigen systeem ter bescherming van plantenrassen. Bewust is gekozen voor het UPOV vanwege de flexibiliteit op landenniveau en omdat het bescherming kan bieden waar octrooibeschermting dat niet kan. Hoewel het landen vrij staat een eigen systeem te kiezen pleit Nederland voor het UPOV-model, zodat wetgeving zoveel mogelijk geharmoniseerd kan worden.

Eigenaren van traditionele kennis zijn zich bewust van de waarde van hun kennis voor voedselzekerheid, bescherming van biodiversiteit en gezondheid, maar vaak ontbreekt een effectieve mogelijkheid tot eigendomsbescherming. Het bestaande internationale systeem voor intellectueel eigendom sluit onvoldoende aan op de behoeften en omstandigheden van eigenaren van traditionele kennis. Concepten als ‘gemeenschap’, ‘collectief’, en ‘inheems’ zijn moeilijk in het bestaande systeem in te passen. Het Nederlandse beleid is gericht op bevordering van studie van dit probleem en bevordering van goede algemene, en specifiek juridische voorlichting. Tevens zijn er proefprojecten nodig om te bezien hoe bestaande formele systemen van intellectueel eigendom voor bescherming van traditionele kennis kunnen worden toegepast. Ter voorbereiding van de 6e Conferentie van Partijen bij het Biodiversiteitsverdrag is een preconsultatieproces gestart met DOV-partnerlanden op het onderwerp Toegang en Billijke Verdeling.

This is deemed to be an effective national system. Developing countries have problems implementing the TRIPS, as they often cannot meet the conditions due to inadequate legislation and infrastructure, and sometimes they are also unwilling to do so. They claim that the UPOV does not sufficiently take into account local and indigenous farming communities that often are an important source of knowledge in this area. They survive off the free cultivation and exchange of fertile seeds. Developing countries had until 2000 to implement the TRIPS Agreement, while the least developed countries have until 2005.

In any case, the TRIPS Agreement is not in line with the CBD. Individual ownership of genetic resources and related knowledge is at the basis of the TRIPS Agreement, while the CBD designates sovereign states as owners of genetic resources. The Netherlands recognises the sovereign right of states to their genetic resources and is reluctant to grant patent protection on living material, other than plant material. The Netherlands is working towards the recognition of the UPOV as an effective national system for the protection of plant varieties. The UPOV was deliberately chosen because individual countries can implement it flexibly and because it can offer protection where patent protection cannot. Although countries are free to choose their own national system, the Netherlands advocates the UPOV model so that patent law can be harmonised as much as possible.

Owners of traditional knowledge are aware of the value of their knowledge for food security, protection of biodiversity and health, but often lack an effective means to protect their intellectual property. The existing international system for protecting intellectual property does not cater effectively to the needs and circumstances of owners of traditional knowledge. Concepts such as ‘society’, ‘collective’, and ‘indigenous’ are difficult to fit into the existing system. Dutch policy is aimed at promoting the study of this problem and disseminating information on the general and specific legal aspects. Pilot projects are also necessary to see how the existing formal intellectual property systems for protecting traditional knowledge can be applied. To prepare for the 6th Conference of the Parties under the CBD, a pre-consultation meeting was held with SDA partner countries on the subject Access and Benefit-sharing as related to genetic resources.

- **Nederland hecht eraan dat ontwikkelingslanden voldoende capaciteit hebben voor het beheer en het gebruik van genetische bronnen.** In deze landen is het overgrote merendeel van de genetische bronnen op aarde aanwezig, terwijl er door armoede onvoldoende middelen zijn om invulling te geven aan de internationale afspraken over behoud en duurzaam gebruik van deze genetische bronnen. In het kader van bilaterale ontwikkelingssamenwerking maar ook multilateraal zal Nederland hier aandacht aan besteden.
- **Ontwikkeling, samen met het Nederlandse bedrijfsleven, van een gedragscode voor het gebruik van genetisch materiaal uit ontwikkelingslanden en als experiment toepassen van deze gedragscode in onder meer de landen waar Nederland een Duurzaam Ontwikkelings-verdrag mee heeft (de zgn. DOV-landen).**
- **Nederland onderkent dat de CBD, waar het toegang en billijke verdeling van genetische bronnen betreft, onvoldoende richting geeft.** Nederland zet zich derhalve actief in voor het vaststellen van vrijwillige richtlijnen (COP6-CBD), aangevuld met duidelijke committeringen op het gebied van capaciteitsopbouw. In deze richtlijnen is afgesproken dat de systemen voor toegang en billijke verdeling van genetische bronnen gebaseerd moeten zijn op nationale of regionale strategieën. Ook wordt daarin vastgelegd hoe wordt omgegaan met derivaten en producten. Nederland streeft erna dat dit pakket van maatregelen daadwerkelijk leidt tot een effectieve invulling van toegang en billijke verdeling ten behoeve van duurzame ontwikkeling. Nederland zal dit nauwgezet monitoren. Indien blijkt dat de richtlijnen niet leiden tot deze effectieve invulling zet Nederland zich in voor verdergaande maatregelen, bijvoorbeeld in de vorm van een juridisch bindend instrument tenminste op EU-niveau. Daarin worden dan ook nadere afspraken gemaakt over de reikwijdte en de manier waarop en de mate waarin omgegaan wordt met derivaten en producten, alsmede de wijze waarop en de mate waarin de oorsprong van genetische bronnen bij de aanvraag voor intellectueel eigendomsrechten.
- **Experimenten met betrekking tot compensatie, kennisuitwisseling en technologie-overdracht;** Nederland zal ervoor pleiten om bij het intellectueel eigendom op planten en dieren het land van herkomst te vermelden.
- **Nederland zal de dialoog en het contact bevorderen tussen eigenaren van traditionele kennis, de private sector, regeringen, NGO's en andere belanghebbenden, en assisteren in de ontwikkeling van samenwerkingsvormen tussen deze groepen op lokaal, nationaal, regionaal en internationaal niveau.**
- **The Netherlands is keen for developing countries to have sufficient capacity to manage and use genetic resources.** The vast majority of genetic resources on earth are located in these countries, but poverty limits the means available to implement international agreements on conservation and sustainable use of these genetic resources. The Netherlands will focus on this issue within both bilateral and multilateral development cooperation frameworks.
- **Together with Dutch industry, the Netherlands will develop a code of conduct for the use of genetic material originating from developing countries, and apply it, on a trial basis, to those countries with which the Netherlands has signed a Sustainable Development Agreement (SDA countries).**
- **The Netherlands recognises that the CBD provides inadequate direction concerning access and fair sharing of genetic resources.** As a result, the Netherlands is actively working to establish voluntary guidelines (COP6-CBD), supplemented by clear commitments for capacity building. Under these guidelines, it is agreed that access to and fair sharing of genetic resources must be based on national or regional strategies. They also specify how to deal with derivatives and products. The Netherlands hopes that these measures lead to effective access to and fair sharing of the benefits of sustainable development. The Netherlands will monitor this carefully. If the guidelines do not lead to this greater effectiveness, the Netherlands will commit itself to more far-reaching measures, for example in the form of a legally binding instrument, at least on the EU level. This will include further detailed agreements on how to deal with derivatives and products, and on mechanisms for establishing the origin of genetic resources are dealt with during the application for intellectual property rights.
- **The Netherlands will advocate that the country of origin be stated on the claim to intellectual property of plants and animals with respect to experiments relating to compensation, knowledge exchange and technology transfer.**
- **The Netherlands will promote dialogue and contacts between owners of traditional knowledge, the private sector, governments, NGOs and other stakeholders, and assist in the development of forms of cooperation between these groups on local, national, regional and international levels.**

- **Nederland zal bijdragen aan de bewustwording over de potentiële commerciële waarde van traditionele kennis**, onder andere op scholen en in lesmateriaal, en aan de ontwikkeling van methodes voor de economische waardering van traditionele kennis. Nederland zal in samenwerking met de World Intellectual Property Organisation (WIPO) bijdragen aan het aanpassen van verwachtingen door effectieve bewustwording over de rol en aard van bescherming van intellectueel eigendom in relatie tot traditionele kennis. Dit betreft ook juridische adviezen aan regeringen over wetgeving die traditionele kennis beschermt. Nederland zal trainingen ondersteunen voor eigenaren van traditionele kennis en overheidsfunctionarissen over opties onder het bestaande formele systeem voor intellectueel eigendom voor bescherming van traditionele kennis. Tevens zal training ondersteund worden aan eigenaren van traditionele kennis in onderhandelen, opstellen, uitvoeren en handhaven van contracten.
- **The Netherlands will help to raise awareness about the potential commercial value of traditional knowledge (for example, at schools and in educational material) and develop methods for the economic assessment of traditional knowledge.** In cooperation with the World Intellectual Property Organization (WIPO), the Netherlands will contribute to adjusting expectations by effectively raising awareness about the role and nature of protecting intellectual property relative to traditional knowledge. This will also include providing legal advice to governments on legislation that protects traditional knowledge. The Netherlands will support training for owners of traditional knowledge and government administrators on options to protect traditional knowledge under the existing formal system for protecting intellectual property. Training for owners of traditional knowledge on negotiating, drawing up, implementing and enforcing contracts will also be supported.
- **Nederland zal studies ondersteunen over de relatie tussen collectiviteit van traditionele kennis en intellectuele eigendomsrechten**, meer in het bijzonder het testen van opties voor het collectief verkrijgen, beheren en handhaven van intellectuele eigendomsrechten door associaties van eigenaren van inheemse kennis. Nederland zal studies ondersteunen van gewoonrecht en protocollen in lokale en traditionele gemeenschappen, die moeten leiden tot conclusies relevant voor het formele systeem van intellectueel eigendom. Tevens zal Nederland praktische proefprojecten op lokaal niveau ondersteunen waarin bestaande formele systemen voor bescherming van intellectueel eigendom worden toegepast op traditionele kennis. Nederland zal aandacht geven aan capaciteitsopbouw bij inheemse groeperingen via bilaterale kanalen in het kader van reguliere OS-programma's.
- **The Netherlands will support studies on the relationship between the collectivity of traditional knowledge and intellectual property rights**, especially in testing options for collectively receiving, managing and enforcing collective intellectual property rights by associations of owners of indigenous knowledge. The Netherlands will support studies into customary law and protocols in local and traditional communities, which must lead to conclusions relevant to the formal system for protecting intellectual property. The Netherlands will also support practical pilot projects on a local level in which existing formal systems for protecting intellectual property are applied to traditional knowledge. The Netherlands will draw attention to capacity building with indigenous peoples through bilateral channels within the framework of regular OS programmes.

2.4.2 GENETISCHE BRONNEN, BIOTECHNOLOGIE

Beleid

Bij het gebruik van genetische bronnen speelt de biotechnologie een rol van eminente betekenis. Biotechnologische technieken en processen worden gebruikt voor de ontwikkeling van betere producten en productieprocessen voor industriële, agrarische en maatschappelijke toepassingen. Dit kan variëren van de 'klassieke' veredeling van een soort tot geheel nieuwe technieken zoals de vermeerderingstechniek van het kloneren en de genetische modificatie, waarbij genetische informatie van het ene op het andere organisme wordt overgebracht. De biotechnologie kan overigens ook worden gebruikt om de genetische bronnen te analyseren.

De toepassingsmogelijkheden van biotechnologie zullen kansen met zich meebrengen voor de kwaliteit en effectiviteit van de gezondheidszorg, de landbouw en de verbetering van het milieu. Aan de andere kant zijn aan deze technologie de nodige risico's verbonden. Omdat zowel de kansen als de risico's van deze voor de toekomst eminent belangrijke technologie maatschappelijk zeer ingrijpende implicaties hebben, is een evenwichtig beleid, dat recht doet aan alle aspecten, van essentieel belang. In Nederland is het beleid voor dit belangrijke terrein neergelegd in de Integrale Nota Biotechnologie. Het leidend principe van dit beleid is dat het benutten van de kansen in de biotechnologie gepaard moet gaan met de nodige waarborgen. Daarbij gaat het om veiligheid, transparantie van besluitvorming, keuzevrijheid van de burger, ethische aanvaardbaarheid en de toepassing van het voorzorgsbeginsel.

2.4.2 GENETIC RESOURCES AND BIOTECHNOLOGY

Policy

Biotechnology plays a prominent role in the use of genetic resources. Biotechnology techniques and processes are used to develop better products and production processes for industrial, agrarian and social applications. This can vary from traditional breeding of a species to entirely new techniques such as the amplification technique of cloning and genetic modification, in which genetic information from one organism is transferred to another. In addition, biotechnology can also be used to analyse genetic resources.

The range of biotechnology applications will bring opportunities to improve the environment and the quality and effectiveness of healthcare and agriculture. On the other hand, there are risks associated with this eminent and important technology of the future. Because the opportunities as well as the risks of biotechnology have far-reaching implications for society, a well-balanced policy which does justice to all aspects is of fundamental importance. In the Netherlands, the policy for this important field is set out in the Integral Biotechnology Policy Document. The leading principle of this policy is that the exploitation of opportunities in biotechnology must be accompanied by the necessary guarantees. These include safety, a transparent decision process, citizens' freedom of choice, ethical acceptability and application of the precautionary principle.

Nederlandse toepassing van het voorzorgsbeginsel

Veldproeven of markttoelatingen zullen alleen worden toegestaan als op wetenschappelijke wijze in voldoende mate is aangetoond dat zij geen of een aanvaardbaar risico voor mens en milieu hebben. Daarbij wordt zowel gelet op de ernst van de mogelijke effecten als op de waarschijnlijkheid dat ze optreden. Wanneer op basis van onvoldoende zekerheden in de aannames de risico's te groot worden geacht, wordt conform het voorzorgsbeginsel de introductie niet toegestaan.

The Dutch application of the precautionary principle

Field tests of market applications will only be allowed if there is sufficient scientific evidence that they pose no risk or an acceptable risk to people and the environment. Both the seriousness as well as the probable likelihood of potential effects are taken into consideration. If the risks are considered too high in the absence of full scientific certainty, the introduction is not allowed in accordance with the precondition principle.

Ook internationaal zijn afspraken gemaakt over de beperking van risico's van moderne biotechnologie. Belangrijk zijn daarbij de bestaande EU-richtlijnen met betrekking tot genetische modificatie en het Cartagena-protocol inzake veiligheid van grensoverschrijdend verkeer van genetisch gemodificeerde organismen (Biosafety Protocol).

International agreements have also been made on the restriction of risks from modern biotechnology. Key agreements include existing EU directives on genetic modification and the Cartagena Protocol on Biosafety covering international trade of genetically modified organisms (Biosafety Protocol).

- **Nederland bevordert de totstandkoming van internationale afspraken en regelgeving.** Die moet ontwikkelingslanden in staat stellen optimaal te profiteren van de kansen van de biotechnologie, en mogelijke bedreigingen vanuit het oogpunt van armoedebestrijding en duurzame ontwikkeling zoveel mogelijk beteugelen.
- **The Netherlands promotes the establishment of international agreements and regulatory frameworks.** These must enable developing countries to optimally benefit from the opportunities of biotechnology, and reduce to a minimum any threats to poverty reduction and sustainable development.
- **Nederland stelt kennis van publieke organisaties beschikbaar aan ontwikkelingslanden.** Zo willen we op lokale leest geschoeide toepassingen van biotechnologie bevorderen en private organisaties stimuleren om hetzelfde te doen. Nederland ondersteunt die landen bij het ontwikkelen van een eigen onderzoeks- en beleidsagenda op het gebied van biotechnologie en werkt mee aan capaciteitsopbouw in ontwikkelingslanden op die gebieden.
- **The Netherlands makes knowledge from government-funded organisations available to developing countries.** In this way, we want to promote locally developed applications of biotechnology, and stimulate private-sector organisations to do the same. The Netherlands supports these countries in developing their own research and policy agendas on biotechnology and it helps to build capacity in these areas in developing countries.
- **Nederland zal internationaal aandringen op een billijke Noord-Zuid verdeling van de voordelen van het gebruik van biodiversiteit** en zal zelf bilaterale projecten starten, in samenwerking met het Nederlandse bedrijfsleven. Daarbij zorgen we voor een relatie met ons overige beleid op het gebied van (bio)technologie, onder andere via de EU-regelgeving en het Protocol voor Bioveiligheid (Biosafety Protocol).
- **Internationally, the Netherlands will urge a fair North-South sharing of benefits from the use of biodiversity** and will initiate bilateral projects itself, in cooperation with Dutch industry. In this way we can ensure that there is a relationship with our other policies in the area of biotechnology, including EU rules and the Biosafety Protocol.
- **Nederland zal steun geven aan de capaciteits- en kennisontwikkeling op het gebied van biotechnologie, met name gericht op de relatie tussen armoede en biodiversiteit, in ontwikkelingslanden en Midden- en Oost-Europa.** Hier ligt een belangrijke rol voor de Nederlandse expertise-instellingen en biotechnologiebedrijven, bijvoorbeeld in informatie- en kennisuitwisseling, steun bij de ontwikkeling van expertise in deze landen en joint-ventures. Ook internationaal zijn afspraken gemaakt over de beperking van risico's van moderne biotechnologie. Belangrijk zijn daarbij de bestaande EU-richtlijnen met betrekking tot genetische modificatie en het Cartagena-protocol inzake veiligheid van grensoverschrijdend verkeer van genetisch gemodificeerde organismen (Biosafety Protocol).
- **The Netherlands will provide developing countries and countries in central and eastern Europe with capacity building and knowledge development support in the area of biotechnology, in particular support focused on the relationship between poverty and biodiversity.** Here, Dutch centres of expertise and biotechnology companies will play an important role (for example in information and knowledge exchange) by supporting the development of expertise in these countries and in joint ventures.

2.5 KLIMAAT

Beleid

Veranderingen in het klimaat zullen ver strekkende gevolgen hebben voor de biodiversiteit. Ecologische optima voor planten en dieren, en dus ook voor de landbouw en veeteelt, zullen verschuiven. De relatief snelle veranderingen zullen de natuurlijke balans (verder) verstoren. Koraalriffen zouden zelfs geheel kunnen verdwijnen. De gevolgen zullen ook voor de mens ingrijpend zijn. Omgekeerd zal het verlies van biodiversiteit, met name de teloorgang van ecosystemen en de verstoringen van de natuurlijke processen, zijn weerslag hebben op het klimaat.

Om dit mondiale probleem aan te pakken is in 1992 het Raamverdrag inzake Klimaatverandering (UNFCCC) afgesloten. Dit verdrag beoogt concentraties van broeikasgassen te stabiliseren binnen een tijdsbestek dat ecosystemen in staat stelt zich op natuurlijke wijze aan te passen aan de veranderingen. De verdragspartijen verplichten zich o.a. duurzame ontwikkeling te bevorderen en samen te werken bij de instandhouding en uitbreiding van reservoirs ('sinks') van alle broeikasgassen. Een nadere invulling kreeg het internationale klimaatbeleid in het Kyoto-protocol van 1997. Hierin zijn afspraken gemaakt m.b.t. de totale uitstoot van broeikasgassen (emissie minus vastlegging) voor de periode 2008-2012. Voor Nederland gaat het om een reductie van 6% ten opzichte van het emissieniveau in 1990. Er zijn mechanismen ontworpen die een dergelijke reductie mogelijk moeten maken door internationale samenwerking: Joint Implementation tussen geïndustrialiseerde landen onderling, internationale emissie handel en het Clean Development Mechanism (CDM) waarin geïndustrialiseerde en niet-geïndustrialiseerde landen samenwerken.

Naast reductie van de uitstoot van broeikasgassen kan volgens het Kyoto-protocol ook extra binding van koolstofdioxide door andere manieren van landgebruik, duurzaam bosbeheer en herbebossing bijdragen tot een vermindering van het broeikas effect. Tijdens de Klimaatconferentie in Marakesh zijn er afspraken gemaakt over de spelregels hiervoor. De praktische invulling is de komende twee jaar aan de orde. Het gaat daarbij nadrukkelijk ook om de neveneffecten op de biodiversiteit. De uitvoeringsnota Klimaat deel II gaat hier nader op in.

2.5 CLIMATE

Policy

Climate change will have far-reaching consequences on biodiversity. Ecological optima for plants and animals, and therefore also for agriculture and the livestock industry, will shift. The relatively fast changes will (further) disturb the natural balance. Coral reefs could even disappear entirely. The consequences will also be drastic for humans. The loss of biodiversity, especially the loss of ecosystems and the disruption of natural processes, will in turn have repercussions on climate.

To tackle this global problem, the United Nations Framework Convention on Climate Change (UNFCCC or the Climate Convention) was adopted in 1992. This convention aims to stabilise the concentrations of greenhouse gases within a time period that allows ecosystems to adapt to changes naturally. Among other goals, the parties to the convention are committed to promoting sustainable development and to cooperating on maintaining and expanding sinks of all greenhouse gases. International climate policy was further developed by the 1997 Kyoto Protocol, in which agreements were made concerning the net emission of greenhouse gases (emission minus fixation) for the period 2008–2012. For the Netherlands, this means a 6% reduction on 1990 emission levels. Mechanisms have been designed which should make such reductions possible through international cooperation: joint implementation among industrialised countries, trade in international emissions and the Clean Development Mechanism (CDM), in which industrialised and non-industrialised countries work together.

According to the Kyoto Protocol, in addition to reducing greenhouse gas emissions, extra carbon dioxide sinks in the form of alternative land use, sustainable forest management and reforestation can also contribute to reducing the greenhouse effect. Agreements were made about the rules for this during the climate conference in Marrakech in 2001. Over the next two years, the practical implementation will be discussed, in particular where it concerns the side effects on biodiversity. The implementation document Climate part II provides further details on this.

Het Nederlandse klimaatbeleid richt zich enerzijds op de aanpak van de oorzaken van het broeikaseffect (emissies) en anderzijds op maatregelen tegen de effecten van de klimaatverandering. Van de 6% reductie van het emissieniveau wil Nederland minimaal de helft door maatregelen in eigen land realiseren. Daarbij moet het gaan om aantoonbare en duurzame emissiereducties. Gebruikmaking van mechanismen om de nationale emissie door internationale samenwerking elders te realiseren ziet Nederland als een aanvulling hierop. Het mag niet zo zijn dat internationale mechanismen en natuurlijke 'sinks' ertoe leiden dat de noodzaak tot binnenlandse reductie niet serieus wordt genomen.

Ontwikkelingslanden, en dan met name de armen in die landen, zijn het meest kwetsbaar voor de effecten van klimaatverandering en het minst bij machte daar iets aan te doen. Daarom moeten activiteiten in het kader van het CDM een bijdrage leveren aan de duurzame ontwikkeling van de betrokken ontwikkelingslanden. Dergelijke projecten en programma's moeten worden ondersteund door de plaatselijke bevolking en mogen geen nadelige sociale, economische of ecologische gevolgen hebben. Inheemse volken nemen in deze discussie een bijzondere plaats in door hun directe relatie met hun natuurlijke leefomgeving. Om het mogelijk te maken dat ook ontwikkelingslanden hun klimaatbeleid kunnen ontwikkelen en uitvoeren richt het Nederlandse OS-beleid zich op het ondersteunen van hun capaciteitsopbouw.

Dutch climate policy is two-pronged, aimed at tackling both the causes of the greenhouse effect (emissions) and the impacts of climate change. The Netherlands wants to achieve at least half of the required 6% reduction in emission levels through measures at home, which must rely on demonstrable and sustainable emission reductions. Use of international cooperation mechanisms to achieve reductions in Dutch emission levels outside the country is seen as a secondary measure. International mechanisms and natural 'sinks' do not mean that the reduction of domestic emissions will not be taken seriously.

Developing countries, particularly poor populations within these countries, are the most vulnerable to the impacts of climate change and the least empowered to do anything about it. Activities within the framework of the CDM must therefore contribute to the sustainable development of these developing countries. Such projects and programmes should be supported by the local population and should not have adverse social, economic or ecological consequences. Because of their direct relationship with their natural environment, indigenous peoples have a special role to play in this discussion. To empower developing countries to develop and implement their climate policies, Dutch development cooperation policy is geared to supporting their capacity building efforts.

- **Nederland streeft ernaar om de synergie te bevorderen tussen het Klimaatverdrag en de overige milieuvverdragen** (Biodiversiteitsverdrag, Woestijnverdrag en het United Nations Forum on the Forests). Nederland zal in het ontwikkelingssamenwerkingsbeleid meer aandacht geven aan de belangrijke rol van bossen in de klimaathuishouding.
- **The Netherlands is working to promote synergy between the Climate Convention and the other environmental conventions** (the Convention on Biological Diversity, the UN Convention to Combat Desertification and the UN Intergovernmental Forum on Forests). In its development cooperation policy the Netherlands will focus more on the key role of forests in climate management.
- **Nederland zal actief bijdragen aan de discussies over de plaats van versterking en het duurzaam gebruik van biodiversiteit binnen de uitvoering van het Klimaatverdrag.** Zeeën en kusten, wetlands en bossen krijgen daarbij prioriteit. Maatregelen dienen gedragen te worden door de lokale (inheemse) bevolking en zullen geen nadelige sociaal-economische en milieu-implicaties mogen hebben. Bij de uitvoering van het Klimaatverdrag is voor Nederland het uitgangspunt de multifunctionaliteit van bossen en andere ecosystemen. Dat betekent dat het vastleggen van koolstof niet los mag worden gezien van de andere functies van die ecosystemen.
- **The Netherlands will actively contribute to the discussions on the status of strengthening and sustainable use of biodiversity within the implementation of the Climate Convention.** Oceans and coastal areas, wetlands and forests will receive extra priority. Measures should be supported by the local (indigenous) population and should not have any harmful socio-economic and environmental implications. The Netherlands considers the multifunctionality of forests and other ecosystems as the starting point for implementation of the Climate Convention. In other words, carbon fixation should not be considered separate from other ecosystem functions.
- **Nederland zal in internationaal verband, met name ook in EU kader, een bijdrage leveren aan de ontwikkeling van specifieke instrumenten voor de uitvoering van het klimaatbeleid.** Daarbij gaat het b.v. om methoden om te bepalen wat de gevolgen zijn van klimaatmaatregelen op de biodiversiteit en andersom. Te denken valt aan het ontwikkelen van een set van criteria en indicatoren zoals deze ook voor duurzaam bosbeheer worden gemaakt. Nederland zal studie verrichten naar de eventuele mogelijkheden die het CDM kan bieden met het oog op versterking en duurzaam gebruik van de biodiversiteit.
- **The Netherlands will contribute to the development of specific instruments to implement climate policy on an international level, particularly within the EU framework.** This concerns for example methods to define the consequences of climate regulations on biodiversity and vice versa. Development of a set of criteria and indicators similar to those for sustainable forest management could be considered. The Netherlands will conduct studies on the potential possibilities offered by the CDM, particularly the strengthening and sustainable use of biodiversity.
- **Nederland zal innovatieve financieringsmechanismen onderzoeken** die fondsen voor klimaatmaatregelen koppelen aan andere inkomstenbronnen die beschikbaar zijn voor de instandhouding van de verschillende functies van bossen.
- **The Netherlands will investigate innovative finance mechanisms** that connect funds for climate regulations to other sources of income that are available for the preservation of the different functions of forests.

2.6 WATER ALS DEEL VAN TERRESTRISCHE ECOSYSTEMEN

Water is een dermate veelomvattend onderwerp dat het in deze nota zowel als thema is opgenomen, alsook onder het hoofdstuk Ecosystemen (3.3). De onderhavige paragraaf behandelt de rol van water als substantie in terrestrische ecosystemen. Paragraaf 3.3 behandelt de gebiedsgebonden aspecten van (zoet)water.

Beleid

Water is één van de abiotische elementen en als zodanig een voorwaarde voor de biodiversiteit. De beschikbaarheid van water in ecosystemen, zowel voor natuurlijke als landbouw-ecosystemen bepaalt voor een belangrijk deel de rijkdom en het productievermogen. In ecosystemen is de watercyclus van verdamping en transpiratie tot regen en opname van vocht door het ecosysteem van groot belang voor de processen als fotosynthese, biologische afbraak en verwerking. De biomassa aanwezig in een ecosysteem heeft een relatie met de beschikbaarheid van water.

Een abnormale overvloed (overstromingen) of een tekort aan water (droogte) heeft gevolgen voor de biodiversiteit: verstoring van de natuurlijke processen en massale sterfte van vegetatie en fauna kunnen het gevolg zijn. Een ecosysteem met de soorten daarbinnen wordt dan genoodzaakt een evenwicht te zoeken en zich aan te passen aan de nieuwe omstandigheden. Als die veranderingen te snel gaan of te groot zijn, kunnen verstoringen in de waterhuishoudingen leiden tot ernstige degradatie van de vegetatie en verwoestijning. Aan de andere kant spelen natuurlijke klimatologische processen vaak ook een rol in het stand houden van de biodiversiteit.

2.6 WATER AS PART OF TERRESTRIAL ECOSYSTEMS

Water is such a comprehensive subject that it is discussed in this document as a theme as well as under the chapter Ecosystems (section 3.3). The section below discusses the role of water in terrestrial ecosystems. Section 3.3 discusses the regionally defined aspects of freshwater.

Policy

As an essential abiotic element, water is a precondition for biodiversity. The availability of water is a major factor in determining the richness and productivity in natural as well as in agricultural ecosystems. In ecosystems, the water cycle – from evaporation and transpiration to rain and the uptake of humidity – is critical for processes such as photosynthesis, biological decomposition and weathering. The biomass present in an ecosystem depends on the availability of water.

An abnormal abundance (flood) or shortage of water (drought) has consequences for biodiversity, for example, the disruption of natural processes and wide-spread death of vegetation and fauna. Species within a stressed ecosystem are then forced to seek a balance and adapt themselves to new circumstances. If these changes are too fast or too great, disturbances in the water cycle can lead to serious degradation of vegetation and desertification. On the other hand, natural climatic processes often play a role in maintaining biodiversity.

Hoe geeft Nederland zelf vorm aan 'Water als deel van terrestrische ecosystemen'?

- *Nederland investeert in de veiligstelling en uitbreiding van natte ecosystemen, in het bijzonder in het rivierengebied en rondom de grote wateren (Waddenzee, IJsselmeer en Deltawateren).*
- *In het kader van 'Waterbeheer in de 21e eeuw' werken provincies en waterschappen voor de deelstroomgebieden in Nederland visies uit die gericht zijn op een meer duurzaam waterbeheer in Nederland. Hierbij krijgen ruimtelijke maatregelen de voorkeur boven technische maatregelen. Eén van de uitgangspunten hierbij is dat de deelstroomgebiedsvisies aansluiten bij de randvoorwaarden die de natuur stelt.*
- *Nederland bevordert in relatie tot waterbeheer en -gebruik de principes 'de gebruiker betaalt' en het 'profijtbeginsel'.*

How does the Netherlands translate 'Water as part of terrestrial ecosystems' into practice?

- *The Netherlands invests in guaranteeing and expanding wet ecosystems, especially in river systems and around large bodies of water (the Waddenzee, IJsselmeer and the Rhine-Maas-Schelde delta).*
- *Within the framework of 'Water management and the 21st century', the provinces and district water boards are developing visions aimed at a more sustainable water management for river sub-basins in the Netherlands. Spatial measures are given priority over technical measures. One of the assumptions here is that the river sub-basin visions are linked to the constraints that nature imposes.*
- *With respect to water management and use, the Netherlands promotes the theory of 'the user pays' and the 'profit principle'.*

De beschikbaarheid van schoon en voldoende drinkwater zal een van de grote uitdagingen zijn van de 21e eeuw. Huishoudens, landbouw, industrie en natuur kunnen niet zonder. Alle gebruikers dienen zich terdege te realiseren dat onzorgvuldige wateronttrekking en de aanleg van dammen een groot effect hebben op de beschikbaarheid van water in ecosystemen en op het hydrologische regime van rivieren en wetlands. Ook bij het bepalen van de eerder genoemde ecologische voetafdruk dient het verbruik van water te worden meegenomen.

Onverstandig gebruik van water in landbouwsystemen kan leiden tot erosie of verzilting van bodems. De daaruit voortvloeiende degradatie kan de bodem ongeschikt maken voor verdere landbouw. Zorgvuldig gebruik van water is daarom een zaak van essentieel belang. Aanpassing van landbouwrassen aan een gewijzigde beschikbaarheid van water vraagt immers een nieuwe selectie die lange tijd kan duren.

Een regelmatige voorziening van water voor de landbouw kan niet zonder duurzaam beheer van stroomgebieden. Ontbossing, bosdegradatie en andere ingrepen in regulerende ecosystemen bovenstrooms hebben grote gevolgen benedenstrooms, zowel voor de bevolking en de landbouw als voor de natuurlijke ecosystemen. Ze kunnen zowel overstromingen als droogtes ten gevolge hebben en bovendien leiden tot veranderingen van het microklimaat met ernstige gevolgen voor de (agro)ecosystemen (bv. winderosie). Er is een wederzijds afhankelijke relatie tussen ecosystemen en water.

Nederland geeft ook aandacht aan de relatie van water en gezondheid. Schoon water is een vereiste voor algemene hygiëne. Vervuiling van grond- en oppervlaktewater door bijvoorbeeld kwik en arsenicum kan ziektes veroorzaken. Bovendien zijn veel organismen die ziektes veroorzaken aan water gebonden (b.v. bij malaria). Verder besteedt Nederland aandacht aan conflicten die met water en waterverdeling samenhangen. Dit speelt zowel tussen landen als op lokaal niveau wanneer door dammen, irrigatie, waterputten of ontbossing de beschikbaarheid van water verandert.

Het internationale beleid ten aanzien van water en biodiversiteit is uitgewerkt op het Wereld Water Forum en in het gezamenlijke werkprogramma van de CBD en het Ramsar-verdrag voor inlandse wateren.

Ensuring the availability of clean drinking water will be one of the greatest challenges in the 21st century. Households, agriculture, industry and nature cannot do without it. All users should therefore realize that careless water extraction and the construction of dams have a major impact on the availability of water in ecosystems and on the hydrological regime of rivers and wetlands. Water consumption should also be included in considerations of the ecological footprint.

The careless use of water in agricultural systems can lead to erosion or salinisation of soil. The resulting degradation can make the soil unsuitable for further cultivation. Wise use of water is therefore vital. After all, adaptation of crop varieties to changes in the availability of water may require a breeding process which can take a long time.

A regular supply of water for agriculture cannot be maintained without the sustainable management of river basins. Deforestation, forest degradation or other interferences in regulating ecosystems upstream can have enormous consequences downstream, for the population and agriculture as well as for natural ecosystems. They can result in floods as well as droughts and furthermore lead to changes in microclimates with serious consequences for natural and agricultural ecosystems (for example, wind erosion). Ecosystems and water have an interdependent relationship.

The Netherlands also pays attention to the relationship between water and health. Clean water is a requirement for general hygiene. Pollution of groundwater and surface water for example by mercury and arsenic can cause illnesses. Moreover, many organisms that cause illnesses are water-borne (e.g. malaria). The Netherlands further pays attention to conflicts that are connected with water and water sharing, which arise between countries as well as communities whenever dams, irrigation, wells or deforestation alter the availability of water.

International policy with respect to water and biodiversity has been developed in the World Water Forum and the joint work programme of the CBD and the Ramsar convention for inland waters.

De ministeriële verklaring van het 2de Wereld Water forum noemde zeven uitdagingen. Deze uitdagingen reflecteren de internationale consensus op het gebied van waterzekerheid en verschaffen een structuur waarin de centrale thema's voor de ondersteuning van verbeterd waterbeheer in de toekomst herkenbaar zijn.

De zes uitdagingen zijn de volgende:

- 1 voorzien in basisbehoeften
- 2 verzekeren van de voedselvoorziening
- 3 beschermend van de ecosystemen
- 4 delen van water risicobeheersing
- 5 het in sociale en economische zin waarderen van water
- 6 verstandig waterbeheer.

Nederland zal dan ook versterkt inzetten op integraal waterbeheer. Hierbij wordt onder andere het initiatief getiteld 'International Dialogue on Water, Food and Environment' ondersteund. Deze dialoog spitst zich toe op onderzoek en innovatieve programma's gericht op verbeterde instrumenten voor waardering en planning van watergebruik in de landbouw versus onderhoud van ecosystemen, c.q. behoud en duurzaam gebruik van (agro)biodiversiteit.

Het effect van allerlei handelen op water en biodiversiteit wordt uitgewerkt in milieueffectrapportages (mer) en strategische milieuanalyses (SEAN) waarbij alternatieven uitgewerkt worden die een minder negatieve impact hebben. Nederland ondersteunt het ontwikkelen van methodes voor verbeterd integraal waterbeheer op het niveau van lokale en internationale stroomgebieden. Het beschikbaar maken of houden van voldoende en schoon water is in lijn met het beleid van de Verenigde Naties een belangrijke ontwikkelingsdoelstelling van ons land.

The ministerial declaration of the 2nd World Water Forum named six challenges. These challenges reflect the international consensus in the area of water security and provide a structure in which the central themes for the support of improved water management are identifiable in the future.

The six challenges are:

- 1 supplying basic needs
- 2 guaranteeing the food supply
- 3 protecting ecosystems
- 4 sharing the water management risks
- 5 setting a social and economic price for water
- 6 managing water wisely

The Netherlands will therefore focus more intensively on integrated water management, for instance by supporting the 'International Dialogue on Water, Food and Environment' initiative. This dialogue compares instruments for improving pricing and planning of agricultural water use versus maintaining ecosystems, and/or conservation and sustainable use of agri-biodiversity.

The impact of diverse actions on water and biodiversity is recorded in environmental impact assessments (eia) and strategic environmental analyses (SEAN), which develop alternatives that have a less negative impact. The Netherlands supports the development of methods for improving integrated water management at the level of local and international river basins. Making or keeping clean water available, and in sufficient quantity, is an important international development goal of the Netherlands, in line with UN policy.

- **Nederland zal bevorderen dat in het kader van het Wereld Water Forum, het Ramsarverdrag en de CBD binnen de ecosysteembenadering de samenhang wordt uitgewerkt tussen duurzaam gebruik van biodiversiteit, geïntegreerd waterbeheer en stroomgebiedenbeheer.** De eerlijke verdeling van de lasten en opbrengsten zowel binnen het nationale als in het regionale kader is hierbij van groot belang. Zowel bij deze programmaliĳnen als bij de andere, spelen de genderspecten een grote rol. Nederland hecht grote waarde aan het integreren hiervan in beleid en praktijk.
- **In internationaal kader zal Nederland aandacht vragen voor de samenhang van politiek-maatschappelijke conflicten en natuurlijke hulpbronnen** zowel op macro als micro niveau. Beschikbaarheid van water, zowel oppervlakte- als grondwater is hierbij vaak aan de orde.
- **Nederland zal onder meer met de programma's 'Water for Ecosystems' en 'Water for Food' bijdragen aan de internationale dialoog over water, voedsel en het milieu** in het kader van het derde Wereld Water Forum in Japan in 2003. Het gaat daarbij om het ontwikkelen van instrumenten voor beleid op het gebied van integraal waterbeheer, met name waar het gaat om de afwegingen tussen landbouwontwikkeling (irrigatie) versus natuurbescherming.
- **Nederland zal in het kader van de bilaterale ontwikkelingssamenwerking aandacht besteden aan de combinatie van functies via geïntegreerd waterbeheer op diverse niveaus.** Nederland zal bij de plattelands- en regionale ontwikkelingssectoren en in de landbouwsector – als die sectoren gekozen zijn door het betreffende land – het belang van stroomgebiedbeheer benadrukken. Dit omvat het duurzaam beheer van de natuurlijke ecosystemen, het zorgvuldig gebruik van water, het duurzaam gebruik van bossen en de combinatie van functies in beschermde gebieden en waterscheidingsgebieden.
- **Functiebeloning van de natuur voor de regelmatige voorziening van schoon water en voldoende drinkwater heeft prioriteit.** Het gevolg kan zijn een financiering van de regulatie en natuurlijke reiniging van water door waterscheidingsgebieden en andere ecosystemen (wetlands).
- **Nederland zal aandacht besteden aan vervuiling van water door industrie en mijnbouw** die effect heeft voor biodiversiteit en gezondheid.
- **Using the ecosystem approach, the Netherlands will promote the development of the relationship between sustainable use of biodiversity, integrated water management and river basin management within the framework of the World Water Forum, the Ramsar Convention and the CBD.** The fair sharing of the costs and benefits within the international as well as within the regional framework is of great importance. Gender aspects play a major role within this programme line as well as within others. The Netherlands attaches great value to the integration of these aspects in policy and practice.
- **At the international level, the Netherlands will draw attention to the inter-relationship between political-social conflicts and natural resources** on a macro and a micro level. The availability of water – both surface and ground water – is often at issue.
- **The Netherlands will contribute to the international dialogue on water, food and environment through such programmes as 'Water for Ecosystems' and 'Water for Food', at the 3rd World Water Form to be held in Japan in 2003.** This will include the development of policy instruments in the area of integrated water management, especially concerning arguments for agricultural development (irrigation) versus nature conservation.
- **Within the framework of bilateral development cooperation, the Netherlands will focus on the combination of functions through integrated water management on various levels.** The Netherlands will emphasise the importance of river basin management in rural and regional development sectors and in the agricultural sector (if this sector is chosen by the country concerned under the sector-wide approach). This includes the sustainable management of natural ecosystems, the wise use of water, the sustainable use of forests and the combination of functions in protected areas and watersheds.
- **Priority will be given to those natural functions that promote the regular supply of clean and sufficient drinking water.** This could result in funding for the regulation and natural cleansing of water by watersheds and other ecosystems (wetlands).
- **The Netherlands will focus on water pollution by industry and mining,** which impacts biodiversity and health.

3

Ecosystemen
Ecosystems

3.1 INLEIDING

Het Biodiversiteitsverdrag kent werkprogramma's voor verschillende ecosystemen. De systematiek van deze indeling vergemakkelijkt de internationale beleidsontwikkeling maar laat onverlet dat er grote samenhang en overlap is tussen de verschillende ecosystemen. Vloedbossen en mangroven zijn daarvan aansprekende voorbeelden.

De indeling die de CBD maakt, is als volgt:

- bossen;
- zeeën, kusten en mariene wetlands;
- zoetwater ecosystemen;
- woestijnen, savannes en steppen;
- landbouwgebieden.

De Nederlandse inzet voor die ecosystemen wordt in dit hoofdstuk besproken.

3.1 INTRODUCTION

The CBD includes thematic work programmes for different ecosystems. The structure of this classification facilitates international policy development, but leaves unimpeded the considerable overlap and inter-relationship between different ecosystems. Flooded forests and mangroves are prime examples of this.

The CBD makes the following classification:

- forests;
- oceans, coastal areas and marine wetlands;
- freshwater ecosystems;
- deserts, savannahs and steppes;
- agricultural areas

The Netherlands' commitment to these ecosystems is discussed in this chapter.

Principes van de ecosysteembenadering

Bij de uitvoering en verdere ontwikkeling van het Biodiversiteitsverdrag wordt de ecosysteembenadering gehanteerd. Deze benadering is gebaseerd op het uitgangspunt dat het beheer van biodiversiteit zich op het snijvlak bevindt van ecologie, economie en sociaal-culturele aspecten. De 12 principes zijn onderling nauw verweven en complementair aan elkaar.

- 1 De maatschappij bepaalt de doelen voor het beheer van ecosystemen. Ecosystemen vervullen immers ecologische, economische en sociaal-culturele functies.*
- 2 Het beheer moet op het laagst mogelijke niveau plaatsvinden, vanwege de grotere efficiency en omdat dit bijdraagt aan de verantwoordelijkheid voor en betrokkenheid bij het beheer.*
- 3 De beheerders van ecosystemen moeten rekening houden met de (actuele en potentiële) effecten van hun activiteiten op gebieden elders, vooral op aangrenzende ecosystemen.*
- 4 Het is van belang ook de economische betekenis van mogelijke beheersvormen van het ecosysteem te doorgronden. Beheersprogramma's dienen a) economische activiteiten met negatieve effecten op de biologische diversiteit terug te dringen, b) impulsen te omvatten die duurzaam gebruik stimuleren en c) zoveel mogelijk kosten en baten te internaliseren.*

Principles of the ecosystem approach

The ecosystem approach is applied under the implementation and further development of the CBD. This approach is based on the premise that management of biodiversity is situated at the interface between ecology, economy and socio-cultural aspects. The ecosystem approach includes 12 principles which are closely interlinked and complement each other.

- 1 Society determines the objectives for the management of ecosystems. After all, ecosystems fulfil ecological, economic and cultural and societal functions.*
- 2 Management should be decentralised to the lowest appropriate level to increase their efficiency, accountability and ownership.*
- 3 Ecosystem managers should consider the actual and potential impacts of their activities on areas elsewhere, particularly on adjacent ecosystems.*
- 4 It is important to understand and manage the ecosystem within an economic context. Ecosystem-management programmes should a) reduce economic activities that adversely affect biological diversity, b) take advantage of incentives that promote sustainable use and c) internalise costs and benefits to the extent feasible.*

5 Een sleutelkenmerk van de ecosysteembenadering is behoud van structuur en het functioneren van het ecosysteem. Behoud op langere termijn is meer gebaat bij het behoud van processen dan puur alleen het beschermen van soorten.	5 Conservation of the ecosystem structure and its functions is a key target of the ecosystem approach. Long-term conservation benefits more from the conservation of processes than simply the protection of species alone.
6 Het beheer van ecosystemen dient te zijn afgestemd op de grenzen die het ecosysteem stelt aan het functioneren ervan, waarbij rekening moet worden gehouden met de milieu- en omgevingscondities.	6 Ecosystems should be managed within the limits of ecosystem functioning, taking into account natural and artificially maintained environmental conditions.
7 De ecosysteembenadering dient te worden toegepast op de juiste schaal in ruimte en tijd, die mede wordt bepaald door de onderlinge samenhang tussen de biologische diversiteit van het systeem. De grenzen aan het beheer worden concreet gedefinieerd door gebruikers, beheerders en wetenschappers gezamenlijk.	7 The ecosystem approach should be applied at the appropriate spatial and temporal scales, which are appropriate to the objectives. The approach is determined in part by the connectivity between different aspects of the ecosystem's biological diversity. Management boundaries are jointly defined by users, managers and scientists.
8 Doelstellingen voor beheer van het ecosysteem dienen een lange termijn perspectief te hebben, vanwege de diverse tijdschalen en na-ijleffecten die kenmerkend zijn voor processen in het ecosysteem.	8 Objectives for ecosystem management should have a long-term perspective, taking account of the varying temporal scales and lag effects that characterise ecosystem processes.
9 Het beheer dient te erkennen dat veranderingen onvermijdelijk zijn. Er dient gebruik gemaakt te worden van mogelijkheden voor adaptief beheer, zonder daarbij opties voor de toekomst af te sluiten.	9 Management should recognise that changes are inevitable. Possibilities for adaptive management should be put to use, without foreclosing options for the future.
10 De ecosysteembenadering dient te streven naar de juiste balans tussen versterking en duurzaam gebruik van biologische diversiteit.	10 The ecosystem approach should seek the appropriate balance between integration and sustainable use of biological diversity.
11 De ecosysteembenadering dient alle vormen van relevante informatie in acht te nemen, inclusief wetenschappelijke, inheemse en lokale kennis, innovaties en ervaringen.	11 The ecosystem approach should consider all forms of relevant information, including scientific, indigenous and local knowledge, innovations and practices.
12 Vanwege de complexiteit van de problemen die te maken hebben met het beheer van biodiversiteit dienen alle relevante maatschappelijke sectoren en wetenschappelijke disciplines betrokken te zijn in de ecosysteembenadering.	12 Because of the complexity of problems associated with managing biodiversity, all relevant sectors of society and scientific disciplines should be involved in the ecosystem approach.

3.2 BOSSEN

Beleid

Nederland zet zich in voor de bescherming en het duurzaam gebruik van bosecosystemen, zowel in de tropen als in gematigde en boreale streken. Het belangrijkste beleidsdocument blijft onverminderd het Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud (RTR) met dien verstande dat de doelstellingen zijn verbreed naar alle typen van bossen (zie kader). De sectorale benadering verhoudt zich goed tot de bilaterale en multilaterale inspanningen van Nederland ten behoeve van National Forest Programmes (nfp's)

3.2 FORESTS

Policy

The Netherlands is committed to the protection and the sustainable use of forest ecosystems, both in the tropics and in the temperate and boreal regions. The Government Position Paper on Tropical Rainforests (RTR) remains the most important policy document on this subject in the Netherlands today, with the understanding that the objectives are extended to all types of forests (see box). The sector-wide approach fits in well with the Dutch bilateral and multilateral efforts on behalf of the National Forest Programme (nfp).

De brede RTR-doelstellingen:

- *actief beschermen van tropisch regenwoud, en andere hoogwaardige bossen (oerbossen);*
- *geen medewerking verlenen aan projecten en ontwikkelingen die het regenwoud of andere hoogwaardige bossen (kunnen) aantasten;*
- *bevorderen van landgebruiksplanning, landinrichting en duurzame land- en bosbouw;*
- *handel in tropisch hout: het beheersen van de gehele keten van duurzame kap tot aan de consument, via het stimuleren van de opstelling en uitvoering van lange termijn houtproductieplannen en andere instrumenten;*
- *lokaal, nationaal en internationaal stimuleren van (her)bossingprojecten voor bosherstel vanuit de ecosysteembenadering;*
- *versterken instituties en wetgeving, en participatie van de lokale bevolking;*
- *versterken politiek en maatschappelijk draagvlak voor behoud en duurzaam beheer;*
- *verbeteren economische verhoudingen en verlichting van de schuldenlast;*
- *vergroting van mogelijkheden om (inter)nationaal beleid gericht op versterking en duurzaam beheer van bossen te voeren, door versterking van onderzoek en instituties.*

Overall RTR objectives:

- *actively protect tropical rain forests and other highly prized forests (old-growth forests);*
- *offer no cooperation to projects and developments that (could) harm the rain forest or other highly prized forests;*
- *promote land use planning, land division and sustainable agriculture and forestry;*
- *trade in tropical wood: the management of the entire production chain from sustainable logging through to the consumer by stimulating the development and implementation of long-term wood production plans and other instruments;*
- *stimulate local, national and international (re)forestation projects for forest recovery using the ecosystem approach;*
- *strengthen institutions and legislation and increase participation by local populations;*
- *strengthen political and social support for conservation and sustainable management;*
- *improve economic relationships and relieve debt;*
- *increase opportunities to pursue national and international policy aimed at strengthening and sustainable use of forests by strengthening research and institutions.*

Het mondiale bossenbeleid en de regie op de uitvoering krijgen vorm in een aantal internationale overlegstructuren: het bossenwerkprogramma van het Biodiversiteitsverdrag, het Bossenforum van de Verenigde Naties (UNFF), het Raamverdrag inzake Klimaatverandering (UNFCCC), de Internationale Tropisch Hout Organisatie (ITHO), en in mindere mate het Verdrag ter bestrijding van Woestijnvorming (UNCCD).

Global forest policy and how it is implemented take shape through a number of international consultative structures: the forest biodiversity work programme of the CBD, the United Nations Forest Forum (UNFF), the Framework Convention on Climate Change (UNFCCC), the International Tropical Timber Organisation (ITTO), and to a lesser degree the Convention to Combat Desertification (UNCCD).

Nederland koestert grote ambities op het gebied van bossen. Zo wil ons land bevorderen dat er in 2010 bindende afspraken zijn gemaakt voor duurzaam bosbeheer en dat de implementatie ervan adequaat ter hand genomen is. Nederland wil minimaal 25 % van het huidige mondiale bosareaal als natuurgebied beschermen. Er wordt gestreefd naar een mondiaal ecologisch netwerk dat de samenhang van natuurgebieden garandeert middels ecologische corridors, waar bossen een wezenlijk onderdeel van vormen. Het principe van de eerlijke verdeling van baten en lasten van het bos onder alle betrokkenen en van de zeggenschap over de bossen wordt onderschreven en zal worden uitgewerkt in het beleid.

Nederland heeft zich in de jaren negentig gebonden aan de ITHO 2000-doelstelling. Die mikte er op dat vanaf het jaar 2000 alleen nog hout op de markt zou komen dat afkomstig was uit duurzaam beheerde bossen. De ITHO-doelstelling is niet gehaald. Het Nederlandse beleid is er onverkort op gericht om alle hout dat op de Nederlandse markt wordt gebracht en verhandeld aantoonbaar afkomstig te laten zijn uit duurzaam beheerde, gecertificeerde bossen. Daarmee verkleinen we de ecologische voetafdruk in de houtexporterende landen.

Een andere belangrijke doelstelling is het kunnen vaststellen welke waarde we kunnen toekennen aan de bossen. Dat kan een monetaire, maar ook een niet-monetaire waarde zijn die kan verschillen op lokaal, nationaal of mondiaal niveau. Het inzichtelijk maken en waarderen van andere dan directe productiefuncties kan een belangrijk argument zijn voor het tegengaan van ontbossing en de financiering van de instandhouding en duurzaam beheer van de bossen. In het kader van VN-bossenconferenties, het Klimaatverdrag en de CBD wordt hieraan veel aandacht besteed.

In de Pan-Europese Bosbeschermingsconferenties (Straatsburg 1990, Helsinki 1993 en Lissabon 1998) zijn belangrijke resoluties aangenomen die ook leidend zijn voor het bossenbeleid van Nederland. Op het gebied van bescherming gaat het o.a. over het eerder genoemde minimumpercentage beschermd bosareaal en de vorming van het PEEN. Op het gebied van duurzaam bosbeheer betreft het o.a. de ontwikkeling van Europese criteria en indicatoren.

The Netherlands has great ambitions in the area of forests. Our country wants to promote the conclusion of binding agreements for sustainable forest management by 2012 and that the implementation of this is adequately approached. The Netherlands wants to protect at least 25 % of the current global forest acreage as nature area. The goal is to create a global ecological network that guarantees the connection of natural areas by means of ecological corridors. Forests form an essential part of the network. The Netherlands endorses the principle of sharing the costs and benefits of forests fairly among all stakeholders and giving stakeholders a voice over forests, and it will develop these ideas in the policy.

In the 1990s, the Netherlands aligned itself with the ITTO 2000 objective, which stated that by 2000, only wood from sustainably managed forests would be sold commercially. Although the ITTO objective was not achieved, the aim of Dutch policy continues to be that all wood brought to and traded on the Dutch market is clearly identifiable as originating from sustainably managed, certified forests. In this way, we reduce the ecological footprint in wood exporting countries.

Another important objective is to be able to specify what value we can set for forests. This can be a monetary, but also a non-monetary value which can vary on a local, national or global level. Providing insight into and setting a value for indirect production functions can be an important argument for efforts to mitigate deforestation, and for financing the conservation and sustainable management of forests. The UN Forest Conferences, the Climate Convention and the CBD devote much attention to this subject.

Important resolutions adopted at the Pan-European Forest Protection Conferences (Strasbourg 1990, Helsinki 1993 and Lisbon 1998) also provide guidance for the Government's forest policy. Resolutions in the area of protection concern, for example, the minimum percentage of protected forest area and the creation of the PEEN (see section 2.1). Resolutions in the area of sustainable forest management deal with, for instance, the development of European criteria and indicators.

Naast het zien te bewerkstelligen van bindende internationale afspraken wordt er ook in bilaterale contacten gewerkt aan het bereiken van de RTR-doelstellingen. In de hulp aan ontwikkelingslanden en landen in Midden- en Oost-Europa staat centraal dat we de uitvoering van internationale verdragen willen bevorderen. Voorts ondersteunt Nederland de ontwikkeling en uitvoering van nationaal beleid in het kader van nationale bossenprogramma's. Voor de Nederlandse ontwikkelingssamenwerking op bossengebied zijn nationale bossenprogramma's (nfp's) de basis. Nfp is een generieke term voor een breed gamma aan benaderingen van beleid, planning en uitvoering waarbij de integratie met armoedebestrijding centraal staat. De basisprincipes van een nfp zijn nationale soevereiniteit, partnership en participatie, intersectorale benaderingen en integratie van nationaal bosbeleid in duurzame ontwikkelings, milieu- en biodiversiteitsstrategieën. Nfp's zijn een goed middel om op nationaal niveau te komen tot duurzaam bosbeheer, ook vanwege de interactie tussen velduitvoering en beleidsvorming. Ook gaat er aandacht uit naar de samenhang tussen bosbeheer en catastrofes zoals overstromingen en aardverschuivingen.

Nederland zal het bestaande beleid van assistentie bij het bevorderen van verantwoord bosbeheer in een duurzame sociaal-economische context voortzetten. Speciale aandachtspunten bij het duurzaam gebruik van productiebos zijn: herstel van secundaire, geëxploiteerde en gedegradeerde bossen gevolgd door het duurzaam gebruik ervan, verantwoord faunabeheer en tegengaan van stroperij, voorkomen van illegale houtkap en -handel, omvorming van grootschalige exploitatie naar vormen van multifunctioneel bosbeheer, rehabilitatie van door verzuring aangetaste bossen, beperken van bosbranden, aanleg van nieuwe multifunctionele bossen en ketenbeheer; kortom, alle aspecten die van belang zijn in de keten tussen het bos en de aflevering van het eindproduct of dienst aan de consument. Houtkapbedrijven spelen hierin een sleutelrol.

In addition to ensuring that binding international agreements are made, the Netherlands also uses bilateral contacts to achieve RTR objectives. A key consideration when offering aid to developing countries and to countries in central and eastern Europe is our desire to promote the implementation of international conventions. Furthermore the Netherlands supports the development and implementation of national policy within the framework of national forest programs. National forest programs (nfp) are the basis for Dutch development cooperation on forest issues. Nfp is a generic term for a broad range of approaches to policy, planning and implementation in which integration with poverty reduction is a main consideration. The fundamental principles of an nfp are national sovereignty, partnership and participation, intersectoral approaches and the integration of national forest policy in strategies for sustainable development, environment and biodiversity. Nfp's are an effective means to achieve sustainable forest management on a national level, not least because of the interaction between field implementation and policymaking. Attention is also being focused on the link between forest management and natural disasters such as floods and landslides.

The Netherlands will continue the existing policy of assistance with the promotion of responsible forest management in a sustainable socio-economic context. In sustainable production forestry, special attention is paid to: recovery of secondary, exploited and degraded forests followed by the sustainable use of these areas, responsible management of fauna, curtailing of poaching, prevention of illegal logging and trade, transformation from large-scale exploitation to forms of multifunctional forest management, rehabilitation of forests damaged by acidification, control of forest fires, construction of new multifunctional forests and chain management; in short all aspects that are important in the production chain between the forest and the delivery of an end product or service to the consumer. Timber companies play a key role in this process.

- **Nederland stelt zich als taak dat in 2010 mondiaal bindende afspraken over bescherming en duurzaam gebruik van bossen concreet zijn uitgewerkt.** Een nauwe samenwerking tussen alle relevante bossenfora is daarin een eerste stap: tijdens de 6e Conferentie van Partijen van het Biodiversiteitsverdrag zal Nederland trachten om de internationale samenwerking op het gebied van bossen en biodiversiteit nieuw leven in te blazen. Er zal worden bevorderd dat de actieprogramma's van het Intergouvernementele Forum over de Bossen (IFF) worden uitgevoerd.
- **Nederland zal de totstandkoming bevorderen van beschermde bosgebieden zowel in de tropen als in boreale gebieden.** De beschermde gebieden worden gezien in een breder regionaal verband als onderdeel van ecologische netwerken met aandacht voor de sociaal-economische context en bufferzones.
- **Nederland maakt zich sterk voor het integreren van bossenprogramma's in armoedebestrijdingsstrategieën.**
- **In WTO- en ander kader zal Nederland zich inzetten voor maatregelen die duurzaam bosbeheer bevorderen en de handel in illegaal geoogst hout tegengaan.** Nederland zal bij de komende onderhandelingen voor een verdere handelssliberalisatie aandacht vragen voor biodiversiteitsdoelstellingen waar aantoonbaar duurzaam geproduceerde bosproducten van kunnen profiteren. Nederland zal zich tevens inzetten om het gebruik van certificering als instrument voor duurzaam bosbeheer te bevorderen.
- **Nederland bevordert dat er in 2010 mondiaal bindende afspraken zijn gemaakt over graadmeters en indicatoren voor duurzaam bosbeheer.** Nederland bevordert in de partnerlanden de ontwikkeling en toepassing daarvan. Dergelijke sets van graadmeters en indicatoren hebben een belangrijke functie voor de ontwikkeling, uitvoering en toetsing van bosbeheer en -beleid op zowel op het nationale niveau als op het niveau van de beheerseenheid. Er wordt zoveel mogelijk aansluiting gezocht bij de lopende regionale processen. Nederland zal zich inzetten om illegale houtkap en handel in illegaal geoogst hout tegen te gaan. Dit zowel in internationale fora als ook in eigen land.
- **Nederland zal het behoud en duurzaam gebruik van bossen integreren in het brede ontwikkelingsbeleid en bevorderen dat deze integratie ook bij multilaterale organisaties en banken plaatsvindt.** In 2005 zullen er met Nederlandse financiële steun bij FAO en de Wereldbank pro-
- **The Netherlands aims to work out tangible, globally binding agreements on the protection and sustainable use of forests by 2010.** A close cooperation between all relevant forest forums is a first step in this direction: during the 6th Conference of the Parties of the CBD, the Netherlands will seek to inject new life into international cooperation in the area of forests and biodiversity. The implementation of action programs of the Intergovernmental Forum on Forests (IFF) will be promoted.
- **The Netherlands will promote the establishment of protected forest areas, both in the tropics and in boreal regions.** Protected areas are seen in a broader regional framework as part of ecological networks with concern for the socio-economic context and buffer zones.
- **The Netherlands advocates the integration of forest programs in poverty reduction strategies.**
- **Within the WTO and other frameworks, the Netherlands will commit itself to measures that promote sustainable forest management and discourage trade in illegally harvested wood.** During the coming negotiations to further liberalise trade, the Netherlands will draw attention to biodiversity objectives which will benefit certified sustainably produced forest products. The Netherlands will also work to promote the use of certification as an instrument for sustainable forest management.
- **The Netherlands supports making globally binding agreements on criteria and indicators for sustainable forest management by 2010,** and promotes their development and application in partner countries. Such sets of criteria and indicators have an important function for the development, implementation and assessment of forest management and policy, both on a national level and on a management unit level. Where possible, connections are sought with ongoing regional processes. The Netherlands will work to discourage illegal logging and trade in illegally harvested wood in international forums as well as in the Netherlands.
- **The Netherlands will integrate conservation and sustainable use of forests in its overall development policy and will promote this integration within multilateral organisations, banks and national governments.** Programs contributing to the integration

gramma's zijn uitgevoerd die bijdragen aan de integratie van het bosbeleid binnen deze organisaties en nationale overheden. Nederland zal onder meer bij het opstellen van de armoedebestrijdingstrategieën van de Wereldbank en andere regionale banken aandacht vragen voor de rol van het behoud en duurzaam gebruik van bossen, bij voorkeur via integratie in nationale bossenprogramma's.

- **Nederland treedt stimulerend en initiërend op bij de ontwikkeling van systemen voor waardering en beloning van thans niet-vermarktbaar bosfuncties** (op internationaal, nationaal en lokaal niveau). Dit kan leiden tot andere modaliteiten van internationale samenwerking, naast de ontwikkelings- of economische samenwerking. Studies en proefprojecten, eventueel in samenwerking met milieu-NGO's en de formulering van beleid zullen eventuele nieuwe wegen moeten wijzen. Nederland zal ook inspelen op de privatiseringstrend in de natuurbescherming in onder andere Midden- en Oost-Europa. Dit kan bijvoorbeeld door bij te dragen aan de ontwikkeling van modellen voor zelffinanciering en passende organisatievormen.
- **The Netherlands stimulates and initiates action on the developments of systems for setting the value of and compensating presently non-marketable functions of the forest** (on international, national and local levels). This can lead to other modes of international cooperation, in addition to development or economic cooperation. Studies and pilot projects, where necessary through cooperation with environmental NGOs and formulation of policy, will have to indicate new possible approaches. The Netherlands will also capitalise on the privatisation trend in nature conservation for example in central and eastern Europe. This may involve contributing to the development of models for self-funding and appropriate forms of organisation.
- **Nederland versterkt het gebruik van nationale bossenplannen in de uitvoering van het bossenbeleid.** De FAO zal worden gevraagd om samen met andere organisaties als de IUCN en lokale organisaties een adviserende en deels ondersteunende rol te spelen om nationale processen te versterken. Voorts zal Nederland het eigendom en duurzaam gebruik van bos als woon- en/of werkplaats voor de lokale bevolking bevorderen. Daarbij wordt speciale aandacht gegeven aan inheemse volken.
- **The Netherlands encourages the use of national forest plans in the implementation of forest policy.** The FAO will be asked to play an advisory and semi-supporting role together with other organisations such as IUCN and local organisations in helping to build capacity. Furthermore the Netherlands will promote the ownership and sustainable use of forest as a place for the local population to live and/or work, focusing special attention on indigenous peoples.
- **Nederland zal plattelandsontwikkeling zal in lijn met de sectorale benadering agroforestry bevorderen,** mede vanwege de lokale behoeften aan brandhout en/of bouwmetaal.
- **The Netherlands will promote rural development in line with the sector-wide approach for agri-forestry,** partly because the local population needs firewood and/or construction material.
- **Nederland bevordert in eigen land en daarbuiten certificering als instrument ter bevordering van duurzaam bosbeheer en het gebruik van hout en andere bosproducten uit duurzame bronnen.** Om het aandeel gecertificeerd hout uit duurzaam beheerde bossen op de Nederlandse markt te vergroten en duidelijkheid te scheppen voor de consument zal de Regering het huidige systeem van vrijwillige minimumeisen omvormen tot een meer sturend systeem binnen de kaders van de Raad van Accreditatie. In 2002 zal er een beoordelingsrichtlijn zijn ontwikkeld waarin ook sociaal-economische factoren zijn opgenomen.
- **The Netherlands supports certification at home and in other countries as an instrument to promote sustainable forest management and the use of wood and other forest products from sustainable sources.** To increase the share of certified wood from sustainably managed forests on the Dutch market and to make matters clear for the consumer, the Government will transform the current system of voluntary minimum requirements to a more directive system implemented by the Dutch Council of Accreditation. In 2002, a certification guideline will be developed in which socio-economic factors are also taken into account.

● **Nederland zal het gebruik van duurzaam geproduceerd hout in eigen land bevorderen** door middel van instrumenten zoals het Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen en het Programma Duurzaam Inkopen. Daarnaast wordt momenteel onderzocht in hoeverre het gebruik van duurzaam geproduceerd hout kan worden vergroot in het kader van de ‘vergroening’ van het fiscale stelsel, via Groen Beleggen en middels een aantal wijzigingen in de Wet Milieubeheer. Het streven is te komen tot 25% aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout op de Nederlandse markt in eind 2005. Dit zal gepaard gaan met een stimulerings- en voorlichtingscampagne voor aantoonbaar duurzaam geproduceerd hout. Ontwikkelingslanden krijgen hulp bij het ontwikkelen van de capaciteit om aan certificeringsschema’s deel te nemen. De Regering zal zich tevens inzetten voor een toename van het aandeel gecertificeerd duurzaam geproduceerd hout op de Europese markt.

● **The Netherlands will promote the use of sustainably produced wood at home** by means of instruments such as the Sustainable Construction Policy Programme (Beleidsprogramma Duurzaam Bouwen) and the Sustainable Purchase Programme (Programma Duurzaam Inkopen). In addition, we are currently investigating to what extent the use of sustainably produced wood can be increased within the framework of the ‘greening’ of the fiscal system, through Green Investment and by means of a number of changes to the Environmental Management Act. The goal is to achieve a 25% share of certified sustainably produced wood on the Dutch market by the end of 2005. This will be coupled with a promotion and information campaign for certified sustainably produced wood. Developing countries receive help to develop the capacity to participate in a certification scheme. The Government will also work towards expanding the share of certified sustainably produced wood on the European market.

3.3 ZEEËN, KUSTEN EN MARIENE WETLANDS

Beleid

Nederland zet zowel in Europees als in mondiaal verband in op de integratie van biodiversiteit in wet- en regelgeving voor zee- en kustbeheer, een en ander in lijn met het werkprogramma Mariene Biodiversiteit van de CBD. Geïntegreerd kustzonebeheer (integrated coastal zone management) is gebaseerd op duurzaamheid, een ontwikkelde internationale waterrechtsorde en ecologische, sociale en economische aspecten. De CBD-richtlijnen op basis van de ecosysteembenadering bieden hiervoor een geschikt handvat.

Het beleid is gericht op het bevorderen van de samenwerking binnen de Nederlandse watersector in relatie tot biodiversiteit en op een koppeling naar andere sectoren. De geografische prioriteiten voor samenwerkingsrelaties met ander landen staan uitgewerkt in het Programma Buitenlandse Waterinzet en worden wat betreft de ecologische relaties met Nederland via de Watervogelovereenkomst van de Conventie van Bonn uitgewerkt. De regionale kaders waar de Nederlandse kustwateren onderdeel van uitmaken zijn het OSPAR-Verdrag (Noordoost Atlantische Oceaan) en de Trilaterale Waddenzeesamenwerking.

Nederland zal bevorderen dat het biodiversiteitsbeleid wordt geïntegreerd in de herziening van het Europese visserijbeleid. Ook de programma's van organisaties als de FAO zijn van belang. Daarbij zet Nederland in op het wegnemen van beleidsmatige stimulansen voor niet-duurzame productie en het bevorderen van duurzame alternatieven.

Het Nederlandse beleid gericht op walvissen wordt onverkort voortgezet. De schattingen over de omvang van sommige walvispopulaties lopen uiteen. Met sommige van de 76 verschillende walvissen en walvisachtigen gaat het beter dan met andere. Met betrekking tot de toekomstige mogelijkheden van commerciële walvisvaart is het wenselijk dat Nederland streeft naar een oplossing die door alle partijen van de Internationale Walvisvaart Commissie (IWC) kan worden geaccepteerd. Voorkomen dient te worden dat de IWC uiteen valt naar aanleiding van de discussies rond een Herzien Management Systeem (Revised Management System).

3.3 OCEANS, COASTAL AREAS AND MARINE WETLANDS

Policy

The Netherlands focuses on the integration of biodiversity into legislation and regulations for ocean and coastal management on a European as well as on a global level, in accordance with the marine and coastal biodiversity work programme of the CBD. Integrated coastal zone management is based on sustainability, well-developed international water rights, and ecological, social and economic aspects. The ecosystem approach embodied in the CBD guidelines can serve as a appropriate basis for this.

The policy is aimed at promoting cooperation on biodiversity within the Dutch water sector, and at linking with other sectors. Geographical priorities for cooperative relationships with other countries are detailed in the Programme for the Netherlands involvement in the foreign water sector (Programma Buitenlandse Waterinzet); priorities for ecological relationships with the Netherlands are detailed in the 1995 Waterbirds Agreement under the Bonn Convention. Two regional frameworks covering Dutch coastal waters are the OSPAR Convention (Oslo-Paris Convention also known as the Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic) and the Trilateral Wadden Sea Cooperation.

The Netherlands will promote the integration of biodiversity policy into the amendment of the European fisheries policy. The programs of organisations such as the FAO are also important. To this end, the Netherlands focuses on abolishing matters of policy that stimulate unsustainable production practices in favour of sustainable alternatives.

Dutch policy on whales will be continued. Size estimates of some whale populations vary widely, with some of the 76 different whale species and cetaceans doing better than others. With regard to the future potential of commercial whaling, the Netherlands wishes to work toward a solution that can be accepted by all parties of the International Whaling Commission (IWC). It is important to avoid the breakup of the IWC as result of discussions on a Revised Management System.

- **Nederland ondersteunt het werkprogramma Mariene Biodiversiteit van de Conventie inzake Biologische Biodiversiteit en gerelateerde intergouvernementele afspraken.** In dat kader blijft Nederland aandringen op de vaststelling van internationale richtlijnen voor de integratie van biodiversiteit in bestaande en toekomstige wet- en regelgeving voor geïntegreerd zee- en kustbeheer.
- **The Netherlands supports the marine and coastal biodiversity work programme of the CBD and related intergovernmental agreements.** Within this framework the Netherlands remains insistent on establishing international guidelines for the integration of biodiversity in current and future legislation and regulations for integrated ocean and coastal area management.
- **Nederland stimuleert de totstandkoming van beschermde gebieden en zal het beheer ervan ondersteunen** door institutionele versterking van de autoriteiten en lokale groepen middels kennis- en expertiseoverdracht, en door capaciteitsopbouw. De inzet zal zich concentreren op de prioritaire ontwikkelingslanden en op die gebieden waar Nederland via migrerende watervogels een ecologische relaties mee heeft, zoals een aantal getijdengebieden langs de West-Afrikaanse kust en de Russische toendra. Nederland zet zich in om uiterlijk in 2015 afspraken tot stand te brengen over het duurzaam beheer van die gedeelten van de oceanen die niet onder de jurisdictie van afzonderlijke landen vallen (ook wel aangeduid als de 'global commons').
- **The Netherlands stimulates establishment of protected areas and will support the management of these areas** through institutional strengthening of authorities and local groups by knowledge and expertise transfer, and through capacity building. The effort will be concentrated on the priority developing countries and on areas with which the Netherlands has ecological connections through migrating waterbirds, such as a number of tidal areas along the West African Coast and the Russian tundra. The Netherlands is working to reach agreements on the sustainable management of those ocean areas that do not fall under separate national jurisdictions (also known as the 'global commons') by 2015.
- **Nederland blijft zich inzetten voor het Antarctisch Verdrag** en zal bij het binnenlands beleid uitvoering geven aan de Wet Bescherming Antarctica. De ongereptheid van het gebied in het algemeen en de ondersteuning van op Antarctica toegespitste overeenkomsten, zoals de Albatros Overeenkomst van het Bonn Verdrag zijn de bases van beleid. Nederland is tegen het exploiteren van natuurlijke voorraden op Antarctica. De Nederlandse betrokkenheid met de Arctische regio zal worden geïntensiveerd door de onlangs verkregen status als Permanente Waarnemer bij de Arctische Raad.
- **The Netherlands remains committed to the Antarctic Treaty** and will implement the Antarctic Protection Act (Wet Bescherming Antarctica) within Dutch policy, which is founded on the unblemished state of the area in general and the support for agreements focused on Antarctica, such as the Albatross Agreement under the Bonn Convention. The Netherlands is against exploiting natural resources on Antarctica. Dutch involvement with the Arctic region will be intensified through its recently acquired status as Permanent Observer on the Arctic Council.
- **In het kader van de ontwikkelingssamenwerking zal het duurzame gebruik van mariene biodiversiteit en het behoud van kwetsbare kustecosystemen worden bevorderd.** Grensoverschrijdende samenwerking is dikwijls een voorwaarde voor effectief kustbeleid.
- **Sustainable use of marine biodiversity and the conservation of vulnerable coastal ecosystems will be promoted within the framework of development cooperation.** International cooperation is often a precondition for effective coastal area policy.
- **Nederland draagt actief bij aan de uitwerking van de EU-kustzonestrategie,** mede door ondersteuning van de Europese Unie voor Kustbescherming (EUCC). De EUCC speelt een belangrijke rol in programma's en beleidsstrategieën voor de Europese kust. In dit verband zal de harmonisatie en een uniforme interpretatie van de biodiversiteitsdoelstellingen worden bevorderd.
- **The Netherlands actively contributes to the development of the EU Coastal Zone Strategy,** in particular by supporting the European Union for Coastal Conservation (EUCC). The EUCC plays an important role in programs and policy strategies for the European coast. In this context, harmonisation and uniform interpretation of the biodiversity objectives will be promoted.
- **In 2002 zijn voor de Noordzee de ecologische kwaliteitsdoelen geformuleerd, op basis waarvan met betrokken sectoren afspraken over duurzaam gebruik worden**
- **In 2002, ecological quality objectives for the North Sea were formulated, which will be used as the basis for sustainable use agreements with**

gemaakt. Het instellen van ecosysteendoelen voor de Noordzee zal in Europees verband navolging moeten krijgen. Wat betreft het duurzame gebruik van de Noordzee wordt aansluiting gezocht bij bestaande internationale beleidstrajecten, zoals bijvoorbeeld het traject voor de herziening van het visserijbeleid van de Europese Unie in 2003 en het OSPAR-verdrag.

- **In 2010 is in internationaal verband het unieke karakter van de Waddenzee veiliggesteld** en is het gebruik in evenwicht gebracht met het ecologisch functioneren. De mogelijkheden voor een internationaal park in de Waddenzee worden onderzocht, alsmede een versterking van zoet-zout overgangen.

- **De mariene samenwerkingsrelatie met de Nederlandse Antillen en Aruba zal worden voortgezet** waarbij verdere aansluiting wordt gezocht bij het internationale samenwerkingskader in de Caribische Zee, gericht op de versterking van biodiversiteit (het onderdeel van het Cartagena-Verdrag dat zich richt op de natuur in het mariene milieu). De samenwerking richt zich voorts op de bescherming van koralen in relatie tot interacties met het terrestrische milieu en het toerisme, en op de samenwerking bij de bescherming van bedreigde diersoorten, zoals zeeschildpadden. Nederland zal zich aansluiten bij het Internationaal Koraalriffen Initiatief waarin de Antillen penvoerend zullen zijn.

- **Nederland zal actief deelnemen aan het debat dat in Europees verband zal worden gevoerd over het Gemeenschappelijk Visserij Beleid** op basis van het onlangs gepresenteerde 'Groenboek'. Aan de uitvoering van het EU-Biodiversiteitsactieplan voor deze sector zal worden meegewerkt. Er wordt ingezet op afspraken wereldwijd op regionaal niveau in 2015 voor de duurzame vangst van vis, krill en andere zeeorganismen. Nederland zal andere landen ondersteunen bij opleiding, onderzoek, controle en het bevorderen van samenhang in beleid voor duurzame visserij.

- **Nederland richt zich op de samenhang tussen de Gedragscode voor Verantwoordelijke Visserij van de FAO en de uitwerking van de CBD-principes.** Het gebruik van alternatieve duurzame vismethoden zal onder andere worden gestimuleerd door het ondersteunen van de artisanale en traditionele visserij. Speciaal aan de landen waar de Nederlandse visserij in territoriale wateren actief is, zal aandacht worden besteed. Tevens zal aandacht worden geschonken aan de mogelijkheden voor bescherming van gebieden die een kraamkamerfunctie voor vissen hebben. Kennis van visbestanden om verantwoorde visserijquota te kunnen bepalen is een belangrijk instrument om duurzame visserij te kunnen bevorderen. Nederland financiert dergelijk onderzoek voor pelagische visbestanden in de wateren van Mauritië.

stakeholders. The establishment of ecosystem objectives for the North Sea will have to be realised within a European context. We are looking to align these objectives with existing international policy programmes, for example the programme for the amendment of EU fisheries policy in 2003 and the OSPAR convention.

- **By 2010 the unique character of the Waddenzee will be guaranteed on an international level** and its use will be brought into balance with the ecological functions. The possibility of an international park in the Waddenzee is being investigated, as well as a strengthening of freshwater-saltwater transition zones.

- **Cooperation with the Netherlands Antilles and Aruba on marine issues will be continued.** Additional connections will be sought within the international cooperative framework in the Caribbean Sea, geared to the strengthening of biodiversity (the section of the Cartagena Protocol aimed at nature in the marine environment). The cooperation is also aimed at protecting corals with respect to interactions with the terrestrial environment and tourism, and joint efforts to protect threatened animal species, such as turtles. The Netherlands will join the International Coral Reef Initiative which will be coordinated by the Antilles.

- **The Netherlands will take active part in the debate on the Common Policy on Fisheries on a European level,** based on the recently presented 'Green Book'. We will work to implement the EU biodiversity action plan for fisheries. Global agreements on the sustainable catching of fish, krill and other sea organisms will be implemented on regional level by 2015. The Netherlands will support other countries with education, research, supervision and the promotion of coherence in policy for sustainable fisheries.

- **The Netherlands focuses on the relationship between the FAO Code of Conduct for Responsible Fisheries and the implementation of the principles of the CBD.** The use of alternative sustainable fishing methods will be stimulated, for example by the support of artesian and traditional fisheries. Countries whose territorial waters are fished by Dutch fisheries will receive special attention. Attention will also be focused on possibilities for protecting areas that serve as nurseries for fish. Information on fish stocks in order to determine responsible fishing quotas is an important instrument for promoting sustainable fishing. The Netherlands finances such research for pelagic fish stocks in the waters of Mauritania.

3.4 WETLANDS, ZOETWATER-ECOSYSTEMEN

Beleid

Voor Nederland is het een belangrijke uitdaging om internationaal bij te dragen aan verbetering van het waterbeheer in relatie tot natuur, milieu en ruimte, en waar nodig rekening houdend met de economische ontwikkeling van minder draagkrachtige landen en vanzelfsprekend vooral met de economische mogelijkheden van armen in die landen.

De grote Nederlandse betrokkenheid bij integraal waterbeheer en de waardering voor de Nederlandse kennis op het gebied in het buitenland bieden volop mogelijkheden om deze uitdaging aan te gaan.

Nederland zal een actieve bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling en versterking van het instrumentarium van internationale verdragen, gericht op verstandig gebruik van wetlands en op integratie van wetlandbeleid in ander (internationaal) beleid. Prioriteit gaat uit naar de bescherming van natte ecosystemen van internationale betekenis die van voldoende omvang en kwaliteit zijn. Het internationale beleidskader wordt vooral gevormd door het Biodiversiteitsverdrag en de Wetland Conventie, ook wel aangeduid met Ramsar-Verdrag. Ook de Kaderrichtlijn Water is van belang. Via het Programma Buitenlandse Waterinzet (Partners voor Water) zal worden ingezet op een versterking van de Nederlandse waterinzet in het buitenland volgens het concept van integraal waterbeheer, met inbegrip van duurzaamheid, (ecologische) kennis en (internationale) rechtsorde. De samenwerking binnen de Nederlandse watersector wordt hiertoe bevorderd.

Tijdens het 2e Wereld Waterforum (Den Haag, maart 2000) is het internationale waterbeleid in een zevental samenhangende actieprogramma's uitgewerkt. Bij de voorbereiding van het derde Wereld Waterforum levert Nederland een bijdrage aan de implementatie van de stroomgebiedbenadering en aan de relatie tussen water, ecosystemen en voedselproductie.

3.4 WETLANDS AND FRESH WATER ECOSYSTEMS

Policy

The Netherlands considers contributing internationally to the improvement of water management of nature, environment and spatial aspects an important challenge, taking into account where necessary the economic development of less well-off countries, and of course in particular the economic potential of the poor in these countries. The Netherlands' direct involvement with integrated water management and the high value placed on Dutch knowledge within this area internationally offer plenty of opportunities to tackle this challenge.

The Netherlands will actively contribute to further developing and strengthening the set of instruments under international conventions aimed at the wise use of wetlands and the integration of wetland policy and other international policies. Priority is given to protecting internationally recognized wet ecosystems that are of sufficient size and quality. The CBD and the Wetland Convention (Ramsar Convention), as well as the Water Framework Directive, play an important part in shaping the international policy framework. The strengthening of Dutch investment in the water sector outside the Netherlands will be emphasized through the Partners for Water Programme, based on the concept of integrated water management, including sustainability, ecological knowledge and national and international law. To this end, cooperation will be promoted within the Dutch water sector.

During the Second World Water Forum (The Hague, March 2000), international water policy was detailed in some seven inter-related action programs. In preparation for the Third World Water Forum, the Netherlands is contributing to the implementation of the river basin approach and to the relationship between water, ecosystems and food production.

Hoe geeft Nederland zelf vorm aan 'Wetlands, zoetwater-ecosystemen'

Nederland heeft 44 wetlands aangewezen in het kader van de conventie van Ramsar; veiligstelling en beheer hiervan zijn geregeld. Nederlandse wetlands zijn een belangrijke pleisterplaats voor trekkende watervogels die daardoor een ecologische relatie leggen tussen Nederland en gebieden ver buiten onze landsgrenzen van de Russische toendra tot het Afrikaanse continent. Jaarlijks doen 127 watervogelsoorten ons land aan. Van 91 soorten is minstens 1% van de totale populatie op Nederland aangewezen; voor 55 soorten is dat zelfs 10% of meer. Nederland investeert in nieuwe wetlands door uitbreiding van natte natuur in rivierengebied en langs de grote wateren (Waddenzee, IJsselmeer en Deltawateren). Ook de investeringen in natte landschappen (waaronder het veenweidegebied) en in de Natte As dragen bij aan de versterking van wetlands in Nederland.

How does the Netherlands translate 'Wetlands and fresh water ecosystems' into practice?

The Netherlands has designated 44 wetlands within the frame-work of the Ramsar Convention; their safeguard and management have been arranged. Dutch wetlands are an important stopping place for migratory waterbirds, creating an ecological relationship between the Netherlands and areas far outside our national borders, from the Russian tundra to the African continent. Annually, 127 waterbirds species stop off in our country. At least one percent of the total population of 91 species can be found in the Netherlands; for 55 species that figure is 10 percent or more. The Netherlands invests in new wetlands by expanding wet nature areas ecosystems in river systems and along large water bodies (the Waddenzee, IJsselmeer and the Rhine–Meuse–Schelde delta). Investments in wet landscapes (including peat bogs) and in the Natte As marsh also contribute to the strengthening of wetlands in the Netherlands.

In de ontwikkelingssamenwerking wordt de komende jaren extra ingezet op de samenhang tussen armoedebestrijding, het verstandig beheer en duurzaam gebruik van wetlands. Tevens zal de aandacht zich vooral richten op die landen die met Nederland medeverantwoordelijkheid dragen voor de bescherming en het beheer van zee, kust en riviersystemen en op de ecologische relaties met wetlands via trekvogels. Voor wat betreft de ecologische relaties tussen gebieden onderling wordt gebruik gemaakt van de Conventie van Bonn (Migratory Species) en de daarvan afgeleide Watervogelovereenkomst (de African-Eurasian Waterbird Agreement).

Waar mogelijk en relevant, wordt een grensoverschrijdende stroomgebied- of ecoregionale benadering gestimuleerd. Dat geldt voor de directe grenzen met Nederland in relatie tot de Rijn (Programma Duurzame Rijn 2020), de Maas, de Eems en de Schelde conform de Europese Kader Richtlijn Water, en voor de uitvoering van (samenwerkings)programma's met het buitenland.

In the coming years, development cooperation will place extra emphasis on the link between poverty reduction and the wise management and sustainable use of wetlands. Attention will be particularly focused on countries that assume joint responsibility with the Netherlands for the protection and management of oceans, coastal areas and river systems, and on the ecological relationships with wetlands through migratory birds. The Bonn Convention (Migratory Species) and its spin-off, the African Eurasian Waterbird Agreement, are used to deal with ecological relationships between areas.

A transboundary river basin or eco-regional approach is encouraged whenever possible and relevant. This applies to direct borders with the Netherlands along the Rhine (Sustainable Rhine Programme 2020), the Maas, the Ems and the Schelde rivers in accordance with the European Water Framework Directive, and to the implementation of cooperative programs with other countries.

- **Nederland ondersteunt het werkprogramma Binnenwateren van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit en het Ramsar Verdrag.** Nederland streeft de aanwijzing van gebieden onder de Wetland conventie na en verdere uitbouw van het gezamenlijke CBD-Ramsar werkprogramma's. Nederland zal zich inspannen om de samenhang tussen de verdragen, conventies en initiatieven te bevorderen.
- **The Netherlands supports the joint work plan on inland waters sponsored by the Convention on Biological Diversity (CBD) and the Ramsar Convention on Wetlands.** The Netherlands is seeking to designate areas under the Wetlands Convention and to further develop joint CBD-Ramsar work plans. The Netherlands will make an effort to promote coherence between the treaties, conventions and initiatives.
- **Nederland zal actief bijdragen aan de voorbereidingen van het volgende Waterforum (2003),** o.a. met de inbreng van de resultaten van de uitvoeringsprogramma's Water en Ecosystemen en Water voor Voedsel.
- **The Netherlands will actively contribute to the preparation of the forthcoming Third World Water Forum (2003)** for example by presenting results from the Water and Ecosystems (Water en Ecosystemen) and Water for Food (Water voor Voedsel) programmes.
- **Nederland stimuleert de ontwikkeling van nationale wetlandstrategieën en nationaal wetlandbeleid** conform de bepalingen in het Ramsar Verdrag en op basis van de ecosystemenbenadering, in het bijzonder in de landen waar Nederland bilateraal mee samenwerkt. De ondersteuning krijgt de vorm van versterking van de lokale capaciteit voor het ontwikkelen van beleid en het beheer van gebieden. In deze activiteiten wordt de ontwikkeling van de eerder genoemde vogel-trekverdragen meegenomen. Speciaal zal worden gelet op het continueren van het beschermings- en herstelbeleid voor veengebieden en samenhangend beleid en beheer van stroomgebieden. Dat geldt voor Europa in het kader van de Pan-Europese Biodiversiteits- en Landschapsstrategie, maar ook voor ontwikkelingslanden. Voor ontwikkelingslanden wordt ingezet op aansluiting bij de armoedebestrijdingsstrategieën en het gezamenlijke werkprogramma van de CBD en Ramsar.
- **The Netherlands encourages the development of national wetland strategies and national wetland policies** by supporting local capacity building in policy development and area management. This support is offered in accordance with the Ramsar Convention and based on the ecosystem approach, particularly in countries where the Netherlands cooperates bilaterally. The development of migratory bird conventions mentioned earlier is included in these activities. Special care will be taken to continue the protection and restoration policy for peat bog areas and coherent policy and management of river basins, both in Europe (under the auspices of the Pan-European Biodiversity and Landscape Strategy) and in developing countries. For developing countries, this will be linked with poverty reduction strategies and the joint work plan of the CBD and the Ramsar Convention.
- **Binnen de Europese Unie zal Nederland veel aandacht besteden aan de implementatie van de Kaderrichtlijn Water.** Belangrijk aandachtspunt hierbij is het definiëren van een goede ecologische toestand van water.
- **The Netherlands will focus its attention on the implementation of the Water Framework Directive within the European Union.** To this end, defining a healthy ecological state of water is an important concern.
- **'Vergroenen' van de 'blauwe' Nederlandse activiteiten.** Nederlandse bedrijven en financiële instellingen spelen een grote rol bij het instandhouden van wetlands in het buitenland. De uitgangspunten en kaders voor de dialoog met het bedrijfsleven over de ontwikkeling van een 'groene' (biodiversiteitsvriendelijke) markt voor investeringen en werkzaamheden in de internationale watermarkt zijn in de Regeringsnota Buitenlandse Waterinzet vastgelegd.
- **The 'greening' of Dutch activities in the water sector.** Dutch companies and financial institutions play a large role in maintaining wetlands in other countries. The premises and frameworks for a dialogue with industry on developing a 'green' (biodiversity friendly) market for investments and activities in the international water market are specified in the Government Document on Foreign Water Investment (Regeringsnota Buitenlandse Waterinzet).

3.5 WOESTIJNEN, SAVANNES EN STEPPEN

Beleid

In de kwetsbare aride gebieden zoals savannes en steppen is er een nauwe samenhang tussen armoede en verlies aan biodiversiteit. Het Nederlandse beleid voor de droge gebieden is dan ook gericht op duurzaam gebruik dat garandeert dat de biodiversiteit in stand blijft, ook als basis voor economische activiteiten. Veel sterker dan in het verleden wordt uitgegaan van de mogelijkheden van de natuurlijke biodiversiteit voor de lokale bevolking. Bijgedragen zal worden aan het verduurzamen van leefsystemen door meer aandacht voor diversificatie van de inkomstenbronnen, duurzame wildbenutting, duurzame marktontwikkeling, gebruikmaking van het natuurlijk herstelpotentieel van de vegetatie en door effectieve brandregimes. De principes van de ecosysteembenadering zijn ook hier zeer goed van toepassing door de sterke onderlinge afhankelijkheid van de ecologische en sociaal-economische processen.

In de CBD is afgesproken dat beschermde natuurgebieden internationaal in een ecologisch netwerk gekoppeld moeten worden. Voor Nederland heeft dit hoge prioriteit mede met het oog op de totstandkoming van een mondiale ecologische hoofdstructuur. De relaties tussen armoede en biodiversiteit staan hierbij voorop. In het Nederlandse OS-beleid wordt de aandacht voor natuurlijke processen ingebracht in nauwe samenspraak met lokale bevolking en nationale overheden. Er zullen doelgerichte acties worden opgezet voor behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit en voor eerlijke verdeling. Verbetering van gebruikssystemen voor natuurbeheer, veeteelt en landbouw met inbreng van traditionele kennis zal het leidende principe zijn voor de projecten. Tevens zal er worden gewerkt aan verdere ontwikkeling van duurzame vormen van wildbenutting. Economische waardering, capaciteitsopbouw, bodem- en waterconservering en goede oogst- en marktmethoden zijn belangrijke elementen.

Dit is ook van belang om verwoestijning door de voortschrijdende bodemdegradatie tegen te gaan. Want dat is alleen mogelijk als de bevolking in staat wordt gesteld te werken aan het verbeteren van landbouw- en veeteelssystemen op savannes en steppen. Daarvoor is de opbouw van institutionele capaciteit een voorwaarde. Natuurlijke herstel en duurzame gebruiksprocessen zijn de grondslag voor de beleidsuitvoering. Het Nederlandse beleid geeft voorts veel aandacht aan het belang van de genetische bronnen en landrassen die vaak zijn aangepast aan de extreme omstandigheden van marginale gebieden. De diversiteit van het materiaal zorgt voor de benodigde risicospreiding.

3.5 DESERTS, SAVANNAHS AND STEPPES

Policy

In vulnerable arid areas such as savannahs and steppes, there is a close link between poverty and the loss of biodiversity. Dutch policy for arid regions is therefore aimed at a sustainable use that safeguards biodiversity, but also serves as a basis for economic activities. The Netherlands takes the opportunities provided by natural biodiversity to the local population a starting point more often now than in the past. Contributions will be made to preserving biological systems by focusing more attention on the diversification of income sources, the sustainable hunting and exploitation of wildlife, sustainable market development, the use of the natural recovery potential of vegetation and by use of controlled fire regimes. The principles of the ecosystem approach can also effectively be applied here through the strong interdependence of ecological and socio-economic processes.

Under the CBD, it is agreed that protected natural areas should be coupled to an ecological network on an international level. The Netherlands considers this issue a high priority, in particular given the goal of establishing a global ecological network. In this respect, the relationships between poverty and biodiversity figure prominently. In Dutch development cooperation policy, natural processes are brought to the forefront in close consultation with the local populations and national governments. Targeted actions will be set up for the conservation and sustainable use of biodiversity and for equitable sharing. The guiding principle for the projects will be to use traditional knowledge to improve systems for nature conservation, livestock farming and agriculture. Sustainable forms of hunting and the exploitation of wildlife will also be further developed. Important elements include economic assessment, capacity building, soil and water conservation and effective harvesting and marketing methods.

These various activities are also important in order to curtail desertification by ongoing soil degradation, as soils in savannas and steppes can only be conserved if the population is in a situation to improve agriculture and livestock farming practices. That is why institutional capacity building is a precondition. Natural recovery and sustainable use of natural systems are the foundation for policy implementation. Dutch policy continues to focus on the importance of genetic resources and local varieties that are often adapted to extreme conditions in marginal areas. The diversity of these resources ensures the necessary spread of risk.

- **Nederland zal de uitvoering van het werkprogramma voor de aride gebieden van het Biodiversiteitsverdrag ondersteunen.** Dat zal gebeuren in nauwe samenhang met het Verdrag ter Bestrijding van Woestijnvorming (UNCCD) en het gezamenlijke Binnenwateren Programma van het Ramsar Verdrag. Het gezamenlijke programma dient de integratie van biodiversiteitsaspecten in de besluitvorming van het Woestijnverdrag te bevorderen. Bij de implementatie ervan spelen de nationale actieprogramma's een centrale rol waarbij de samenhang met de Nationale Duurzame Ontwikkelingsstrategieën een punt van aandacht is.
- **The Netherlands will support the implementation of the dry and sub-humid lands biodiversity work programme of the Convention on Biological Diversity (CBD),** in close association with the United Nations Convention to Combat Desertification (UNCCD) and the joint work plan on inland waters with the Ramsar Convention. The joint work plan serves to support the integration of biodiversity aspects in the UNCCD decision-making process. Its implementation is supported by the national action programs, in which the integration with the National Sustainable Development Strategies deserves attention.
- **In het kader van de CBD ondersteunt Nederland het opzetten van een internationaal netwerk van droge en semi-aride beschermde gebieden.** De relaties tussen armoede en biodiversiteit staan hierbij voorop. Er zal worden geïnventariseerd welke kennis van droge gebieden (ecologisch, economisch en sociaal) er is. Daarbij zal de traditionele kennis worden meegenomen. Er zal een overzicht worden gemaakt van de belangrijkste te behouden steppe- en savannegebieden, en er zullen verdere plannen worden uitgewerkt voor het behouden van de ecologische samenhang van gebieden. De (pastorale) bevolking zal hierin intensief participeren.
- **Within the framework of the CBD, the Netherlands supports the establishment of an international network of dry and semi-arid protected areas.** In this respect, the relationship between poverty and biodiversity figures prominently. Knowledge of dry areas (ecological, economic and social) will be inventoried, including traditional knowledge. An overview will be made of the most important steppe and savannah areas to be protected, and additional plans will be developed for the conservation of the ecological cohesion of these areas. The local and pastoral population will participate intensively in this process.
- **Nederland zal veel aandacht geven aan de rol van traditionele en inheemse bevolkingsgroepen bij het beheer van aride gebieden.** Zij zal duurzame transmigratie ondersteunen wanneer dit bijdraagt tot een betere benutting van de productiviteit van aride gebieden. Waar ecotoerisme een rol speelt, zal Nederland in overleg met lokale organisaties erop aansturen dat de beperkte draagkracht van de aride gebieden in ogenschouw wordt genomen.
- **The Netherlands will focus much attention on the role of traditional and indigenous communities through the management of arid areas.** It will support sustainable transmigration wherever this contributes to a better use of the productivity of arid areas. Wherever eco-tourism plays a role, the Netherlands will urge that a review of the limited resources of arid areas be considered, in consultation with local organisations.
- **Nederland zal in de landbouw- en plattelandsprogramma's voor de aride gebieden biodiversiteitsaspecten inbrengen in nauwe samenspraak met lokale bevolking en nationale overheden.** Er zullen doelgerichte acties voor de bescherming van de biologische diversiteit en het duurzame beheer en de eerlijke verdeling van de componenten worden opgezet. Verduurzaming van veeteelt- en landbouwsystemen met inbreng van traditionele kennis zal het leidende principe zijn voor de projecten. Agroforestry, brandhoutproductie en andere vormen van biomassaproductie voor energievoorziening zijn de belangrijke elementen, alsmede capaciteitsopbouw, bodem- en waterconservering en goede oogst- en marktmethoden. Wildbenutting zal duurzaam moeten worden.
- **The Netherlands will introduce biodiversity aspects into agricultural and rural programs for arid areas in close consultation with the local population and national governments.** Targeted actions will be set up for the protection of biological diversity and the sustainable management and fair sharing of the components. The guiding principle in these projects will be the use of traditional knowledge to create more sustainable livestock and agriculture systems. Agroforestry, firewood production and other forms of biomass production for energy supply are important elements, as well as capacity building, soil and water conservation, and good harvesting and marketing methods. Hunting and the exploitation of wildlife must also be sustainable.

3.6 LANDBOUWGEBIEDEN

Beleid

Een belangrijk doel van het Biodiversiteitsverdrag is het duurzaam functioneren van landbouwsystemen door een grote aandacht voor de agrobiodiversiteit, het bevorderen van een duurzame landbouw en het tegengaan van negatieve effecten van de landbouw op de biodiversiteit elders. Veel armen hebben baat bij diversificatie van de landbouw en dus ook belang bij agrobiodiversiteit. Voor de agrobiodiversiteit heeft de CBD een werkprogramma opgesteld dat het kader vormt voor het Nederlandse beleid.

In het werkprogramma van de CBD worden een aantal aspecten van agrobiodiversiteit onderscheiden. Deze komen ook terug in het Biodiversiteitsactieplan dat de EU voor de landbouw heeft opgesteld.

Het gaat daarbij om:

- rassen en soorten van gedomesticeerde planten en dieren;
- het bodemleven, bestuivers en ondersteunende organismen ter voorkoming van ziekten en plagen (life-support functie);
- de wilde flora en fauna van landbouwgebieden, inclusief de processen tussen de diverse soorten en de abiotische elementen;
- de rol van de mens in het systeem.

Bij het eerste aspect gaat het om de bescherming van genetische bronnen. Daarbij heeft een in-situ en on-farm benadering de voorkeur boven een ex-situ benadering, aangezien dit beter aansluit bij de ecosysteembenadering en mogelijkheden voor verdere diversificatie inhoudt; ex-situ activiteiten kunnen hierin ondersteunend zijn. Voor de overige componenten van agrobiodiversiteit is ex-situ geen alternatief.

Er wordt gestreefd naar mondiale agendering van duurzame landbouw, gebaseerd op versterking en duurzaam gebruik van agrobiodiversiteit met een rechtvaardige sociaal-economische verdeling. Voor de mondiale inbedding van nieuwe innovatieve praktijken is het van belang om aan te sluiten bij het werk dat plaatsvindt binnen bestaande kaders zoals CBD, FAO, UNEP, UNDP, IUCN, WTO, OESO maar ook binnen het bedrijfsleven. De samenwerking tussen deze actoren is een apart punt van aandacht. In Europees verband geldt hetzelfde, met o.a. de European Farmer Unions, ECNC, de PEBLS-raad en vanwege de doorwerking naar het eigen grondgebied in het bijzonder de EU.

3.6 AGRICULTURAL AREAS

Policy

An important objective of the CBD is to promote the sustainable functioning of agricultural systems by focusing much attention on agri-biodiversity, promoting sustainable agriculture and mitigating the adverse impacts of agriculture on biodiversity elsewhere. Many poor people benefit from diversification of agriculture and therefore also have an interest in agri-biodiversity. The CBD has set up a work programme on agricultural biodiversity, which forms the framework for Dutch policy.

The CBD work programme distinguishes a number of aspects of agricultural biodiversity. These aspects also reappear in the EU Biodiversity Action Plan for agriculture.

They include:

- varieties and species of domesticated plants and animals;
- components which support ecological functions, such as soil life, pollinators and organisms that regulate diseases and plagues;
- wild flora and fauna from agricultural areas, including processes among diverse species and exotic elements;
- the role of human activities in the system.

The first aspect concerns the protection of genetic resources. To this end, in-situ and on-farm approaches are preferable to an ex-situ approach, as they fit in better with the ecosystem approach and offer opportunities for further diversification. However, ex-situ activities can play a supportive role. The ex-situ approach is not an option for the other components of agri-biodiversity.

The Netherlands is working to place sustainable agriculture on the global agenda, based on the strengthening and sustainable use of agri-biodiversity with a fair socio-economic distribution. It is important to link the global introduction of new innovative practices with the work that is taking place within existing frameworks such as CBD, FAO, UNEP, UNDP, IUCN, WTO, OECD, but also within industry. The cooperation between these actors is a separate point of concern. On European level, this applies for example to the European Farmer Unions, ECNC, the PEBLS Council and especially the EU, due to its influence on national territories.

Duurzame landbouwproductiesystemen kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan de bestrijding van de armoede van ontwikkelingslanden. In dit kader streeft Nederland naar duurzame productieverhoging op vruchtbare gronden en het tegengaan van bodemdegradatie. Deze benadering moet leiden tot enerzijds de noodzakelijke voedselproductie en anderzijds ruimte laten voor de versterking van resterende half-natuurlijke en natuurlijke gebieden binnen het landbouwareaal.

De definities van duurzame landbouw zoals die meestal worden gehanteerd refereren aan het duurzaam beheren van landbouwecosystemen. Centraal daarin staat dat de primaire doelen van de landbouw worden gehaald zonder aantasting van de milieu- en natuurkwaliteit, en met optimaal gebruik van de biodiversiteit en de daarmee samenhangende natuurlijke processen. Voor het Nederlandse beleid is het begrip 'goede landbouwpraktijk' richtinggevend (GLP). Voor dit begrip worden aan de principes van duurzaam gebruik twee elementen toegevoegd: de bescherming van biodiversiteit waaronder natuur, landschappen en habitats, en participatie en medezeggenschap. Voor de bevordering van een goede landbouwpraktijk is een gedifferentieerde benadering nodig. De EU-plattelandontwikkelingsverordening waarin de GLP juridisch is verankerd, erkent dit en laat lidstaten enige ruimte hun eigen definitie te kiezen. In de landen van Midden- en Oost-Europa en de tropen bestaat die juridische verankering niet. Telkens zal daar de definitie van een goede landbouwpraktijk weer heel anders zijn door een andere relatie natuur-landbouw en verschillend pesticiden-, kunstmest- en watergebruik. De problemen van de grootschalige landbouw van Noord-Amerika, de meer kleinschalige van Europa en de landbouwsystemen van bijv. Brazilië en China vragen elk om andere oplossingen en die zullen zeer uiteenlopen. In de kleinschalige irrigatielandbouw, de 'slash-and-burn' landbouw en de zeer kleinschalige zelfvoorzieningslandbouw zoals die in grote delen van de tropen worden toegepast, zijn heel andere oplossingen nodig dat in de grootschalige landbouw in industrielanden.

Sustainable agricultural production systems can make an important contribution to the reduction of poverty in developing countries. The Netherlands is working within this framework to increase sustainable production in fertile areas and to prevent soil degradation. This approach must not only result in sufficient food production, it must also leave space for the strengthening of any semi-natural and natural areas within the agricultural acreage.

Frequently cited definitions of sustainable agriculture refer to the sustainable management of agricultural ecosystems. A key aspect of sustainable management is that the primary objectives of agriculture are achieved without damaging the quality of nature and the environment, while making optimal use of biodiversity and related natural processes. Dutch policy is guided by the concept of 'good agricultural practice', which adds two elements to the principles of sustainable use: the protection of biodiversity including nature, landscapes and habitats, and participation and joint responsibility. To promote good agricultural practices, a differentiated approach is necessary. The EU Rural Development Regulation, which provides the legal context to good agricultural practice, recognises this and leaves member states some room to choose their own definition. This legal context does not exist in central and eastern Europe and in the tropics. In each case, the definition of good agricultural practices will vary depending on the nature-agriculture relationship, and the use of various pesticides, artificial fertilisers, and water. The problems of large-scale agriculture in North America, smaller-scale agriculture in Europe and the agricultural systems of, for example, Brazil and China, each require their own solutions, which may be quite divergent. Small-scale irrigation agriculture, slash-and-burn agriculture and extremely small-scale subsistence agriculture practised in many parts of the tropics require totally different solutions than the large-scale agriculture of industrialised countries.

In het kader van ontwikkelingssamenwerking wordt bijgedragen aan het stimuleren van een goede landbouwpraktijk, toegesneden op de lokale situatie, en duurzame plattelandsontwikkeling. In geselecteerde landen wordt de sector als geheel versterkt zowel op macro- als op microniveau (het zgn. 'mainstreamen' van milieu in de ontwikkelingssamenwerking). Lokaal ownership, traditionele kennis en participatie zijn daarin leidende principes.

De duurzaamheid wordt gegarandeerd door het ontwikkelen en opzetten van een stabiel landbouwecosysteem met aandacht voor:

- de versterking van traditionele elementen als landrassen en landschapselementen;
- geïntegreerde plagenbestrijding;
- biologische landbouw;
- in-situ instandhouding van de genetische diversiteit.

In de armoedereductiestrategieën die de OS-landen opstellen moet de landbouwsector meer in lijn met de uitgangspunten van het CBD-werkprogramma agrobiodiversiteit gebracht worden. Flankerend beleid en versterking van lokale organisaties kunnen dit proces versterken. Ook multilateraal (o.a. FAO) wordt ingezet op de uitvoering van het werkprogramma op nationaal en lokaal niveau.

Within the framework of development cooperation, contributions are made to stimulate good agricultural practice, which is geared to the local situation, and sustainable rural development. In selected countries, the sector as a whole is strengthened on both the macro and micro level ('mainstreaming' of environment in development cooperation). Local ownership, traditional knowledge and participation are guiding principles in this respect.

Sustainability is safeguarded through the development and setting up of a sustainable agricultural ecosystem which focuses on:

- strengthening of traditional elements such as local varieties and landscape elements;
- integrated pest management;
- organic agriculture;
- in-situ maintenance of genetic diversity.

Poverty reduction strategies set up by development cooperation countries must bring the agricultural sector more in line with the principles of the CBD work programme on agricultural biodiversity. Parallel policies and strengthening of local organisations can support this process. Also at the multilateral level, for instance through the FAO, attention is focused on the implementation of the work programme on national and local levels.

- **Nederland zet zich ervoor in dat het werkprogramma Agrobiodiversiteit van de CBD leidt tot aangepast beheer van landbouwsystemen.** Elementen hieruit die aandacht in het Nederlandse beleid krijgen, zijn: inventarisatie en analyse van de status en de trends van agrobiodiversiteit, het verbreden van de kennis en onderzoek naar alternatieve productiemethoden, toepassing van landbouw aangepast aan de lokale sociale en ecologische situatie, en capaciteitsopbouw. De ervaring die is opgedaan in traditionele en inheemse landbouwsystemen dient hierbij een grote rol te spelen.
- **The Netherlands is working to help the CBD work programme on agricultural biodiversity lead to appropriate management of agricultural systems.** Dutch policy pays particular attention to the following elements: inventory and analysis of the status and trends of agri-biodiversity, broadening of knowledge and research into alternative production methods, application of agriculture appropriate to local, social and ecological situations, and capacity building. In this respect, experience gained through traditional and indigenous agricultural systems should play an important role.
- **Nederland ondersteunt het uitwerken van een nadere definitie van de term 'goede landbouwpraktijk'.** Nederland zal er op toezien dat zowel de productieaspecten als de ecologische en sociale aspecten van het thema agrobiodiversiteit internationaal aan de orde blijven. In het kader van de Pan-Europese High Level Conference over landbouw en biodiversiteit zal gepleit worden voor adequate bescherming en benutting van agrobiodiversiteit als bijdrage aan een duurzame landbouw, één en ander op basis van het CBD-werkprogramma en het EU-Biodiversiteitsactieplan.
- **The Netherlands supports the development of a more detailed definition of the term 'good agricultural practices'.** The Netherlands will ensure that both production aspects as well as the ecological and social aspects of agricultural biodiversity remain an international topic of discussion. Adequate protection and use of agri-biodiversity as a contribution to sustainable agriculture (based on the CBD work programme and the EU Biodiversity Action Plan) will be advocated within the framework of the Pan-European High-level Conference on agriculture and biodiversity.
- **In het kader van de WTO-onderhandelingen gericht op verdergaande liberalisatie van de handel in landbouwproducten zal Nederland via de EU-inbreng pleiten voor adequate aandacht voor biodiversiteit, landschap en milieu binnen de zgn. Non Trade Concerns.** De Doha-verklaring geeft al aan dat daarmee rekening gehouden zal worden. Nederland zal daarbij pleiten voor een erkenning van het begrip multifunctionaliteit.
- **Within the framework of the WTO negotiations aimed at the further liberalisation of trade in agricultural products, the Netherlands will argue through the EU coalition for adequate attention for biodiversity, landscapes and environments within the Non Trade Concerns.** The Doha Declaration already implies that this will be taken into account. In this context, the Netherlands will argue for recognition of the multifunctionality concept.
- **Nederland ondersteunt de ontwikkeling van indicatoren voor agrobiodiversiteit.** Binnen de OESO zijn hiervoor belangrijke initiatieven genomen. Nederland streeft naar verdere ontwikkeling en toepassing van deze indicatoren, in harmonie met het betreffende CBD-werkprogramma.
- **The Netherlands supports the development of indicators for agri-biodiversity.** To this end, important initiatives have been taken within the Organisation for Economic Cooperation and Development (OECD). The Netherlands is working to further develop and apply these indicators, in harmony with the relevant CBD work programme.
- **In de context van de EU staat implementatie van het Biodiversiteitsactieplan voor de landbouw centraal.** Daarin wordt voortgebouwd op een aantal besluiten zoals Agenda 2000, het proces van integratie van milieu in sectoraal beleid (in vervolg op de Strategie van Cardiff) en de stakeholderbenadering voor het implementeren in Europees kader van het CBD-werkprogramma agrobiodiversiteit.
- **Implementation of the biodiversity action plan for agriculture is a central theme within the context of the EU.** This is being built on a number of decisions such as Agenda 2000, the process of environmental integration and sectoral policy (the Cardiff Strategy) and the stakeholder approach for implementation of the CBD work programme on agricultural bio-diversity within a European framework.

- **Nederland bevordert de uitvoering van de Habitat- en Vogelrichtlijn en het EU-landbouwmilieubeleid dat recentelijk is opgenomen in de EU-verordening inzake plattelandsontwikkeling.** Het budget voor plattelandsontwikkeling en landbouwmilieuprogramma's, de tweede pijler van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid, zal het toenemende belang van een duurzaam platteland moeten weerspiegelen. Nederland zal die lijn doortrekken bij de komende hervormingen van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid en er op toezien dat de belangen van biodiversiteit en milieu goed worden verankerd en er een goede afweging met andere Nederlandse belangen wordt gemaakt. Inzet is dat er een verschuiving tot stand komt van markt- en prijsbeleid naar plattelandsontwikkeling en de levering van 'groene diensten' door de landbouw.
- **The Netherlands promotes the implementation of the EU Birds Directive, the EU Habitats Directive and the EU agricultural environmental policy, which was recently incorporated in the EU Rural Development Regulation.** The budget for rural development and agricultural environmental programs, the second pillar of the Common Agricultural Policy, will have to reflect the increasing importance of a sustainable rural area. The Netherlands will continue working on this line with the coming revision of the Common Agricultural Policy, and will ensure that the interests of biodiversity and environments are well established and weighed carefully against other Dutch interests. The goal is that market and price policies shift toward rural development and the provision of 'green services' for agriculture.
- **Nederland stimuleert in de kandidaat EU-landen de capaciteitsopbouw en continueert de steun voor de versterking en kwaliteitsverbetering van landbouwmilieuprogramma's.** Nederland zal blijven aandringen op voldoende middelen hiervoor binnen SAPARD, het EU-programma dat is gericht op duurzame landbouw en rurale ontwikkeling in de pre-accessielanden. Hierbij is de versterking en duurzaam gebruik van de agrobiodiversiteit uitgangspunt, alsmede de versterking van de nog aanwezige natuurwaarden.
- **The Netherlands encourages capacity building within EU candidate countries and continues to support the strengthening and improvement of the quality of agricultural environmental programs.** To this end, the Netherlands will continue to insist on providing sufficient means within the Special Assistance Programme for Agriculture and Rural Development (SAPARD), the EU programme aimed at sustainable agriculture and rural development in candidate countries. In this context, the strengthening and sustainable use of agrobiodiversity and the strengthening of the ecological value already present serve as starting points.
- **Nederland ondersteunt de formulering van beleid voor alternatieve productiemethoden en het opzetten van stimuleringsmechanismen.** In Midden- en Oost-Europa gaat zowel aandacht uit naar vormen van agrarisch natuurbeheer en traditionele begrazingssystemen, als naar de mogelijkheden van natuurherstel op overtollig akkerland en verlaten staatsbedrijven.
- **The Netherlands supports the formulation of policy for alternative production methods and the setting up of incentive mechanisms.** Attention is focused in central and eastern Europe on forms of agrarian nature conservation and traditional grazing systems, as well as on the possibilities of natural recovery of surplus arable land and derelict state companies.
- **In de OS-landen waar de landbouw of de plattelandsontwikkeling wordt ondersteund, stimuleert Nederland de integratie van elementen van het CBD-werkprogramma agrobiodiversiteit.** De criteria voor agrobiodiversiteit worden per land uitgewerkt. In multilateraal richt de Nederlandse samenwerking met de FAO zich op versterking van nationale uitwerking van het CBD-werkprogramma agrobiodiversiteit.
- **In development cooperation countries where it supports agriculture or rural development, the Netherlands encourages the integration of elements from the CBD work programme on agricultural biodiversity.** The criteria for agri-biodiversity are developed individually for each country. On a multilateral level, the Dutch cooperation with the FAO aims at strengthening national implementation of the CBD work programme on agricultural biodiversity.
- **Nederland stimuleert de aansturing door OS-landen van de onderzoeksprogramma's** van de instellingen binnen de Consultative Group on International Agricultural Research; tenslotte vindt het onderzoek daar plaats. Ook moet dit onderzoek meer nationaal worden uitgevoerd.
- **The Netherlands encourages development cooperation countries to steer research programmes** at institutions within the Consultative Group on International Agricultural Research; after all, the research takes place there. The research must also be carried out on a more national level.

- **Nederland draagt bij aan een lokale uitwerking van de principes van een goede landbouwpraktijk.** Nederland let daarbij op biologische landbouw, lage externe inputs, agrobosbouw- en silvopastorale systemen, geïntegreerde pestbestrijding en agrarisch natuurbeheer. Hierbij gaat het niet alleen om duurzaam beheer, maar ook om versterking van natuur, landschappen en habitats, en om participatie en medezeggenschap. Belangrijk aandachtspunt is hierin ook het introduceren van biodiversiteitsuitgangspunten in de moderne landbouw.
- **The Netherlands contributes to the application of good agricultural practices on a local level,** taking care to closely monitor organic agriculture, low external inputs, agroforestry and silvo-pastoral systems, integrated pest management and agrarian nature conservation. The goal is not only sustainable management, but also the strengthening of nature, landscapes and habitats, and participation and joint responsibility. In this context, an important concern is also the introduction of biodiversity principles in modern agriculture.
- **In OS-landen wordt in plattelandsontwikkelingsprogramma's in het bijzonder rekening gehouden met agrobiodiversiteit,** traditionele productiesystemen en het tegengaan van bodemdegradatie. In dat kader bevordert Nederland b.v. de aandacht voor het nut van wilde flora en fauna (incl. bepaalde insecten) in traditionele landbouwgebieden. Daarnaast krijgen landbouwgebieden met een hoge natuurwaarde, zoals half-natuurlijke graslanden, 'shifting cultivation'-gebieden, vogelbroedgebieden, en pleisterplaatsen van trekvogels extra aandacht. Nederland zet daarbij in op de capaciteitsversterking van boeren, lokale en inheemse gemeenschappen om hun agrobiodiversiteit goed te beheren, op natuurherstel op verlaten gedegradeerde landbouwgronden en op verhoging van de natuurwaarden in half-natuurlijke gebieden.
- **In development cooperation countries, rural development programs pay particular attention to agri-biodiversity,** traditional production systems and the prevention of soil degradation. Within that framework, the Netherlands promotes, for example, attention for the benefits of wild flora and fauna (including certain insects) in traditional agricultural areas. In addition, agricultural areas with a high ecological value, such as semi-natural grasslands, 'shifting cultivation' areas, bird nesting areas, and stopping places for migratory birds receive extra attention. The Netherlands focuses on building capacity of farmers, local and indigenous communities to manage their agri-biodiversity effectively, on natural recovery in abandoned, degraded agricultural soils, and on increasing the ecological value of semi-natural areas.

4

Kennis, Educatie en Informatievoorziening
Knowledge, Education and Information supply

4.1 INLEIDING

De ontwikkeling van een duurzaam en effectief beleid en uitvoering voor versterking en beheer van biodiversiteit vergt veel van de besluitvorming, bestuurskracht en capaciteiten van de ontwikkelingslanden en de landen in Midden- en Oost-Europa, zeker als een expliciete koppeling tussen biodiversiteit en armoedebestrijding wordt nagestreefd. Het inzetten van diverse ondersteunende instrumenten versterkt de institutionele capaciteit in deze landen. Dit is één van de pijlers van het Nederlandse samenwerkingsbeleid met die landen.

Nederland speelt internationaal van oudsher een actieve rol op het vlak van capaciteitsontwikkeling voor het beheer en versterking van biodiversiteit en heeft daarin vele relaties ontwikkeld en brede expertise opgebouwd. De ontwikkeling van kennis en informatie is voor de landen waar Nederland mee samenwerkt van groot belang voor mensen uit de betreffende landen, maar ook voor Nederlanders. Op het gebied van internationaal beheer van biodiversiteit is ons land bovendien een belangrijke donor met een grote portefeuille van projecten en programma's. In deze programma's en projecten worden vele ervaringen opgedaan en expertise opgebouwd. Door de specifieke expertise van Nederland is ook in de toekomst veel te bieden op dit vlak.

De kennisopbouw in de ontwikkelingslanden en Midden- en Oost-Europa staat voorop. Om daar aan te kunnen bijdragen is het van belang om de inzet en de kwaliteit van de inzet van de in Nederland aanwezige kennisinfrastructuur in de internationale samenwerking op het vlak van biodiversiteit te bevorderen. Een brede oriëntatie is van groot belang voor het behoud van biodiversiteitsexpertise in Nederland. Dat is waardevol voor de activiteiten, zoals die in Nederland zelf worden uitgevoerd. Bestaande kennis kan worden gebruikt in de onderwijs- en trainingsinstanties, die al in Nederland functioneren.

Versterking wordt nagestreefd op alle besluitvormings- en organisatieniveaus, zowel binnen de overheid (centraal, regionaal, lokale autoriteiten), intermediaire organisaties (onderzoek en onderwijs, voorlichting, NGO's) en ook het lokale niveau (mannen, vrouwen en hun organisaties). Op het lokale niveau gaat het hierbij om het vergroten van de toegang tot kennis en informatie en het versterken van de organisatorische, administratieve, technische en planningcapaciteiten, zoals een set van afspraken om de effecten van al deze inspanningen op de toestand van de biologische diver-

4.1 INTRODUCTION

Development and implementation of a sustainable and effective policy for the strengthening and management of biodiversity demands much from the decisionmaking process, government authority and capacities of developing countries and countries in central and eastern Europe, certainly if a link between biodiversity and poverty reduction is explicitly sought. Various support instruments are called upon to strengthen institutional capacity in these countries. This is one of the pillars of the Dutch cooperation policy with these countries.

For many years, the Netherlands has played an active role in the area of capacity building for the management and strengthening of biodiversity, and in this respect has developed many relationships and built up broad expertise. The development of knowledge and information is important for people living in developing countries with which the Netherlands cooperates, but also for Dutch people themselves. Moreover, the Netherlands is an important donor in the area of international management of biodiversity with a large portfolio of projects and programs through which much experience and expertise have been acquired. Specialised Dutch expertise also has much to offer in this area in the future.

Knowledge building is a central theme in developing countries in central and eastern Europe. In order to make a contribution in this area, it is important to promote the use and ensure the quality of the Dutch knowledge infrastructure in international cooperation in the area of biodiversity. A broad orientation is very important for the maintenance of biodiversity expertise in the Netherlands, which is useful for activities such as those carried out in the Netherlands itself. Existing knowledge can be used in educational and training departments which are already functioning in the Netherlands.

All decision-making and organisation levels are being strengthened, both in the Government (at national, regional and local levels), intermediary organisations (education and research, public information, NGOs) and on the local level (ordinary people and their organisations). On the local level, this concerns broadening access to knowledge and information and strengthening the organisational, administrative, technical, and planning capacities, such as creating a set of agreements with which people can measure the effects of

siteit zelf te meten. Dat kan niet zonder het vergroten van hun vermogen tot effectieve participatie in besluitvorming. Daarnaast zal bij overheids- en intermediaire organisaties aandacht worden gegeven aan het verhogen van hun faciliterende capaciteiten. Centraal hierbij staat het versterken van, en het voortbouwen op de aanwezige expertise, kennis en vaardigheden. Het gaat dan ook om de versterking van de gehele institutionele infrastructuur.

4.2 KENNISONTWIKKELING (ONDERZOEK)

Nederland streeft ernaar dat het onderzoek, waar relevant, nauw aansluit bij de CBD beleidsagenda en naar een goede afstemming tussen onderzoek en praktijk. Het beleid om dat onderzoek aan te sturen vanuit de Nederlandse beleidsagenda, de maatschappij en de partnerlanden wordt daarom voortgezet en geïntensiveerd.

Er zal een totaaloverzicht van het biodiversiteitsonderzoek in Nederland worden opgesteld. Aan de hand van de vraag zal een ondersteunende beleidsnota worden opgesteld met prioriteitsstelling voor het te entameren en te financieren onderzoek. De leidende principes zullen zijn: de coherentie tussen programma's, de samenwerking tussen buitenlandse en Nederlandse instituties, de participatie van lokale instituten in het onderzoek en de participatie van stakeholders in de formulering en uitvoering. Tevens zal worden bezien hoe er mechanismen kunnen worden ontwikkeld om te evalueren in hoeverre onderzoeksresultaten aanleiding geven tot verandering van beleid, dan wel tot versterking van bestaand beleid en hoe biodiversiteitsprogramma's waar mogelijk expliciet op armoedebestrijding gericht kunnen worden.

In Europees verband is voorzien dat de Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek (NWO) een samenhangend programma gericht op biodiversiteit zal entameren. De onderzoeksprogramma's van LNV functioneren in enkele gevallen als tegenhanger voor financiering binnen het EU-Kaderprogramma. Biodiversiteitsonderzoek zal hierin prioriteit moeten genieten. De complementariteit en coherentie tussen programma's zal worden uitgebreid.

all these efforts on the status of biological diversity themselves. This cannot happen without increasing their role in the decision-making process to one of effective participation. Furthermore, the Government and intermediate organisations will focus attention on increasing their facilitated capacities. A key element of this is the strengthening of and building on current expertise, knowledge and skills. It therefore concerns the strengthening of the institutional infrastructure as a whole.

4.2 KNOWLEDGE DEVELOPMENT (RESEARCH)

The Netherlands is working to ensure that research, where relevant, closely links with the CBD policy agenda and that there is effective coordination between research and practice. The policy guiding this research is therefore being continued and intensified on the basis of the Dutch policy agenda, society and the partner countries.

Biodiversity research in the Netherlands will be inventoried and, depending on demand, a supporting policy document with priority for initiating and financing research will be drawn up. The leading principles will be: coherence between programs, cooperation between foreign and Dutch institutes, participation of local institutes in the research, and the participation of stakeholders in formulation and implementation. The potential for developing mechanisms to evaluate the extent to which research leads to changes in policy or strengthens existing policy will also be considered, as well as how biodiversity policy programs can be explicitly aimed at poverty reduction.

The Netherlands Organisation for Scientific Research (Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek, NWO) is expected to establish a coherent programme on the European level aimed at biodiversity. In some cases, research programs within the LNV act as a counterpart for matching funding within the EU Framework Programme. Priority must be afforded to biodiversity research within this programme. Complementarity and coherence between programs will be broadened.

Internationale onderzoeksinstituten

De financiering van de Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR) instituten zal worden voortgezet. Van hen zal worden gevraagd om nauw aan te sluiten bij de vraag uit partnerlanden en het werk van nationale onderzoeksinstituten en –projecten. Het onderzoek dient van een op korte termijn toepasbaar karakter te zijn binnen het continuüm onderzoek–ontwikkeling. De instituten dienen zich zichtbaar in te zetten voor het opbouwen van capaciteit in de landen waarin zij werken. Nederland zal streven naar een meer efficiënte en samenhangende structuur voor de CGIAR. De financiering van andere internationale organisaties (waaronder het World Biodiversity Monitoring Centre en IUCN) zullen daar waar een meerwaarde wordt verwacht, worden voortgezet, eveneens op basis van voornoemde principes.

International Research Institutes

The Consultative Group on International Agricultural Research (CGIAR) will continue to be funded. They will be asked to align themselves closely with the needs of partner countries and the work of national research institutes and research projects. Research should at least be applicable in the short term within the research–development continuum. The institutes should be visibly working to build capacity in countries where they operate. The Netherlands will work to create a more efficient and coherent structure for the CGIAR. Financing of other international organisations where added value can be expected (including the World Biodiversity Monitoring Centre and the IUCN) will be continued based on the principles mentioned above.

4.3 KENNISMANAGEMENT EN INFRASTRUCTUUR

Nederland streeft ernaar dat de door onderzoek gegenereerde kennis goed toegankelijk gemaakt wordt voor beleid en praktijk. Het nationale informatieplatform wordt aangeduid als het Clearing House Mechanism (CHM) dat in het kader van de CBD onderhouden wordt (www.biodiversity-chm.nl). Voorts zal Nederland actief betrokken blijven bij de ontwikkeling van het Europees CHM en bij de Pan-Europese samenwerking op dit vlak. De onderlinge uitwisselbaarheid en toegankelijkheid van de verschillende nationale CHM's is daarbij een voornaam aandachtspunt. Verder zal Nederland andere landen ondersteunen bij het opzetten van hun eigen informatiesysteem. Het taxonomisch onderzoek in Nederland is mede mogelijk dankzij de unieke biologische collecties van grote internationale betekenis waarin typische biodiversiteit zeer sterk vertegenwoordigd is. Kennisuitwisseling is belangrijk en daarom worden nationale en internationale workshops t.b.v. kennisverzameling en –verwerking ondersteund. Ook de deelname van Nederland aan internationale samenwerkingsverbanden zoals de Global Biodiversity Information Facility (GBIF) en het Europees Netwerk voor Biodiversiteit Informatie (ENBI) zal actief worden voortgezet. Voor het GBIF zal een nationaal kenniscentrum worden ingericht.

4.3 KNOWLEDGE MANAGEMENT AND INFRASTRUCTURE

The Netherlands is working to make research-generated knowledge readily available for policy and practical applications. The Clearing House Mechanism (CHM), which is maintained within the framework of the CBD (www.biodiversity-chm.nl), has been designated as the national information platform. Moreover, the Netherlands will remain actively involved in the development of the European CHM and in Pan-European cooperation in this area. Mutual exchange of and access to the various national CHMs is a main concern. In addition, the Netherlands will support other countries with setting up their own information system. Taxonomic research is possible in the Netherlands thanks to its unique, internationally recognised biological collections, which are representative of typical biodiversity. Knowledge exchange is important, which is why support will be given to national and international workshops on knowledge gathering and analysis. Dutch participation in an international cooperation context such as the Global Biodiversity Information Facility (GBIF) and the European Network for Biodiversity Information (ENBI) will also be actively continued. A national knowledge centre will be set up for the GBIF.

4.4 MAATSCHAPPELIJKE PARTICIPATIE, SCHOLING, EDUCATIE EN VOORLICHTING

Nederland heeft in de afgelopen decennia een voorhoederol gespeeld bij de ondersteuning van participatieve benaderingen in ontwikkelingsprojecten in de tropen en in Midden- en Oost-Europa. Mede daardoor heeft zich een veelheid van participatieve praktijken ontwikkeld die nu niet meer zijn weg te denken bij het beheer van biodiversiteit. De verdere ontwikkeling hiervan en uitbreiding naar elders zullen actief blijven worden gesteund. Ondersteuning aan biodiversiteits-educatie door overheden en maatschappelijke groeperingen in partnerlanden zal worden voortgezet. Het CBD-werkprogramma voor educatie en communicatie wordt gezien als een adequaat hulpmiddel voor internationale kennis-overdracht op dit vlak.

In Nederland zal de overheid zich inspannen voor een brede maatschappelijke betrokkenheid bij de internationale natuur ('vermaatschappelijking'). De bestaande ervaringen met biodiversiteitseducatie zullen hiervoor worden ingezet en er zal een beroep worden gedaan op eenieder's eigen verantwoordelijkheid voor de versterking en het duurzaam beheer van biodiversiteit. Groepen als schooljeugd, natuurliefhebbers, beleidsmakers en beroepsbevolking vragen ieder om gerichte informatie en voorlichting.

4.5 MONITORING EN EVALUATIE

Wereldwijd worden grote inspanningen geleverd om de doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag en verwante verdragen te realiseren. Voor de vormgeving van het beleid is het essentieel om inzicht te hebben in de toestand van de biodiversiteit en de trends (diagnose), alsmede in de wijze waarop beleid effect zal sorteren (prognose). Daarnaast is het met het oog op de forse Nederlandse inspanningen en bijdrage aan internationale programma's en projecten van belang om de effecten van het beleid achteraf te kunnen vaststellen.

Nederland hecht daarom aan voortvarende ontwikkeling van graadmeters en indicatoren als beleidsondersteunende instrumenten. Internationaal ligt daarbij het accent op het CBD-werkprogramma over indicatoren waarbij we een open oog houden voor ontwikkelingen in andere structuren zoals het Europese Biodiversiteits Monitoring Initiatief binnen PEELS en de uitvoering van het Millennium Ecosystem Assessment. De inzet van Nederland is gericht op graadmeters met relevantie voor verschillende schaalniveau's

4.4 SOCIAL PARTICIPATION, SCHOOLING, EDUCATION AND INFORMATION DISSEMINATION

In recent decades, the Netherlands has played a pioneering role in supporting the participatory approach in development projects in the tropics and in central and eastern Europe. Partly through this, it has developed a myriad of participatory tools which have now become indispensable for managing biodiversity. Active support will continue for their further development and expansion elsewhere. Support for biodiversity education through governments and social groups of partner countries will be continued. The CBD work programme for education and communication is seen as an adequate means for international knowledge transfer in this area.

In the Netherlands, the Government will promote broad social involvement with nature on an international level ('socialisation'). Existing experience with biodiversity education will be applied to this end, appealing to individual responsibility for the strengthening and the sustainable management of biodiversity. Groups such as school children, nature lovers, policymakers and professionals each require individually targeted information.

4.5 MONITORING AND EVALUATION

Worldwide, much effort is being invested into achieving the goals of the CBD and related conventions. Insight into the status of biodiversity and the trends (diagnosis), as well as the manner in which policy will affect species (prognosis) is essential for shaping policies. In addition, given the substantial Dutch effort and contributions to international programs and projects, it is important to be able to monitor the effects of policy over time.

The Netherlands therefore greatly values the ongoing development of criteria and indicators such as policy-supporting instruments, emphasising the CBD work programme on indicators on an international level. We are also monitoring developments in other structures such as the European Biodiversity Monitoring Initiative within the PEELS and the implementation of the Millennium Ecosystem Assessment. The Dutch effort is based on criteria relevant to different scales

(regionaal, nationaal, lokaal) die onderlinge vergelijking van regio's of landen mogelijk maken en die modelleerbaar zijn ten behoeve van ex ante en ex post beleidsevaluatie. Speciale aandacht is nodig voor datamanagement en de verzameling van basisgegevens.

De milieueffectrapportage (mer) wordt als een belangrijk instrument gezien om de diverse scenario's van de effecten van uitvoering van (ontwikkelings)projecten en programma's tegen elkaar af te wegen op hun sociale, ecologische en economische gevolgen. Dat kan middels een strategische effect rapportage ook voor het beleid van een hele sector. Integratie van biodiversiteit in de mer kan het biodiversiteitsbeslag van voorgenomen ingrepen in het milieu zichtbaar maken. Naast ontwikkeling van graadmeters en indicatoren is – zeker ten aanzien van mer – aandacht nodig voor capaciteitsontwikkeling en training. Nederland ondersteunt daarop gerichte initiatieven van de International Association for Impact Assessment.

(regional, national, local), allowing regions or countries to be compared with one another, and which can be used to model prior and post policy evaluation. Special attention is necessary for data management and collection.

The environmental impact assessment (eia) is seen as an important instrument for comparing various scenarios on the impacts of implementing development (and other) projects and programs based on their social, ecological and economic consequences. Strategic impact assessments can also be used to evaluate the policy of an entire sector. Integration of biodiversity in the eia can make the effects of intended interventions in the environment more visible. In addition to the development of criteria and indicators, attention is also required for capacity building and training – certainly with respect to the eia. The Netherlands supports such initiatives through the International Association for Impact Assessment.

Uitvoering Beleidsprogramma
Policy Programme Implementation

5.1 ROLLEN EN VERANTWOORDELIJKHEDEN

In het Nederlandse biodiversiteitsbeleid staat samenwerking met maatschappelijke actoren centraal. Dat geldt voor de landen waarop het beleid betrekking heeft, maar ook voor de Nederlandse actoren. Daarbij moet eenieder zijn eigen competentie, rol en verantwoordelijkheid helder omschreven zijn en optimaal benut. De rijksoverheid is verantwoordelijk voor de beleidsformulering. In een aantal gevallen zal zij ook zelf de uitvoering ervan ter hand nemen en financieren. In veel gevallen doet ze echter een beroep op andere actoren, niet in de laatste plaats burgers en consumenten. De rol van de rijksoverheid beperkt zich hier tot stimuleren en waar nodig faciliteren van activiteiten. De rijksoverheid blijft tenslotte ook verantwoordelijk voor de algehele samenhang en evaluatie van het beleid.

In Nederland wordt het internationale biodiversiteitsbeleid vormgegeven door de direct betrokken ministeries: het ministerie van LNV, het ministerie van Buitenlandse Zaken (DGIS), het ministerie van VROM en ministerie van Verkeer en Waterstaat. Daarnaast spelen het ministerie van OC&W, het ministerie van EZ en het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties een belangrijke rol. Voor enkele belangrijke groepen van partners worden hier de algemene rollen en verantwoordelijkheden in de uitvoering geschetst.

Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland

De rol van de Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland bij de uitvoering van de doelstellingen in deze nota is groot. Zij vervullen een brugfunctie naar de partnerlanden en intergouvernementele organisaties. De Nederlandse ambassades en permanente vertegenwoordigingen voor multilaterale organisaties zijn nauw betrokken bij de totstandkoming en realisatie van de uitvoeringsprogramma's waar Nederlandse financiële middelen bij betrokken zijn. De Nederlandse ambassades in ontwikkelingslanden zijn verantwoordelijk voor het opzetten van bilaterale samenwerkingsprogramma's. Veel ambassades hebben hiervoor specifieke expertise in huis, waaronder sectordeskundigen, milieudeskundigen en LNV-raden en -attachés. Voor wat betreft de bilaterale samenwerking wordt de sectorale benadering gehanteerd als organiserend principe hetgeen betekent dat de in het onderhavige document genoemde activiteiten binnen dat uitvoeringskader dienden plaats te vinden.

5.1 ROLES AND RESPONSIBILITIES

Cooperation with societal actors is a key aspect of Dutch biodiversity policy. This applies to countries which are affected by the policy, but also to Dutch actors. Everyone's competence, role and responsibility must be clearly described and optimally used. The Government is responsible for policy formulation. Sometimes it also takes responsibility for implementation and funding; however, in many cases, it will call on other actors, which could well include citizens and consumers. The role of the Government in this case is restricted to stimulating and, where necessary, facilitating activities. Ultimately, the Government remains responsible for the overall cohesion and evaluation of policy.

In the Netherlands, biodiversity policy is shaped by the relevant ministries: the Ministry of Agriculture, Nature Management and Fisheries (LNV), the Ministry of Foreign Affairs (BuZa) through the Director-General for International Cooperation (DGIS), the Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment (VROM) and the Ministry of Transport, Public Works and Water Management (V&W). In addition, the Ministry of Education, Culture and Science (OC&W), the Ministry of Economic Affairs (EZ) and the Ministry of Interior (BiZa) and Kingdom Relations play important roles. The general role and responsibilities of certain important partners are outlined below.

Dutch Representatives in Other Countries

The role of Dutch representatives in implementing the objectives of this document in other countries is great. They create a bridge between other partner countries and intergovernmental organisations. Dutch embassies and permanent representatives of multilateral organisations are closely involved with the establishment and realisation of implementation programs funded by the Netherlands. Dutch embassies in developing countries are responsible for setting up bilateral cooperation programs. Many embassies have specific expertise in-house, including sector-specific experts, environmental experts and Ministry of Agriculture, Nature Management and Fisheries representatives and attachés. Bilateral cooperation is organised based on the sector-wide approach, meaning that activities named in this document should take place within this implementation framework.

Aandacht zal uitgaan naar de samenwerking met het Nederlandse bedrijfsleven, waarbij de ambassades de beleidslijnen zullen hanteren zoals in voorliggende nota verwoord.

De Regering zal de kennis van de ambassades versterken zodat hun bijdragen aan het internationale biodiversiteitsbeleid en aan sommige aspecten van de implementatie kunnen worden versterkt.

Multilaterale organisaties

Multilaterale organisaties hebben grote programma's en belangen in de landen waarmee Nederland een relatie heeft op het gebied van natuur. De Wereldbank, FAO, UNDP, UNEP, UNESCO hebben allemaal op hun eigen beleidsveld een inzet in natuur of zouden dat moeten hebben. Het versterken van de integratie van biodiversiteit in beleid, programma's, activiteiten en geldstromen van multilaterale organisaties is één van de nieuwe accenten. Nederland zal zich inzetten voor de meekoppeling van biodiversiteit in brede zin en voor beheer en bescherming van bossen en wetlands in enge zin in de projecten en programma's van multilaterale organisaties.

Partnerlanden

Internationale samenwerking is het middel bij uitstek om het wereldwijde verlies aan biodiversiteit een halt toe te roepen. De samenwerking kan vele vormen aannemen. Er zijn 182 landen partij bij het Biodiversiteitsverdrag. Met de EU-lidstaten en pre-accessielanden zal nauw worden samengewerkt in het kader van de opdracht tot 'coherence, cooperation en coordination' van de Europese Unie. Daarbij staat de uitvoering van de Biodiversiteitsactieplannen centraal. Voor Midden- en Oost Europa worden in het kader van het MATRA programma projecten en programma's geëntameerd. PEELS blijft het belangrijkste kader voor de regionale samenwerking binnen de Raad van Europa. In het kader van de ontwikkelingssamenwerking zijn met inachtneming van het ecoregionaal concept thans 34 milieu- en sectorlanden vastgesteld.

Apart vermelding verdienen de landen in het kader van de Duurzame Ontwikkelings Verdragen, zijnde Benin, Bhutan en Costa Rica waarmee Nederland een nieuwe gelijkwaardige ontwikkelingsrelatie vorm tracht te geven. Daartoe is samen gerapporteerd aan de Conferenties bij het Biodiversiteitsverdrag. Gezamenlijk worden activiteiten opgepakt, bijvoorbeeld op het vlak van wetlandsbeheer, om bij te dragen aan de uitvoering van het verdrag en een brugfunctie te vormen tussen de verschillende regionale groepen. Biodiversiteit zal een belangrijk element blijven uitmaken in de bilaterale samenwerking met de drie landen.

Attention will be focused on cooperating with Dutch industry, and embassies will use policies, such as those outlined in this document. The Government will boost knowledge of embassy staff so that they can play a greater part in aspects of international biodiversity policy and implementation.

Multilateral organisations

Multilateral organisations have major programs and interests in countries with which the Netherlands shares a nature conservation relationship. The World Bank, FAO, UNDP, UNEP and UNESCO all have (or should have) their own nature policies. A stronger integration of biodiversity in policies, programs, activities and funding of multilateral organisations is one of the new accents. The Netherlands will promote the incorporation of biodiversity in a broad sense, and more specifically the management and protection of forests and wetlands, in projects and programs of multilateral organisations.

Partner countries

International cooperation is a prime means to call a stop to the worldwide loss of biodiversity. Cooperation can take on many forms. One hundred eighty-two countries have signed the CBD. EU members and candidate countries will cooperate closely with each other within the framework of the European Union's goal to achieve coherence, cooperation and coordination. In this context, implementation of the Biodiversity Action Plans is a key theme. Projects and programs are being initiated within the framework of the MATRA programme in central and eastern Europe. PEELS remains the most important framework for regional cooperation within the Council of Europe. Within the framework of development cooperation, 34 environmental and sector countries have already been selected in accordance with the ecoregional concept.

Countries deserving separate mention within the framework of the sustainable development agreements are Benin, Bhutan and Costa Rica, as the Netherlands is trying to create a new equitable development relationship with them. For this purpose, joint reports have been submitted to the Conferences of the Parties under the CBD. Joint activities are being taken up, for example in wetlands management, in order to contribute to the implementation of the convention and to form a bridge between various regional groups. Biodiversity will continue to comprise an important element of the bilateral cooperation with these three countries.

Ook de Nederlandse Antillen en Aruba verdienen apart vermelding. Op het gebied van natuurbeheer zijn samenwerkingsovereenkomsten afgesloten tussen LNV en verantwoordelijke autoriteiten op de Nederlandse Antillen en Aruba. Deze hebben betrekking op internationale verdragen, natuurbeleidsplanning en -wetgeving, opstellen en uitvoeren van beheersplannen voor gebieden en CITES-uitvoering en -handhaving. De mogelijkheden voor revitalisatie van de Koninkrijkssamenwerking met Venezuela worden verkend.

Non Gouvernementele Organisaties (NGO's)

NGO's spelen een essentiële eigen rol, zowel in de probleem-signalerende, beleidsformulerende en uitvoerende fase. De brede kennisbasis en het netwerk van NGO's zoals IUCN, Wetlands International, Birdlife, Wereld Natuur Fonds en ECNC kunnen bij de uitvoering van het Nederlandse beleid van groot belang zijn. Van NGO's wordt dan ook voortgezette actieve opstelling verwacht. Daarbij kan meer dan in het verleden aandacht worden besteed aan het formuleren van eigen bijdragen aan beleidsuitvoering (instrumentarium-ontwikkeling zoals certificering) en de inbedding van individuele projecten in bredere programma's.

Lokale en inheemse groeperingen

Bij de uitvoering van het beleid zal Nederland zich moeten blijven inzetten voor actieve betrokkenheid van lokale en inheemse groeperingen, conform de ecosysteembenadering en artikel 8(j) van het Biodiversiteitsverdrag. Zij beschikken veelal over specifieke kennis en expertise over de biodiversiteit in hun omgeving, en over de mogelijkheden om deze duurzaam te gebruiken. Lokale en inheemse volkeren worden uitgenodigd vanuit hun expertise actief te blijven meedenken over beheersstrategieën en de opzet van specifieke projecten.

Bedrijfsleven

Het bedrijfsleven heeft een belangrijke rol in het bevorderen van de versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit en een billijke verdeling van de voordelen voortvloeiend uit dit gebruik. Bedrijven zijn zelf verantwoordelijk om bij hun activiteiten in het buitenland – dan wel bij activiteiten in Nederland met een impact op biodiversiteit in het buitenland – negatieve effecten op biodiversiteit te voorkomen, te beperken en/of te compenseren. Van het bedrijfsleven worden dan ook initiatieven verwacht op het vlak van maatschappelijk verantwoord ondernemen, ondermeer ten aanzien van de ontwikkeling van 'Prior Informed Consent' procedures, verduurzaming van productieketens door certificering, capaciteitsopbouw en het opnemen van biodiversiteitsaspecten in jaarverslagen.

The Netherlands Antilles and Aruba also deserve separate mention. Cooperative agreements between LNV and responsible authorities in the Netherlands Antilles and Aruba have been reached on international conventions, nature policy planning and legislation, the setting up and implementation of management plans on an area basis, and the implementation and enforcement of CITES. Opportunities for revitalising cooperation between the Kingdom of the Netherlands and Venezuela are recognised.

Non-governmental organisations (NGOs)

NGOs play an essential role in the problem identification, the policy formulation, as well as the implementation phases. The broad knowledge basis and the network of NGOs such as IUCN, Wetlands International, Birdlife, World Wide Fund for Nature and ECNC can be very important in the implementation of Dutch policy. Hence, NGOs are expected to take a continually active role, in which they pay more attention than ever before to the formulation of national contributions to policy implementation (development of sets of instruments such as certification) and the incorporation of individual projects in broader programs.

Local and indigenous groups

The Netherlands must continue working to involve local and indigenous groups with the implementation of the policy in accordance with the ecosystem approach and article 8j of the CBD. They often possess specific knowledge and expertise on biodiversity in their surroundings and on the possibilities to use this sustainably. Local and indigenous peoples are invited to use their expertise actively to help think about management strategies and the design of specific projects.

Industry

Industry has an important role in promoting the strengthening of sustainable use of biodiversity and the fair sharing of the benefits arising from this use. Companies are themselves responsible for preventing, limiting and/or compensating for adverse impacts on biodiversity as a result of their activities in other countries – as well as activities in the Netherlands that have an impact on biodiversity in other countries. Initiatives are therefore expected from industry in the area of socially responsible entrepreneurship, including development of Prior Informed Consent procedures, making production chains more sustainable through certification, capacity building and the inclusion of biodiversity issues in annual reports.

Kennisinstellingen in Nederland

Nederland heeft traditioneel veel relevante expertise op het vlak van biodiversiteit. De afgelopen jaren is gebleken dat tal van expertinstellingen in Nederland een onmisbare bijdrage leveren aan de ontwikkeling en uitvoering van het Nederlands beleid. Het is wenselijk deze wisselwerking tussen beleid en expertise te versterken. De overheid heeft daarom met een aantal instellingen de afspraak gemaakt dat deze voor specifieke thema's als aanspreekpunt ('focal point') zullen functioneren voor wetenschappelijk-technische vraagstukken in internationaal verband. Van deze instellingen wordt actieve ontwikkeling van de eigen expertise verwacht, alsmede eigen initiatief ten aanzien van capaciteitsontwikkeling in het buitenland. Ook instellingen die niet als focal point zijn aangemerkt wordt verwacht dat men tracht de voor biodiversiteit relevante kennisbasis te onderhouden en te verbreden. De rijksoverheid zal uitvoeringsgerichte beleidslijnen ontwikkelen voor de facilitering hiervan en voor de ondersteuning van initiatieven gericht op capaciteitsopbouw in de landen waarop deze nota betrekking heeft.

5.2 FINANCIËLE MIDDELEN

Uit de recent verschenen nota's blijkt dat in het Nederlandse internationale biodiversiteitsbeleid vooral wordt ingezet op deelname aan en beïnvloeding van de internationale besluitvorming, op kennisoverdracht en op ondersteuning van activiteiten en programma's in het buitenland. De transitie naar een duurzaam gebruik van biodiversiteit en natuurlijke hulpbronnen wordt gezien als een mondiale opgave. Dit is een zaak van lange adem. Veelal gaat het om beleidsbeïnvloeding, om het veranderen en versterken van institutionele systemen, om bewustwordingsprocessen van burgers, consumenten en producenten, om milieu in de prijzen te integreren en het slechten van handelsbarrières. Maatschappelijke partijen zullen hieraan in toenemende mate een financiële bijdragen leveren.

De uitvoering van het BBI vraagt allereerst een verdere beleidsmatige inzet van de betrokken departementen. Om de vooraanstaande positie van Nederland binnen de internationale milieu- en natuurdiplomatie verder gestalte te geven, heeft ons land recentelijk verschillende grote internationale conferenties gehuisvest, zoals het 2e Wereld Waterforum en CoP6 van het Klimaatverdrag. In april 2002 vindt in Den Haag CoP6 van het Biodiversiteitsverdrag plaats. Andere initiatieven hebben betrekking op de positie van biodiversiteit in de Europese eenwording. De Natuurbalans 2001 constateert dat Nederland 'in de internationale arena op het gebied van biodiversiteit een actieve en initiërende rol speelt'.

Knowledge institutes in the Netherlands

The Netherlands has a long tradition of expertise in the area of biodiversity. In recent years, a number of expert institutes in the Netherlands have made an undeniable contribution to development and implementation of Dutch policy. A strengthening of this interaction between policy and expertise is desirable. The Government has therefore reached an agreement with a number of institutes which will function within specific themes as a focal point for scientific-technical issues and problems within an international context. These institutes are expected to actively develop their own expertise as well as initiatives for capacity building in other countries. Institutes that are not designated as focal points are also expected to maintain and broaden biodiversity-related knowledge. The Government will develop implementation-oriented policy lines to facilitate this and to support initiatives aimed at capacity building in countries where this document is applicable.

5.2 FUNDING

According to recently released documents, Dutch international biodiversity policy is particularly focused on the participation in and influencing of the international decision-making process in transferring knowledge and supporting activities and programs in other countries. The transition to and sustainable use of biodiversity and natural resources are seen as a global problem. This is a long-term issue often involving the influencing of policy, the evolution and strengthening of institutional systems, the process of raising awareness among citizens, consumers and manufacturers, the integration of the environment into prices, and the removal of trade barriers. Various parties in society will make an increasing financial contribution in this area.

The implementation of the BBI demands above all a sustained effort from the ministries concerned. In order to further shape the Netherlands' leading position within international environment and nature diplomacy, the Netherlands has recently hosted various large international conferences such as the Second World Water Forum, the CoP-6 of the Climate Convention and, most recently, the CoP-6 of the CBD (April 2002, The Hague). Other initiatives are related to the position of biodiversity in European unification. Nature Balance 2001 observes that the Netherlands plays an active and stimulating role in the international biodiversity arena.

De financiële middelen voor de uitvoering van het BBI komen in het kader van de armoedebestrijding bijna geheel ten goede aan de ontwikkelingslanden en staan derhalve op de begroting van de minister van Ontwikkelingssamenwerking. Sinds de VN-conferentie in Rio de Janeiro in 1992 over Milieu en Ontwikkeling houdt Nederland zich aan de inspanningsverplichting om 0,1 procent van het BNP te besteden aan internationaal milieu- en natuurbeleid. De Extracomptabele Staat Milieu die deze inspanning zichtbaar maakt, wordt jaarlijks aan de Kamer aangeboden. Uit deze middelen worden acties gefinancierd zoals het realiseren van een Mondiale Ecologische Hoofdstructuur een mondiale duurzame landbouw en de versterking van internationale organisaties. Naar schatting gaat het om circa 570 mln euro in de periode tot 2006.

Naast het besteden van 0,1% van het BNP aan het internationaal natuur- en milieubeleid, is er een tweede kwantitatieve doelstelling. Nederland heeft zich verplicht jaarlijks minimaal een derde aan de bescherming van het tropisch regenwoud te besteden van totale doelstelling van minimaal 68 mln euro die beschikbaar is voor het internationale bossenbeleid. Beide doelstelling gelden ook voor de komende periode.

De hoogte van de totaal beschikbare middelen hangt af van het BNP en de voorziene groei daarvan. Om een indruk te geven van de hoogte en de verdeling van de bedragen wordt het volgende uit de HGIS nota 2002, de Extracomptabele Staat Milieu, ontwerpbegroting 2002 samengevat. Voor 2002 werd begroot dat 0,1% van het BNP overeen zou komen met 431 mln euro. De doelstelling wordt dan voor ongeveer 94 % gehaald, d.w.z. dat 0,094 % van het BNP uitgegeven wordt aan internationaal natuur- en milieubeleid, zijnde een bedrag van 431 mln euro. Hierbij kan aangetekend worden dat een gedeelte van de uitgaven voor biodiversiteit, bijvoorbeeld die op het gebied van landbouw niet opgenomen worden onder de 0,1%.

Funding for implementing the BBI lies almost entirely within the framework of poverty reduction for developing countries and consequently falls within the budget of the minister for Development Cooperation. Since the UN Conference on Environment and Development in Rio de Janeiro in 1992 the Netherlands has continued its commitment to spend 0.1% of its GNP on international environment and nature policy. The report which makes this effort visible (Extracomptabele Staat Milieu) is presented annually to Parliament. These funds are used to finance actions such as the realisation of a global ecological network, a globally sustainable agriculture and the strengthening of international organisations. An estimated € 570 million will be spent between now and 2006.

In addition to spending 0.1% of the GNP on international nature and environmental policy, there is a second quantitative goal. The Netherlands has undertaken to spend at least one-third of the € 68 million available for international forest policy on the protection of tropical rainforests. Both goals also apply for coming period.

The total amount of funds available depends on the GNP and its anticipated growth. The following example gives an idea of the amounts and how they are allocated. According to the draft budget for 2002 published in the HGIS document, Extracomptabele Staat Milieu, it was estimated that 0.1 % of the GNP would amount to € 431 million. Approximately 94 % of the goal would therefore be achieved, that is 0.094 % of the GNP would be spent on international nature and environmental policy. It should be said that part of the expenditure for biodiversity, for example in the area of agriculture, is not included under the 0.1%.

**De verdeling op hoofdlijnen van dit bedrag in euro luidde als volgt:
This amount is broken down as follows:**

<i>Landenprogramma's milieu</i> <i>Country-specific environmental programs</i>	€ 271 million	<i>(100% en gedeeltelijke toerekening)</i> <i>(100% and partially allocated)</i>
<i>Internationale milieubijdragen</i> <i>International environmental contributions</i> <i>(VN milieu org./UN environmental org.)</i>	€ 17 million	<i>(100% toerekening)</i> <i>(100% allocated)</i>
<i>Miliev programma</i> <i>The MILIEV programme</i>	€ 36 million	<i>(100% toerekening)</i> <i>(100% allocated)</i>
<i>Internationale milieubijdragen</i> <i>International environmental contributions</i> <i>(VN org. met milieuc component/UN org. with environmental component)</i>	€ 46 million	<i>(gedeeltelijke toerekening)</i> <i>(partially allocated)</i>
<i>Medefinancieringsprogramma</i> <i>Co-financing programs</i>	€ 47 million	<i>(gedeeltelijke toerekening)</i> <i>(partially allocated)</i>
<i>Milieudimensie overig</i> <i>Misc. Environmental</i>	€ 14 million	<i>(100% en ged. toerekening)</i> <i>(100% and partially allocated)</i>

Om de Midden- en Oost-Europese landen te ondersteunen bij hun internationale verplichtingen op het gebied van biodiversiteit en om binnen die groep de pre-accessielanden te assisteren bij het implementeren van EU natuurwet-en regelgeving is er binnen de MATRA-fondsen van BZ een reservering gemaakt ter grootte van 5 mln euro per jaar tot en met 2004. Besteding van de middelen geschiedt via LNV dat middels een subsidieregeling NGO's aanzet tot samenwerking met lokale partners.

Voorts beschikt LNV over een fonds uit de ODA-milieumiddelen, voor internationale beleidsbeïnvloeding, het BBI/OS (voorheen PIN/OS), ter hoogte van 3,2 mln euro per jaar tot en met 2004. Hieronder valt ook het kleine natuurinitiatieven-programma KNIP, dat de LNV-raden behartigen.

Een en ander laat onverlet dat een belangrijke bijdrage aan de uitvoering van het BBI is gelegen in de keuze die ondernemers en consumenten maken en de mogelijkheden tot internalisering in productprijzen van het mogelijke verlies aan biodiversiteit.

In order to support central and eastern European countries with their international obligations in the area of biodiversity and to assist EU candidate countries within this group with implementing EU nature legislation and regulation, € 5 million per year have been reserved through to the end of 2004 under the MATRA funds of the Ministry of Foreign Affairs. Funds are spent through the LNV, which uses a subsidy regulation to prompt NGOs to cooperate with local partners.

LNV also has funds at its disposal from the ODA environmental budget for influencing international policy, and from the BBI/OS (previously PIN/OS), amounting to approximately € 3.2 million per year to the end of 2004. The small nature initiative programme KNIP, promoted by the LNV representatives at Dutch embassies, also falls under this structure.

Nevertheless, the choices that entrepreneurs and consumers make and the options to incorporate the potential loss of biodiversity into product prices make an important contribution to the implementation of the BBI.

5.3 MONITORING EN EVALUATIE

Voor de begeleiding en coördinatie van de uitvoering van het beleidsprogramma wordt een interdepartementale Stuurgroep ingesteld. Deze Stuurgroep bestaat uit afgevaardigden van de zes direct betrokken ministeries (BuZa, LNV, VROM, OC&W, EZ, V&W). LNV is de voorzitter van de groep en het Expertise Centrum LNV (EC-LNV) vervult de secretariatsrol.

De monitoring van de uitvoering van het BBI zal in opdracht van de Stuurgroep worden uitgevoerd. Elk jaar (en wanneer noodzakelijk frequenter) wordt een rapport van de voortgang opgesteld. Over de voortgang zal een database worden bijgehouden die via de website van het Nederlandse Clearing House Mechanism Biodiversiteit toegankelijk is. Elke drie jaar zal er in opdracht van de Stuurgroep een evaluatie van de voortgang van het BBI worden uitgevoerd door een onafhankelijk bureau. De rapportage zal aan de Tweede Kamer ter beoordeling worden voorgelegd.

5.3 MONITORING AND EVALUATION

An interdepartmental Steering Group has been set up to supervise and coordinate the implementation of the policy programme. This Steering Group consists of representatives from the six relevant ministries (BuZa, LNV, VROM, OC&W, EZ, V&W). LNV is the chair of the group and the LNV Expertise Centre (EC-LNV) provides the secretariat.

The implementation of the BBI will be monitored on behalf of the Steering Group. A progress report will be made every year, and more frequently whenever necessary. A database of the progress will be maintained and made available through the Dutch Biodiversity Clearing House Mechanism web site. Every three years, an independent agency will evaluate the progress of the BBI on behalf of the Steering Group. The report will be presented to the Dutch House of Representatives of the States-General.

ACTIE! ACTION!

5.4 ACTIES VOOR PRIORITAIRE PROGRAMMA-ONDERDELEN

5.4 ACTIONS FOR PRIORITY PROGRAMME COMPONENTS

In hoofdstuk 1 werden drie prioritaire programma-onderdelen onderscheiden:

- het versterken van beschermde gebieden, bufferzones en andere elementen van ecologische netwerken;
- het verduurzamen van het gebruik van biodiversiteit, agrobiodiversiteit in het bijzonder;
- het verminderen van negatieve effecten van Nederlands handelen op de biodiversiteit in het buitenland.

De acties die daaruit voortvloeien staan hierna weergegeven.

In chapter 1, three priority programme components were distinguished:

- the strengthening of protected areas, buffer zones and other elements of ecological networks;
- increasing the sustainable use of biodiversity, with special attention for agri-biodiversity;
- the reduction of negative impacts of Dutch actions on biodiversity in other countries.

Actions resulting from these components are described below.

A**Beschermde gebieden, bufferzones en andere elementen van ecologische netwerken**
Protected areas, buffer zones and other elements of ecological networks**A.1****Bescherming van natuurgebieden, ecologische netwerken en bufferzones**
Protection of nature areas, ecological networks and provisions**1 ACTIE / ACTION**

Ondersteuning van regionale ecologische netwerken zal plaatsvinden in de bos- en waterrijke gebieden van Midden Amerika, Zuid Amerika, West-Afrika en Atlantische kust Afrika, Zuidoost Azië en Midden en Oost Europa.

Support of regional ecological networks will take place in the forest- and water-rich areas of Central America, South America, West Africa and the African Atlantic coast, Southeast Asia and central and eastern Europe.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Tenminste één netwerk per genoemde regio ontwikkeld en ondersteund in 2005.
- Development and support for at least one network per designated region by 2005.
- Er is in 2003 een kaart van de Centraal en Oost Europese ecologische hoofdstructuur. In 2006 is er zo'n kaart voor heel Europa.
- A map of the central and eastern European ecological network by 2003, and for the entire European network by 2006.
- In 2003 is er voor Europa en in 2004 voor de wereld een actieplan gereed voor planmatige identificatie van biologische 'hotspots'.
- Completion of an action plan for systematic identification of biological hotspots in Europe by 2003 and throughout the world by 2004.
- Nederland zal bijdragen aan de totstandkoming van samenwerkingsovereenkomsten ten behoeve van de Central Asian Flyway voor 2005
- The Netherlands will contribute to the establishment of cooperative agreements for the Central Asian Flyway before 2005.
- Nederland heeft in 2005 een bijlage gereed ten behoeve van de CoP 7 van de CBD met een lijst van de meest waardevolle gebieden voor biodiversiteit. Hierbij zal gebruik worden gemaakt van bestaande kennis en expertise.
- The Netherlands will prepare a contribution for the CoP-7 of the CBD in 2005 with a list of the most valuable areas for biodiversity based on existing knowledge and expertise.

2 ACTIE / ACTION

Er zullen samenwerkingsverbanden ten behoeve van grensoverschrijdende onderwerpen worden bevorderd.

Cooperative agreements on transboundary subjects will be promoted.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Tenminste drie grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden ondersteund in 2005.
- At least three transboundary cooperative agreements supported by 2005.

3 ACTIE / ACTION

Verbetering van de nationale planningscapaciteit op het gebied van ecologische netwerken en de rol van bossen en wetlands daarin.

Improvement of the national planning capacity of ecological networks and the role of forests and wetlands in these networks.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In tenminste 6 ontwikkelingslanden en 3 landen in Midden en Oost Europa zal de institutionele opbouw van verantwoordelijke instanties worden ondersteund. In die landen zullen gezamenlijk concrete programma's worden gemaakt en uitgevoerd (nationale bossen programma's en wetlandstrategieën).
- Capacity building of responsible authorities promoted in at least six developing countries and three countries and central and eastern Europe where joint concrete programs will be developed and implemented (national forest programs and wetland strategies).

4 ACTIE / ACTION

Ondersteunen van systemen voor monitoring van soorten, gebieden en beheersmaatregelen.

Support of systems for monitoring species, areas and management measures.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In tenminste vier landen zijn monitoringsystemen opgezet, inclusief biodiversiteitstraining en kennisoverdracht, die functioneren in 2005. Bosmonitoring zoals vastgesteld in URS in 5 landen
- Monitoring systems, including biodiversity training and knowledge transfer, to be set up in at least four countries and functioning by 2005. Forest monitoring as established in URS in five countries

5 ACTIE / ACTION

Bevorderen van herstel van gedegreerde bossen in het kader van ecologische netwerken.

Promotion of the recovery of degraded forests within the framework of ecological networks.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In tenminste drie landen inventarisaties gemaakt van bestaande gedegreerde bossen en hun potenties vastgesteld voor ondersteuning ecologische netwerken.
- Existing degraded forests inventoried and their ability to support ecological networks established in at least three countries.

6 ACTIE / ACTION

In 2 intergetijdengebieden in West Afrika en in 3 landen in Midden en Oost Europa zal NL bescherming en beheer van belangrijke wetlands ondersteunen.

The Netherlands will support the protection and management of important wetlands in two inter-tidal areas in West Africa and in three countries in central and eastern Europe.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2005 zijn bescherming en beheer van 5 belangrijke sleutelwetlands, met een directe ecologische relatie met Nederland, gewaarborgd.
- Protection and management of five important key wetlands with a direct ecological relationship with the Netherlands safeguarded by 2005.

7 ACTIE / ACTION

Nederland ondersteunt ontwikkeling en beheer van een drietal mariene parken.
The Netherlands supports development and management of three marine parks.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2004 zijn bescherming en beheer van 3 mariene parken geregeld, specifiek in relatie tot de verschillende flyways en de Antillen.
- The protection and management of three marine parks set up by 2004, specifically in relation to the various flyways and the Antilles.

A.2

Bescherming van landbouwgebieden met een hoge natuurwaarde Protection of agricultural areas with a high nature value

1 ACTIE / ACTION

Nederland zet in op bescherming en duurzaam beheer van landbouwgebieden met een hoge natuurwaarde, zoals vogelbroedgebieden, pleisterplaatsen voor trekvogels en half-natuurlijke graslanden met een hoge botanische diversiteit. Dit soort gebieden krijgt extra aandacht in de (pan-) Europese samenwerking.

The Netherlands focuses on the protection and sustainable management of agricultural areas with a high nature value, such as breeding grounds for birds, stopping places for migrating birds and semi-natural grasslands with a high botanical diversity. These areas receive extra attention within the pan-European cooperation.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In Midden en Oost Europa tenminste 10 pilotgebieden geselecteerd en ondersteund in 2005.
- At least 10 pilot areas selected and supported in central and eastern Europe by 2005.

B

Het verduurzamen van het gebruik van biodiversiteit, agrobiodiversiteit in het bijzonder
Making the use of biodiversity, especially agricultural biodiversity, more sustainable

B1

Multilateraal
Multilateral

1 ACTIE / ACTION

Meekoppelen van biodiversiteitsaspecten in alle activiteiten van multilaterale organisaties en in internationale afspraken.
Linking together of biodiversity aspects in all activities of multilateral organisations and in international agreements.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Versterking en creëren van partnerships met multilaterale organisaties, EU OS beleid en bedrijfsleven, analoog aan partnerships FAO en WB.
- Strengthening and creation of partnerships with multilateral organisations, EU development cooperation policy and industry, similar to the partnerships of the FAO and World Bank.

2 ACTIE / ACTION

Afspraken in EU over duurzame visvangst in de Noordzee.
Agreements within the EU on sustainable fish catches in the North Sea.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2004 zijn er afspraken gemaakt.
- Agreements made by 2004.

B2

Bilateraal
Bilateral

1 ACTIE / ACTION

Inbreng van de verduurzaming van het gebruik van biodiversiteit in programma's en projecten en afspraken met overheden.
Contribution to making the use of biodiversity more sustainable in programs and projects and agreements with governments.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Daar waar relevant zullen door Nederland gefinancierde programma's en projecten hebben een biodiversiteitscomponent en hanteren een basisfilosofie van verduurzaming van het gebruik.
- Programs and projects financed by the Netherlands to include a biodiversity component and employ a basic philosophy for more sustainable use, where relevant.

2 ACTIE / ACTION

Nationale ontwikkelingsplannen, nationale bossen programma's en wetlandstrategieën met herkenbare verduurzaming van het gebruik van biodiversiteitscomponenten.
National development plans, national forest programs and wetland strategies with recognisable efforts toward making the use of biodiversity components more sustainable.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In alle OS-milieulanden ondernemen ambassades initiatieven op dit terrein.
- Embassies in all development cooperation countries receiving environmental aid to undertake initiatives in this area.

3 ACTIE / ACTION

Functieverandering van ecosystemen en herinvesteringen in biodiversiteit bevorderen.
Promote changes in functions of ecosystems and reinvestments in biodiversity.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Er is een methode ontwikkeld die in 2005 zal worden geëvalueerd.
- Development of a method to be evaluated in 2005.

B3

Agrobiodiversiteit **Agri-biodiversity**

1 ACTIE / ACTION

Inventarisatie en analyse van de status en de trends van agrobiodiversiteit.
Survey and analysis of the status and trends in agri-biodiversity.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Rapport aan het CBD over nationale status en de trends van agrobiodiversiteit, gereed in 2004.
- A report for the CBD on the national status and trends of agri-biodiversity to be ready by 2004.

2 ACTIE / ACTION

Stimulering van adequate integratie van milieu en agrobiodiversiteit in het Gemeenschappelijke Landbouwbeleid van de EU.
Stimulation of adequate integration of environment and agri-biodiversity in the EU Common Agricultural Policy.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Communicatieprogramma voor betrokken Nederlandse vertegenwoordigers.
- A communication programme for affected Dutch representatives.

3 ACTIE / ACTION

Ondersteunen van capaciteitsopbouw in de partnerlanden op het gebied van beleidsontwikkeling voor platteland en landbouw.
Support of capacity building in the area of policy development for rural areas and agriculture in the partner countries.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Trainings- en communicatieprogramma ter bevordering van de aandacht voor agrobiodiversiteit in uitvoering in partnerlanden waar Nederland de landbouw- of plattelandssector ondersteunt.
- A training and communications programme to promote interest in the implementation of agri-biodiversity in partner countries where the Netherlands supports the agricultural or rural sector.

4 ACTIE / ACTION

Intensiveren van de steun voor de versterking en kwaliteitsverbetering van landbouwmilieuprogramma's. In de bilaterale samenwerking zal erop worden aangedrongen dat in landbouwontwikkeling versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit uitgangspunt worden.

Intensification of support for the strengthening and quality improvement of environmental agricultural programs. In bilateral cooperation, insistence that the strengthening and sustainable use of biodiversity become the premise of agricultural development.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Trainings- en communicatieprogramma ter bevordering van de aandacht voor agrobiodiversiteit in uitvoering in partnerlanden in MOE.
- A training and communications programme to promote interest in the implementation of agri-biodiversity in partner countries in central and eastern Europe.

5 ACTIE / ACTION

Speciale aandacht in Midden en Oost Europa voor de mogelijkheden van natuurherstel op overtollig akkerland, verlaten staatsbedrijven en militaire terreinen.

Special attention for the potential of natural recovery in surplus agricultural land, abandoned state industries and military ranges in central and eastern Europe.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Studie en analyse leidend tot een strategie voor natuurherstel overtollig akkerland en verlaten staatsbedrijven in MOE.
- Study and analysis to lead to a strategy for natural recovery of surplus farmland and abandoned state industries in central and eastern Europe.

6 ACTIE / ACTION

Binnen programma's voor integrated pest management (IPM) en Low External Input Sustainable Agriculture (LEISA) de aandacht voor agrobiodiversiteit bevorderen.

Promotion of interest for agri-biodiversity within programs for Integrated Pest Management (IPM) and Low Extra Input Sustainable Agriculture (LEISA).

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Binnen bestaande en nieuw op te zetten programma's componenten ingebouwd gericht op:
  - (a) capaciteitsversterking van boeren en lokale gemeenschappen op het gebied van agrobiodiversiteit;
  - (b) natuurherstel op verlaten gedegradeerde landbouwgronden;
  - (c) verhoging van natuurwaarden in half-natuurlijke gebieden.
- Within current and newly set up programs, built-in components to be directed at:
  - (a) capacity building of farmers and local communities in the area of agri-biodiversity;
  - (b) natural recovery of abandoned, degraded agricultural soils; and
  - (c) increasing the natural worth of semi-natural areas.

7 ACTIE / ACTION

Verdere ontwikkeling binnen OESO van criteria en indicatoren voor duurzaamheid en naar de harmonisatie van het gebruik hiervan in CBD-kader.

Further development within the OECD of criteria and indicators for sustainability and harmonisation of the use of these instruments within the CBD framework.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Pilot-projecten opgezet voor de ontwikkeling van criteria en indicatoren voor duurzaamheid in de landbouw en in 2005 is de discussie over duurzame landbouw afgerond.
- Pilot projects to be set up to develop criteria and indicators for sustainability and the agricultural sector; discussions on sustainable agriculture to be concluded by 2005.

8 ACTIE / ACTION

Entameren en ondersteunen van voorbeeldprojecten die – op verschillende plaatsen in de wereld - een betere definiëring van het begrip ‘goede landbouwpraktijk’ naderbij brengen.

Initiation and support of demonstration projects which promote and clarify the concept ‘good agricultural practice’ worldwide.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Inventarisatie en analyse van lopende plattelandsontwikkelingsprojecten met elementen van ‘goede landbouwpraktijk’ gereed per 2003;
- Survey and analysis of ongoing rural development projects with elements of ‘good agricultural practice’ to be ready by 2003.
- Voorbeeldprojecten in Latijns Amerika, Azië, Afrika en MOE in uitvoering per 2004.
- Demonstration projects in Latin America, Asia, Africa and central and eastern Europe to continue until 2004.
- Op basis van deze projecten een uitgewerkt concept van ‘goede landbouwpraktijk’ aangeboden aan het CBD in 2005.
- Based on these projects, an executable concept of ‘good agricultural practice’ to be submitted to the CBD in 2005.

c

Effecten van Nederlands handelen in het buitenland **Impacts of Dutch activities in foreign countries**

ci

Handel **Trade**

1 ACTIE / ACTION

Het bepalen van de omvang van de handelsstromen en de daarbij behorende Nederlandse ecologische voetafdruk.
The definition of the size of trade flows and the resulting Dutch ecological footprint.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2003 is er een studie gereed waarin de Nederlandse ecologische voetafdruk in kaart is gebracht, inclusief financiële stromen en subsidies die negatief zijn voor de biodiversiteit in het buitenland.
- A study to be released in 2003, detailing the Dutch ecological footprint, including financial flows and subsidies that adversely impact biodiversity in other countries.
- In 2003 is een studie gereed over mogelijkheden om negatieve gevolgen van door de overheid gegarandeerde export kredieten op biodiversiteit te verminderen.
- A study to be released in 2003 on opportunities to reduce adverse impacts of government guaranteed export credits on biodiversity.

2 ACTIE / ACTION

Verminderen van negatieve effecten van Nederlandse en mondiale handel op de internationale biodiversiteit.
Reduction of adverse impacts of Dutch and global trade on international biodiversity.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2004 is met banken en de pensioenfondsen een systeem van criteria, implementatie en monitoring van investeringen, leningen en andere geldstromen ontwikkeld, zodat in 2006 25% en in 2008 50% van de leningen gecertificeerd is op impact op biodiversiteit.
- A system of criteria, implementation and monitoring of investments, loans and other money streams to be developed with banks and pension funds by 2004, so that by 2006 and by 2008, 25% and 50% of loans, respectively, will be certified not to impact biodiversity.
- Er is een strategie opgesteld om negatieve marktprikkels (niet-duurzame productie) tegen te gaan en vanaf 2001 functioneert een werkgroep die deze prikkels inventariseert.
- A strategy to be set up to discourage negative market incentives (unsustainable production); a working group was set up in 2001 to make an inventory of these incentives.
- Met betrokken Nederlandse bedrijven en maatschappelijke organisaties wordt een dialoog gestart om op uiterlijk in 2004 komen tot een code of voor baggeren, mijnbouw, oliewinning en vergelijkbare waterwerkzaamheden in het buitenland.
- A dialogue to be set up between affected Dutch companies and civil society organisations to reach a code of practice for dredging, mining, oil exploration and similar water-related activities in other countries.

3 ACTIE / ACTION

Het stimuleren van initiatieven van een verbeterde marketing van producten verkregen uit duurzaam beheer van natuurlijke hulpbronnen zoals zeeën en bossen.

Stimulation of initiatives for improved marketing of products obtained from sustainable management of natural resources such as oceans and forests.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Promotiecampagnes om naamsbekendheid te vergroten van FSC, MSC en eventueel andere, nieuwe keurmerken voor duurzaam geproduceerde goederen verkregen uit natuurlijke hulpbronnen.
- Promotion campaigns to increase name recognition of FSC, MSC and possibly other, new quality hallmarks for sustainably produced goods obtained from natural resources.

4 ACTIE / ACTION

Experimenten ter verduurzaming van productieketens met importelementen en exportelementen (vee, pluimvee en vlees (producten)) en het voorkomen van negatieve effecten van Nederlands handel op de biodiversiteit in betreffende landen.

Experiments for making production chains including imports and exports (livestock, poultry and meat products) more sustainable and for preventing adverse impacts of Dutch activities on the biodiversity in the countries concerned.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2004 loopt met 6 bedrijven een proef om hun producten te toetsen op beslag op biodiversiteit.
- Six companies to carry out an experiment to test the impact of their products on biodiversity in 2004.
- Concrete studies in Brazilië, Zuid Oost Azië en Centraal Afrika naar mogelijkheden voor verduurzaming productie van koffie, cacao, soja, cassave, bananen, katoen, hout en sierplanten.
- Practical studies to be performed in Brazil, Southeast Asia and Central Africa on possibilities for sustainable production of coffee, cacao, soy beans, manioc, bananas, cotton, wood and ornamental plants.

5 ACTIE / ACTION

Stimuleren van versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit binnen het CDM van het klimaatverdrag.

Stimulation of the strengthening and sustainable use of biodiversity within the Clean Development Mechanism (CDM) of the Climate Convention.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Onder het CDM is een Nederlandse bijdrage die wordt ingezet voor de ondersteuning van national forest programmes in 5 landen bij wijze van pilot. In de pilot is ook monitoring en accounting opgenomen. De resultaten van de User Requirement Study zijn leidend voor het opzetten van nationale informatiestrategieën.
- A Dutch contribution to support national forest programs in five countries as a pilot programme under the CDM. The pilot programme to also include monitoring and accounting. The results of the User Requirement Study to lead to the setting up of national information strategies.
- In 2003 een studie verricht naar de mogelijkheden die het Clean Development Mechanism bieden kan voor versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit.
- A study to be performed in 2003 on how the CDM can promote the strengthening and sustainable use of biodiversity.

c2

Toerisme Tourism

1 ACTIE / ACTION

Door de partijen in de keten van het toeristisch product wordt een invulling gegeven aan de eigen verantwoordelijkheid op de versterking en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

The parties throughout the entire tourist industry to translate their individual responsibility for the strengthening and sustainable use of biodiversity into action.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2003 zullen afspraken met de sector zijn gemaakt over een duurzaamheidsvergelijking, als milieuzorgsysteem of kwaliteitskenmerk. In 2005 is met de toeristenbranche afgesproken om negatieve milieueffecten door te berekenen en er ook iets mee te doen om deze op te heffen.
- By 2003, agreements with the sector will have been made on a sustainability comparison system, such as an environmental management system or quality hallmark. In 2005, it will have been agreed with the tourist industry to include charges for adverse environmental impacts on prices, and to take action to reduce these impacts.

c3

Aanpassing van economisch instrumentarium, waaronder waardering van natuurfuncties Adaptation of sets of economic instruments, including assessment of natural functions

1 ACTIE / ACTION

Initiëren en stimuleren van de ontwikkeling van systemen voor waardering en beloning van thans niet-vermarktbaar natuurfuncties (op internationaal, nationaal en lokaal niveau).

Initiation and stimulation of the development of systems for pricing and compensating presently non-marketable natural functions (at international, national and local levels).

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Initiatieven op dit gebied van multilaterale organisaties, zoals FAO en Wereld Bank, zullen financieel en beleidsmatig worden ondersteund.
- Initiatives in the area of multilateral organisations, such as FAO and the World Bank, will be supported financially and in accordance with policy.
- Er zullen studies worden verricht om bestaande ervaringen op dit gebied te systematiseren (gereed in 2003). Ook zal de uitvoering van pilot projecten financieel worden ondersteund.
- Studies to systematise current experiences in this area will be carried out and completed by 2003. Implementation of pilot projects will also be financially supported.

2 ACTIE / ACTION

Daarnaast zullen er op pilot-schaal systemen worden ontwikkeld om te komen tot betaling van milieufuncties. Die zullen vervolgens worden geëvalueerd voor mogelijke bredere toepassing. Deze proefprojecten zullen internationale, nationale en lokale milieudiensten van het bos betreffen.

Development of a pilot scale system to calculate the remuneration for environmental functions. These will then be evaluated for potentially broader applications. These pilot projects will involve international, national and local environmental forest services.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Proefprojecten zullen worden gestart in Midden Amerika, Zuid Amerika, Afrika, Zuidoost Azië en Midden en Oost Europa (tenminste één per genoemde regio). Eerste evaluatie van de projecten gereed in 2004.
- Pilot projects to be initiated in Central America, South America, Africa, Southeast Asia and central and eastern Europe (at least one project per region mentioned). The first project evaluation to be completed in 2004.

3 ACTIE / ACTION

Inspelen op de privatisering in de natuurbeschermingssector in met name Midden en Oost Europa door bij te dragen aan de ontwikkeling van modellen voor zelffinanciering, subsidiestelsels en passende organisatievormen.

Anticipation of the privatisation of the nature conservation sector, especially in central and eastern Europe, through the contribution to the development of models for self financing, subsidy systems and appropriate organisation forms.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- In 2003 een studie gereed over bestaande modellen in West Europa die zullen worden geïnventariseerd en geëvalueerd op hun mogelijke toepassing in Midden en Oost Europa.
- A study to be ready in 2002 of current models in Western Europe, which will be inventoried and evaluated based on their potential applications in central and eastern Europe.
- Een programma voor uitwisseling van kennis en ervaring gereed in 2002 en in uitvoering tot tenminste 2005.
- Exchange programs for knowledge and experience to be ready in 2002 and to be implemented until at least 2005.

5 ACTIE / ACTION

Vergroenen van de 'blauwe' Nederlandse bedrijven.

Greening of Dutch water sector companies.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

- Met een vijftal bedrijven uit de internationaal opererende watersector zijn in 2005 afspraken gemaakt over een groene markt voor investeringen en projecten in het buitenland. In dit kader zijn 5 projecten gestart.
- Agreements on a green market for investments and projects in other countries to be made by 2005 with some five internationally operating companies in the water sector. Within this framework, five projects have already been initiated.

6 ACTIE / ACTION

Bevorderen duurzaam gebruik van de Noordzee.

Promotion of the sustainable use of the North Sea.

RESULTAAT/PRODUCT / RESULT/PRODUCT

In 2002 zijn ecologische kwaliteitsdoelen voor de Noordzee geformuleerd.

Ecological quality objectives to be formulated for the North Sea in 2002.

Lijst van gebruikte afkortingen

Abbreviations

AEWA	African-Eurasian Waterbird Agreement
ASCOBANS	Agreement on the Conservation of Small Cetaceans of the Baltic and North Seas
BuZa	The Netherlands Ministry of Foreign Affairs (Buitenlandse Zaken)
BiZa	The Netherlands Ministry of Internal Affairs (Binnenlandse Zaken)
CBD	Convention on Biological Diversity
CDM	Clean Development Mechanism
CGIAR	Consultative Group on International Agricultural research
CHM	Clearing House Mechanism
CIFOR	Centre for International Forestry Research
CITES	Convention for International Trade of Endangered Species
CoP	Conference of the Parties
CSD	Commission on Sustainable Development
DGIS	Director-General International Cooperation, Ministry of Foreign Affairs (Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking)
DGIS	Directoraat-Generaal Internationale Samenwerking
DOV	Duurzaam Ontwikkelingsverdrag
eia	environmental impact assessment
EC-LNV	Expertise Centrum Landbouw, Natuurbeheer en Visserij/Expertise Centre for the Ministry of Agriculture, Nature Management, and Fisheries (Expertise Centrum Landbouw, Natuurbeheer en Visserij)
ECNC	European Centre for Nature Conservation
EHS	Ecologische Hoofdstructuur/National Ecological Networks (Ecologische Hoofdstructuur)
ENBI	European Network for Biodiversity Information
EU	Europese Unie/European Union
EUCC	European Union for Coastal Conservation
ENBI	European Network for Biodiversity Information
EZ	Economische Zaken/Economic Affairs (Economische Zaken)
FAO	Food and Agriculture Organisation
GBIF	Global Biodiversity Information facility
GAP	Good Agricultural Practice
GLP	Goede Landbouwpraktijk
ICRAF	International Centre for Research on Agroforestry
IFF	Intergovernmental Forum on Forests
ITHO	Internationale Tropisch Hout Organisatie
ITTO	International Tropical Timber Organisation
IUCN	International Union for the Conservation of Nature
IWC	International Whaling Commission
LEISA	Low External Input Sustainable Agriculture
LNV	Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
	Netherlands Ministry of Agriculture, Nature Management, and Fisheries
MATRA	Maatschappelijke Transformatie/Social Transformation programme

mer	milieueffectrapportage
nfp	national forest programme
NGO's	Non-Gouvernementele Organisaties/Non-Governmental Organisations
NMP4	4e Nationaal Milieubeleidsplan/4th National Environmental Policy Plan
NSDO	Nationale Strategie voor Duurzame Ontwikkeling
NSSD	National Strategy for Sustainable Development
NvM	Nature for People, People for Nature (Natuur voor Mensen, Mensen voor Natuur, 2000)
NWO	Nederlandse Organisatie voor Wetenschappelijk Onderzoek Netherlands Organization for Scientific Research
OC&W	Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen The Netherlands Ministry of Education, Culture and Science
OECD	Organisation for Economic Cooperation and Development
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OS	Ontwikkelingssamenwerking/Development Cooperation (Ontwikkelingssamenwerking)
OSPAR	Oslo-Paris Convention (Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic)
PEBLS	Pan-Europese Biodiversiteits- en Landschapsdiversiteitsstrategie Pan-European Biodiversity and Landscape Strategy
PEEN	Pan-Europees Ecologisch Netwerk
RTR	Regeringsstandpunt Tropisch Regenwoud/Government Position Paper on Tropical Rainforests
SAPARD	Special Assistance Programme for Agriculture and Rural Development
SDA	Sustainable Development Agreement
SEAN	Strategic Environmental Analysis
TRIPS	Agreement on Trade-related Aspects of Intellectual Property Rights
UN	United Nations
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environment Programme
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (the Climate Convention)
UNFF	United Nations Forum on the Forests
UPOV	International Convention for the Protection of New Varieties of Plants
VN	Verenigde Naties
VROM	Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer The Netherlands Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment
V&W	The Netherlands Ministry of Transport, Public Works and Water Management Verkeer en Waterstaat
WIPO	World Intellectual Property Organisation
WTO	World Trade Organisation

***Dit beleidsprogramma is tot stand
gekomen in samenwerking
met de volgende ministeries:***

Landbouw, Natuurbeheer en Visserij

Buitenlandse Zaken

Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening
en Milieubeheer

Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen

Verkeer & Waterstaat

Economische Zaken

Design

Corps Ontwerpers
's-Gravenhage

Print

Drukkerij Rosbeek bv
Nuth

Photography

cover

Foto Natura
Lineair, J Vallespir

Corbis

12 Gary Braasch

Foto Natura

7 Gerry Ellis

8 Joel Sartore

14 Tui de Roy

23 Tim Laman

26 Tim Laman

55 Flip de Nooyer

58 Norbert Rosing

81 Frans Lanting

89 Shin Yoshino

92 Gerry Ellis

100 Frans Lanting

113 Flip Nicklin

116 James L. Stanfield

Getty Images

84 Jack Ambrose

Panorama's

24/25 Guusje Bendeler

56/57 Anita Reiziger

82/83 Anita Reiziger

90/91 Pepijn Zuijderwijk

Uitgave van:

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij
Directie Natuurbeheer
Postbus 20401
2500 EK 's Gravenhage
Nederland

Januari 2003

